

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΡΕΝΟΣ ΗΡΑΚΛΗ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ: 'Η 'Α-παιδεία μας: καταλυτική κριτική όλων τών συντελεστών του εκπαιδευτικού σκοταδισμού μας, μηδὲ τών εκπαιδευομένων ἐξαιρουμένων, καὶ ἐπισήμανση τῆς ἀνάγκης τῆς ἐλευθερωτικῆς Κλασσικῆς Παιδείας μπροστὰ στὸ ζόφο τοῦ Μαζισμοῦ	465
ΜΕΤΕΩΡΟΣ: Πέντε ιδεολογικά σχόλια πάνω στὸ πρόβλημα τί εἶναι πραγματικότητα, μὲ προεκτάσεις πολιτικὲς γύρω ἀπὸ τὴν ἐξουσιαστικὴ «ιδεολογία» τοῦ ρεαλισμοῦ	471
ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣ: 'Η ἰσότητα, ἡ μάζα καὶ ἡ Παρακμή: θεωρητικὴ ἀνίχνευση τών ἀρνητικῶν ἐπιπτώσεων ποὺ προκάλεσε πάνω στὴν κοινωνικὴ ἐλευθέρωση καὶ ἐξαλήθευση ἡ παγκυριαρχία τοῦ δόγματος ἰσότητα στὴ σύγχρονη ἱστορικὴ φάση τῆς Παρακμῆς	474
ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΟΙΡΑΝΗΣ: Τὸ ὄπλον (ἀνέκδοτη ποίηση)	478
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Γ. ΡΟΖΟΣ: 'Ηράκλειτος καὶ Σωκράτης, ἀντιπαράλληλοι καὶ ἀντιθέσεις (ἀντίλογος γιὰ τὶς προσωπικότητες τών δύο μεγάλων ἐκπροσώπων τῆς ἐλληνικῆς σκέψεως)	479
ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΜΑΡΜΑΤΣΟΥΡΗΣ: Διασημικὸ (ἀνέκδοτη ποίηση)	486
ΦΟΙΒΟΣ ΔΕΛΦΗΣ: <i>In memoria di Felice Mastroianni</i> (ἄρθρο γιὰ τὸν Ἰταλὸ θερμὸ φιλέλληνα, νεοελληνιστὴ καὶ ποιητὴ, ποὺ χάθηκε πρόσφατα καὶ ποὺ οἱ κλίκες τῆς ρωμείκης πνευματικῆς ζωῆς ἀγνόησαν ἐντελῶς	487
ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ ΚΑΡΦΙΑΣ: Μεταξὺ σοβαροῦ καὶ ἀστείου (σχόλια)	491
ΦΑΙΔΩΝΑΣ ΘΕΟΦΙΛΟΥ: 'Ο μικρὸς Ἑλληνικὸς (ἀνέκδοτη ποίηση) ...	495
ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΒΥΣΣΟΥΛΗΣ: Τὸ 'Ατομὸ καὶ ἡ Οἰκουμένη (πολιτικοκοινωνικοὶ ὁραματισμοί): αἰσιόδοξη ἐνατένιση τοῦ Μέλλοντος κάτω ἀπὸ τὸ πρίσμα τῆς σύγχρονης Τεχνοκρατίας σὲ συνδυασμὸ πρὸς τὸ ὀδηγητικὸ φῶς τῆς Κλασσικῆς Ἑλλάδας	496
ΛΟΥΛΑ Α. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ: Μυθολογικὲς συναλλαγές (ἀνέκδοτη ποίηση)	502
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ: Ζητεῖται τὸ ἀρχιμήδειο σημεῖο: ἄρθρο γιὰ τὸ ιδεολογικὸ ἀδιέξοδο ποὺ προκάλεσε ἡ παγκυριαρχία τών -ισμῶν καὶ ἡ ἐντεχνη ἀλλοίωση τῆς ψυχοπνευματικῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπινου εἶδους	503
ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΟΙΡΑΝΗΣ: Στὰ λατομεῖα! (ποίηση)	507
Βιβλία ποὺ λάβαμε: Σύντομη παρουσίαση νέων βιβλίων καὶ ἐντύπων ..	509
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ: Σχόλιο: Τὸ φύσει ὀρέγεσθαι τῆς ἀληθείας ..	511

ΡΕΝΟΣ ΗΡΑΚΛΗ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

‘Η ‘Α-παιδεία μας

Στὸν Τόπο μας, οἱ ἄψυχοι δάσκαλοι ἄλλο δὲν ἤξεραν, σὰν πρωτόμπαιναν στὶς ἄθλιες τάξεις, παρὰ νὰ λέν, μὲ τὴ βαθύτατη ἐκείνη ἀντιπνευματικότητά τους, τὴν πλήρη ἀσχετοσύνη τους πρὸς ὅ,τι τὸ οὐσιαστικό, τὸ δημιουργικό, τὸ προβληματικό ἀλήθεια τῆς συνείδησης καὶ τῆς σκέψης: «Τὰ μαθηματικά ὁ ξύ-νουν τὸν νοῦν!» (οἱ μωροδάσκαλοι τῆς «προπαίδειας» αὐτά), καί: «Νὰ μάθετε γράμματα, γιὰ νὰ γίνετε ἄνθρωποι!» (οἱ στενοδάσκαλοι τῆς «ὀρθογραφίας» αὐτά, καὶ τῆς γραμματικῆς μονάχα, σὰ νάταν τὸ ἅπαντο, καὶ τοῦ πενιχροῦ ἐκείνου Ζούκη!).

Ἀντίδραση πρώτη, τῶν δόλιων τῶν παιδιῶν (ὅλων σας δηλαδή, κι ὡς σήμερα): «Δέ μ’ ἔχει, ἄρα, γι’ ἄνθρωπο, ὁ βρωμόγερος! Πρόκειται, λέει, νὰ γίνω, ἂν αὐτός κρίνῃ πῶς ἔμαθα, ὅ,τι ὅμως μόνο μὲ ἄνθρωπο, ἔτσι καθαυτό, δὲν ἔχει βέβαια σχέση: Γράμματα! (Σὰν κι αὐτά ποὺ ξέρεي ὁ ἴδιος, ὁ κατὰξερὸς ἀπὸ δαῦτα!)»

Κι ἀντίδραση δεύτερη (γιὰ τὸν κακοδάσκαλο τῶν μαθηματικῶν): «Καὶ τί θὰ πῇ μυτερό μυαλό; Καὶ σεῖς δέ μᾶς λέτε, ἄλλες ὥρες, πῶς ἡ ἐξυπνάδα δὲν κάνει τὸν ἄνθρωπο; Γιατί, ἄρα, νὰ μοῦ τὸ ὀξύνης; Καὶ τὸ δικό σου δά τὸ μυαλό (ποὺ μὲ τυραννᾷς μὲ δαῦτα, χωρὶς καὶ νὰ μοῦ τὰ διδάσκῃς ἀλήθεια) καὶ δὲν τὸ βλέπω διόλου κοφτερό καὶ κατὰ τίποτα ὠξυμένο;..»

Γιατί κοροϊδεύω;

Ἄμ δὲν κοροϊδεύω! Διόλου δὲν κοροϊδεύω! Μαίνομαι, ἀκόμα — καὶ μαζὶ μου, ἀπὸ δεκαετίες πίσω, ὅποιοι ποτέ κατάλαβαν, ἔπιασαν, σκέφτηκαν κάτι σ’ αὐτὸ τὸν Τόπο, μαίνονται ἀκόμα μὲ δαῦτα, ποὺ ὑπόκεινται τῆς σημερινῆς ἀσυμμάζευτης πιά καὶ θρασύτατης καὶ θριαμβεύουσας καὶ κατακυριαρχούσας τώρα σ’ ὅλα τρομερῆς Ἀπαιδεΐας μας!

Εἶναι — κ’ εἶναι καὶ σήμερα, παρὰ τὶς λεοντὲς τῆς τάχα «Ἀλλαγῆς», παρὰ τὶς μάσκες τῶν «νέων» τάχα ὄρων παιδεΐας — σὰν, κακοὶ γέροι, κακοπροαίρετοι, ποὺ μὲς σὲ παγωμένο τόπο, ντυμένοι αὐτοὶ παλτά, κάπες, σιγκούνια, γάντια, κουκούλες, σέρνουν παιδάκια σὲ κρουσταλλιασμένες «τάξεις-φυλακές», καὶ καθῶς αὐτὰ τρέμουν, τουρτουρίζουν, ἐκεῖνοι τοὺς μιλᾷν γιὰ τὴ... φωτιά!

— Ποιά φωτιά;

— Τὴ φωτιά, τὴ φωτιά!.. Εἶναι πολὺ ὠραῖο πρᾶμμα ἡ φωτιά, παιδάκια μου! Δὲν ξέρετε τί ὠραῖο πρᾶμμα! Ζεσταίνεσαι, κορώνεις, φλέγεσαι, ἅμα σταθῇς μπρὸς τῆς κι ἀπλώσης τὰ χέρια πρὸς τὴν πύρα τῆς!..

— Μὰ τί θὰ πῇ «ζεσταίνεσαι», «κορώνεις», «φλέγεσαι», «πύρα»;

1. «Ἀναγνωστικό» τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ποὺ δίδασκαν σαράντα χρόνια στὴν πρώτη τοῦ Γυμνασίου μας, μὲ φτιαχτά κι ὀλόγελα ἄψυχα «κείμενα». Ἀντὶ νὰ διδάσκουν γνῆσια ἀπλὰ κείμενα ἀρχαίων μας, Λουκιανό, Αἰσωπο, Ἡλιόδωρο, Διογένη Λαέρτιο. Πέρα ποὺ εἶχε καὶ λάθη ἐκφραστικά τὸ ἄχρηστο ἐκεῖνο «Ἀναγνωστικό». Ἀλλά, βλέπετε, οἱ μωροπαιδαγωγικὲς μας ἀντιλήψεις — ὅτι, τάχα, ὁ μαθητὴς «δὲν δύναται νὰ προσλάβῃ ἀμέσως τὸ ἀρχαιοελληνικὸν κείμενον» — οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ «μέσα» τοῦ κυρίου «ἐκπονητοῦ», στὸ ἀνέκαθεν φαυλοκρατικό μας ὑπουργεῖο Ἀπαιδεΐας. Γιατὶ καλὸς μὲν δάσκαλος ἦταν ὁ Ζούκης ἐκεῖνος, πλὴν «δάσκαλος» μόνον, ὁ ἔρμος, χωρὶς ψυχούλα ποὺ λέμε. Καὶ τ’ ἄνδρα κι ἀνούσια ἐκεῖνα «θέματά» του, μόνον πλῆξῃ κι ἀδιαφορία κι ἀπώθησι μποροῦσαν νὰ γεννήσουν στὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν, ὅχι ἀγάπη καὶ θαυμασμό γιὰ τοὺς ἀρχαίους μας.

(Δέν απαντάει ο παλιόγερος, ο γεννημένος γέρος και πού δέν έχει τίποτα νά δώση ἄλλου - ὄχι καί παιδιῶν σ' αὐτὸ τὸν κόσμο...)

— Βέεβαια!.. 'Ωραῖο πρᾶμμα ἡ φωτιά, παιδιά μου!.. Καὶ ξέρετε; 'Η φωτιά πού σᾶς λέω, γίνεται ἀπ' αὐτά ἐδῶ, νά, πού τὰ λέμε ξύλα!.. (Καὶ τοὺς δείχνει σβηστά κούτσουρα, παγωμένα...) Αὐτά, παιδιά μου — λίγο «στὺλ» Ρίτσου, «διδασκτικοῦ περὶ Ἐλευθερίας» νά πούμε, ἔχει ὁ νεκροδάσκαλος — , λοιπὸν, αὐτά, τὰ μαζεύουμε ὅζω, στὸ δάσος...

— Μὰ εἶν' ὄλο σκεπασμένο χιόνι!

— "Ααα, τί νά γίνη;.. Τὰ γράμματα θέλουν κόπο! πόνο! μαρτύριο!.. Θὰ πᾶτε λοιπὸν τώρα ὅζω, ὁσοῦλα τὰ παιδάκια μαζί, καὶ θὰ μοῦ φέρετε ἀπ' αὐτά ἐδῶ τὰ «ξύλα» πού σᾶς λέω,.. γιατί μ' αὐτά μόνο ἀνάβει αὐτὸ πού λέμε «φωτιά»!..

Ναί, οἱ νεκροί!

"Ετσι!

Καὶ κατηγόριες μετὰ, μύδρους μετὰ, κατὰ ὅλων τῶν παιδιῶν ὅλων τῶν γενεῶν πού ἀτύχησαν νά πέσουν στὰ χέρια τους νά τυραννηθοῦν, ἔτσι τάχα «διδασκόμενα» ἀπὸ δαύτους!

'Αντὶ — ἄψυχοι, ἔ ἄψυχοι! πού φλόγα καμμιὰ δέ λαμπάδιασε ποτέ μέσα σας, γιὰ τίποτε κι ἀπὸ τίποτε! καὶ πού ποτέ δέν εἶχατε τὸ παραμικρὸ νά μεταλαμπαδεύσετε (πού σᾶς ἄρεσε μόνο ἡ λέξη, ἄδριοι!) σὲ γενιὲς νέες — ἀντὶ μιὰ φωτιά ν' ἀνάψετε, πραγματική μπρός τους, νά δυναμώσῃ, νά λαμπαδιάσουν τὰ κούτσουρα, νά περάσῃ μέσα τους ἡ φλόγα αὐτόματα, καὶ μετὰ νά βροῦνε — δέ θὰ τόβρισκαν; ἡλίθιοι! — πὼς χρειάζονται βέβαια καὶ ξύλα, καὶ κόπος φυσικά γιὰ τὰ ξύλα ἀπ' τὸ παγωμένο δάσος, καὶ τσεκούρια στὰ χέρια, καὶ ζαλίκι στὸν ὦμο, κι ὅλ' αὐτά, πού δέ θάταν ὁμως καὶ τόσο δά «πικρά» τότε καὶ «τυραννικά», γιατί θὰ καίγε ἡ φωτιά ἀπὸ μέσα στ' ὄνειρό τους, στὴν ψυχὴ τους, στὸν ἔρωτά τους γιὰ τὴ θέρμη ἐκείνη τοῦ ὁράματος ἐνὸς ἄλλου κόσμου, ἄξιου νά τὸν ζῇ κανεὶς ζεστά, ψυχωμένα, φιλιωμένα μ' ὅλα τὰ οὐσιαστικά τῆς ζωῆς καὶ τῆς σκέψης καὶ τοῦ ἐλευθερωτικοῦ ἀναβλέμματος πάνω ἀπ' τίς ἀνάγκες αὐτοῦ τοῦ ἄλλωζ «ἀνήμερου» κορμιού...

'Αλλὰ τί σᾶς λέω τώρα ἐσᾶς, σά νά ὑπάρχετε, σά νά μὴν πεθάνετε χωρὶς τίποτα θερμὸ ν' ἀφήσετε πίσω σας -καὶ τώρα μαίνονται οἱ γενιὲς π' ἀφήσατε κατάκρυες, παγωμένες, καὶ λένε «μόρφωση» καὶ φυσικά, φυσικώτατα δέν ξέρουνε τί λένε, καὶ καταργοῦν αὐτό, καταργοῦν ἐκεῖνο, τὰ σταχτερά κόκκαλά σας θεόνεκροι καταργοῦν ἀκόμα, καὶ δέ συνεννοοῦμαστε, εἶν' ἀδύνατο σχεδὸν πιά νά συνεννοηθοῦμε καὶ στὰ ἐλάχιστα, καὶ στὰ πιὸ στοιχειώδη γιὰ τὴ μὴ-'Απαιδεῖα μας!..

Σ' ἓναν τόπο ὅπου δέν ὑπάρχει σωστὴ ἀντίληψη γιὰ τὴ σημασίαν καὶ τὴ λειτουργίαν τῆς παιδείας, ποιά «ἀλλαγὴ» νά διορθώσῃ τί; "Όταν ἡ συντριπτικὴ πλειονότης τῶν ἀνθρώπων του, καὶ ἡ ὁλότης τῶν «ἡγετῶν» του, ἀπὸ ἀρμαθιά δεκαετίες πίσω, «παιδεῖα» λέγοντας ἐννοοῦν «τὸ τί πρέπει νά μάθω, μικρός, γιὰ νά γίνω, μεγάλος, ἓνας μηχανολόγος-ἡλεκτρολόγος, ἓνας χημικός, ἓνας γιατρός ἢ ἓνας τοπογράφος-μηχανικός, γιὰ νάμαι χρήσιμος στὴν κοινωνία καὶ βέβαια, πρωτίστως, καὶ στὸν ἐαυτοῦ μου» (κ' ἐννοεῖ: «γιὰ νά βγάλω λεφτά», ἢ προστωχώτερα: «νά τὴ βγάλω καθαρὴ στὴ ζωὴ μου!»), ἔ, ποῖο «νέο» τάχα «πρόγραμμα ἐκπαίδευσης», ποιές «ἀλλαγές» σὲ ποιές «δομές», ποιά «δωρεάν» καὶ μὴ «δωρεάν», ποιά συστήματα «ἐξετάσεων» ἢ μὴ «ἐξετάσεων», «ἐπιλογῶν» ἢ κάκι-

στων ἀντεπιλογῶν — ὅπου γιὰ γιαντρός δίνεις καὶ γιὰ κτηνίατρο σὲ στέλνουν, γιὰ τὸν τόπο ὅπου γεννήθηκες καὶ ζῆς καὶ ξέρεις κ' ἔχεις τὸ σπῖτι σου τὸ πατρικὸ καὶ τὰ ἐφόδια καὶ τοὺς ἀπλοὺς τρόπους διαβίωσης καὶ μελέτης σου, καὶ σὲ στέλνουν στοῦ διαόλου τῇ μάνα, ξεκομμένο ἀπ' τοὺς δικούς, ἀπ' τὸ περιβάλλον σου, ἀπ' ὅλα, κι ὅπου τάχα «ἴσα» εἶναι τὰ «πανεπιστήμια», ἀλλὰ τοῦτο λιγώτερο «ἴσο» ἀπὸ ἐκεῖνο, καὶ τ' ἄλλο ἀκόμα λιγώτερο, καὶ κανένα πάντως πράγματι ἐπαρκές, γιὰ καμμιά ἀπ' τὶς ἐπιστημονικὲς σπουδὲς ποὺ τάχα «ἐξασφαλίζει» —, λοιπόν, σὲ τέτοιον τόπο, ὅπου ὅλα εἶναι χαλασμένα, παρανοημένα, ἀπ' τὴν βάση ὡς τὴν κορφὴν, ἀπ' τὴν πιὸ στοιχειώδη περὶ παιδείας ἀντίληψη ὡς τὴν ἐσχάτην «ὕλην» τοῦ ὁποιοῦ διπλώματος ἢ «παλιόχαρτου», ποὶ ἀμεταβολή», τί νὰ σώσῃ, τί νὰ φέρῃ;

Κι ὅταν τὸ ριζικὸ μῖσος γιὰ τὴν παιδεία, γιὰ κάθε λογῆς ἐκπαίδευση, ἔχει ἀπὸ τὰ πρῶτα παιδικὰ χρόνια παραχθῇ σ' ὅλους, ἀπὸ κακοὺς δασκάλους, κακά, παγκάκιστα ψευτοσυστήματα «παιδαγωγικά», σ' ἐρείπια κτήρια — ἢ καὶ σὲ καινούργια τώρα, μὰ κτήρια φυλακές! (πᾶτε νὰ τὰ δῆτε: σὰν ἀποθῆκες σιδηροδρομικῶν σταθμῶν, μὲ σκέτο μπετόν, παγερό, ἀπάνθρωπο!) — ἀπὸ ποῦ νὰ πρωταρχίσῃ κανεὶς, γιὰ νὰ πῇ τὸ τί ἄλλο θάπρεπε νὰ γίνῃ γιὰ νὰ φτάναμε κάποτε ἄλλοῦ;

Ἡ τερατώδης, λογουχάρη, καταφορά ἐναντίον τῆς παιδείας, ποὺ ἀποτελεῖ ἀκριβῶς τὴ γόμωση σήμερα τῆς ἀνατίναξης κάθε παιδείας, κάθε δηλαδὴ ἐσχάτου ὑπολείμματος ἐκπαίδευσης στὸν Τόπο μας, ἔχει παραχθῇ πράγματι ἀπὸ τοὺς κακοδάσκαλους κάθε μαθήματος, δεκαετίες καὶ δεκαετίες πίσω. Ἀλλὰ οἱ δάσκαλοι κάθε λογῆς ἦταν — καὶ εἶναι — οἱ πιὸ κακοπληρωνόμενοι ὑπάλληλοι τῆς Ψωροκώσταινας, πάντα, μὲ κάθε κυβέρνηση! Καὶ ἄρα; Καὶ ἄρα; (καὶ σημερινοὶ μου ἀκόμα «τεχνοκράτες» τάχα, ποὺ «ξέρετε», καὶ τί δὲν «ξέρετε» νὰ «ρυθμίσετε» σεῖς, ν' «ἀλλάξετε» σεῖς, νὰ «σώσετε» σεῖς!) Καὶ ἄρα;.. Καὶ ἄρα ποὶ ἐπιλογὴ τοῦ «καλύτερου», ποὺ ὠφείλε, τοῦ «ἰκανώτερου» καὶ «καταλληλότερου» ἀνθρώπινου στοιχείου τῶν κοινωνιῶν μας, γιὰ νὰ γίνεταί αὐτό ὁ δάσκαλος, αὐτό στὰ χέρια του νάχη τὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν μας; Πῶς θὰ σοῦρθη τὸ καλύτερο, ὅταν τοῦ προσφέρῃς τὸ χειρότερο;.. Ἀλλὰ κ' ἐσεῖς οἱ κακοδάσκαλοι: Ποιοὶ ἀπὸ σᾶς χρησιμοποίησατε — πότε; πῶς; ποῦ σᾶς εἶδαμε; — τὸ ὅποιο «ἐπίδομα βιβλιοθήκης» σας, γιὰ νὰ διαβάσετε κ' ἓνα βιβλίο ἀνώτερου ἐπιπέδου, τὰ βράδια, τὶς νύχτες σας;.. Ἀμ σᾶς εἶδαμε! Δυστυχῶς σᾶς εἶδαμε! (Καί, δυστυχέστατα, σᾶς εἶδανε καὶ ὅλοι πιά — καὶ γι' αὐτό δέ μαζεύονται, καὶ γι' αὐτό, στὴν αὐτοκτονικὴ-μηδενιστικὴ καταφορά τους τώρα ὅλοι, ἀπὸ κορφὴ μέχρι βάση καὶ ἀπὸ βάση ὡς ὅλες τὶς «κορφές» ὅποιας «ἡγεσίας» σ' αὐτὸν τὸν τόπο, κατὰ τῆς παιδείας καὶ τῆς ἐκπαίδευσης ab ovo!)

Καὶ βέβαια τρίβουνε τὰ χέρια τους οἱ ἄλλοι... Γιατί νὰ μὴν τὰ τρίβουνε; Ἡ δουλειὰ τους γίνεται! Ἡ δικιὰ τους δουλειὰ, ἀπὸ σᾶς τοὺς ἴδιους!

Γίνεται, τόσο μὲ τὸ χαμηλόμισθο τῶν κάθε λογῆς δασκάλων καὶ τὴν ὀργή μὲ τὴν ὁποία τοὺς φορτίζει τοῦτο σταθερά — κ' ἔχουν ἄδικο τάχα; —, ὅσο καὶ μὲ τὴ ριζικὴ ἀπόσπαση τῶν παιδιῶν σας ἀπὸ τὰ σπῖτια τους καὶ τὴν ἐκτίναξή τους στὰ πέρατα τῆς Χώρας, σὲ ξένες ἀθλιές ἐπαρχίες («γιὰ νὰ σπουδᾶσουν», λέει, «ἐκεῖ»! ναί! στὶς χαμαιτυπικὲς «ντισκοτέκς» τῶν τοξικῶν, ἢ στὸ «Κόμμα», ποὺ τοὺς περιμένουν μ' ἀνοιχτά τὰ στόματα!), ἀλλὰ κι ἄλλο τόσο μὲ τὴν ἴδια σας τὴν καταφορά, «συντηρητικοί» μου ἐσεῖς (μὴ μᾶς βασκαθῇτε!), κατὰ τῆς ἴδιας σας τῆς πανάθλιας πίσω Ἀπαιδείας!..

“Ολ’ αὐτὰ συνεργήσανε — καὶ συνεργοῦν μὲ νέες μορφές κ’ ὑπὸ «νέους» τάχα δρους — γιὰ νάχουμε φτάσει ἐδῶ: σ’ αὐτὸ πὺν τόσοι καὶ τόσοι φαρισαῖοι συνένοχοι καταλογίζουν μόνο τῆς Ψευτοαλλαγῆς μας τώρα!

Ἄλλὰ τοῦτο τὸ ἔσχατο τῆς Ἀπαιδεΐας μας κατάντημα ἐπὶ τῆς Ψευτοαλλαγῆς μας αὐτῆς ποιοῖ τὸ προετοιμάσατε; Καὶ ποιῶν «φορέων» τῆς Ψευτοαλλαγῆς ν’ ἀπαιτήσουμε ποιάν ἄλλην ἀντίληψη ριζικὴ γιὰ παιδεΐα, ὅταν ἐσεῖς οἱ ἴδιοι οἱ τάχα «ἀντίπαλοι τῆς», οἱ προοδοποιοῖ τῆς, ἴδια καὶ χειρότερα κακουργήσατε καὶ καραδοκεῖτε νὰ ἐπικακουργήσετε;

Δέν εἶναι, λοιπόν, «πολιτικό» τὸ θέμα (σὰν τὸ «σύννεφο» τοῦ ἀστειευομένου Τριτσιμίτη μας). Μακάρι νάταν — ἀλλὰ δέν εἶναι. Ἡ Ἀπαιδεΐα μας σταθερά δυναμώνει, ἀνεξαρτήτως κυβερνήσεων πὺν διαδέχονται ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, κακουργῶντας ὅλες ἐπιπρόσθετα, κι ἀπὸ πάνω, στὴν ἐκπαίδευση πρῶτιστα. Ἡ Ἀπαιδεΐα μας εἶναι στὴ ρίζα μας Ἀπαιδεΐα — κι ἀρχίζει ἀπὸ μᾶς, τῇ «βάσῃ», ὅχι ἀπ’ τὴς «ἡγεσίες» μας, ὅπως προτιμᾶτε νὰ βαυκαλιζέστε καὶ νὰ παλεύετε νὰ ξεφορτωθῇτε τὴς εὐθύνες σας, ὁ πάντ’ «ἀνεύθυνος», ὅπως θέλετε νάστε, κι αὐτοσυχωρούμενος αἰώνια «λαός». Οἱ ἄθλιες «ἡγεσίες» μας, ὅλες, ἀνεξαίρετα, δέν εἶναι παρὰ καθρέφτες μας — κι ἀπὸ μᾶς παράγονται, μὴν κοροιδεύετε! Γι’ αὐτὸ καὶ μόνο ἀπὸ μᾶς ἀνατινάζονται, ὅταν ἐμεῖς ἀλλάξουμε!.. (Ἀλλὰ ἐμεῖς βέβαια, οἱ ἴδιοι πρῶτοι φαρισαῖοι, οἱ ἴδιοι χαλασμένη «βάση» αὐτοῦ τοῦ τόπου, θέλουμε λέει «νὰ μᾶς ἀλλάξουν», ἀλλ’ ὅχι ν’ ἀλλάζουμε, δηλαδὴ θέλουμε ἀκριβῶς ἐξάρτησιν, ὅχι ἀνεξαρτησία, γι’ αὐτὸ δὰ καὶ τὴ θέλουμε αὐτὴν τὴν Ἀπαιδεΐα μας τὴν ἄθλια, κατὰ τῆς ὁποίας τάχα κραυγάζουμε — «Ψωμί, παιδεΐα, ἐλευθερία!» — ἀλλὰ τίποτα, τὸ παρμικρὸ οἱ ἴδιοι σ’ ἐμᾶς τοὺς ἴδιους μέσα μας δέν κάνουμε ποτέ κατ’ αὐτῆς μας!.. Αὐτὴ ν’ ἡ ἀλήθεια — καὶ γι’ αὐτὸ δέ σᾶς ἀρέσει, φαρισαῖοι, οὔτε γραφτὴ νὰ τὴ βλέπετε μπρὸς σας, καὶ μαίνεσθε ὅταν τὴ διαβάσετε!..)

Ἄς περάσουμε στὰ «θετικά». Τ’ ἀρνητικά εἶναι φρικαλέα, τόσο πὺν καὶ σκέτη φωτιά, δῆλως διάκριση, νάμπαινε, καλὸ καὶ μόνο αὐτὴ θάκανε πιά μέσα δῶ.

Ἡ παιδεΐα, ὅχι, «σκοπὸ» δέν ἔχει «νὰ σὲ κάνῃ ἐργολάβο, δικηγόρο, μηχανολόγο ἢ ὀδοντίατρο» ἢ ὁ,τιδήποτε. (Ἀφοῦ καταντήσαμε τέτοια στοιχειωδῆστατα νὰ ξαναλέμε σ’ αὐτόν τὸν τόσο ξεπεσμένο Τόπο). Οὔτε κανενὸς εἶδους «γνώσεις» νὰ σοῦ δώσῃ, οὔτε «τὸν νοῦν» — ποιὸν «νοῦν»; τόχεις τέτοιο «πρᾶμμα» ξεχωριστό καὶ ξεκομμένο; τ’ εἶναι; πένσα; κατσαβίδι, ἀνόητε; — «νὰ σοῦ ὀξύνῃ», οὔτε «καπέλλα» ἰδεολογικά νὰ σοῦ φορέσῃ καὶ «γραμμές» ὑποδουλωτικῆς σου «νὰ σοῦ περάσῃ», γιὰ νὰ τραβᾷς μετὰ σὰν τραινάκι στὴς ράγιες, φρόνιμο κ’ ὑπάκουο στὸ μέγα πάνσοφο καὶ παγκυρίαρχο Κόμμα (ὅποιο κόμμα, ὅποιοι ὁλοκληρωτισμοῦ ἢ ψευτοδημοκρατίας, «δεξιῶ» ἢ «ἀριστεροῦ» ἢ «κεντρώου» τάχα «προσανατολισμοῦ»).

Ἡ παιδεΐα εἶναι — ἂν εἶναι παιδεΐα ὄντως (κι αὐτὸ εἶναι μόνο ἡ λεγόμενη «Κλασσικὴ Παιδεΐα», τῆς ὁποίας κυριώτατος κορμός, ἀναπόσπαστος: ἡ Ἀρχαιοελληνική!) — γιὰ νὰ γίνῃς ἐσύ Ἐσὺ! Γιὰ νὰ γίνῃς μὲ τὰ ἴδια σου τὰ ἐσωτερικά «μέσα», καὶ νὰ στέκῃς στὰ ἴδια σου τὰ πόδια μόνο, πάντα, χωρὶς «πατερίτσες» ἀπόξω! Γιὰ νὰ βρίσκῃς ὅ,τι θάναι «γνώση σου» — πρόσεχε τὸ «σοῦ»! — μόνος σου, ἐσύ τὴ γνώση σου, ὅχι ἄλλος νὰ στὴ δίνῃ τὴν πλάνη καὶ τὴν ἀποπλάνησέ σου, καὶ μόνο τότε θάσαι κ’ ἐλεύθερος πράγματι, ὅσο γίνεται, σὲ ὅσο μεγαλύτερο βαθμὸ γίνεται ἐλεύθερος, δηλαδὴ Ἐσὺ ὁ καθένας, ὅχι μᾶζα,

ὄχι πιστός, ὄχι ὁπαδός, ὄχι κομματικὸς πίθηκος ἢ καταναλωτικὸ πлагιόκον!

Παιδεία εἶναι, ὅπως τὸ νοοῦσαν οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες — κ' ἐννοῶ τοὺς ποιοτικώτερους καὶ τοὺς ἐλευθερωτικοὺς (γιατὶ ὑπῆρξαν, ἀσφαλῶς, κι ὅλων τῶν δουλειῶν οἱ πρωτομάστορες ἐπίσης) — τὸ νὰ παραχθῇ μέσα σου ἡ αὐτοδυνατότητα τοῦ αὐτοπροσδιορισμοῦ σου σὲ ὅλα: τοῦ προσωπικοῦ σου αὐτοπροσδιορισμοῦ. Τὸ πλῆθος ναί, ὁ λαός, νὰ μὴν κακοζῇ, νὰ μὴν μαστίζεται, νὰ μὴν κυνηγιέται, νὰ ἔχη ὅλες τὶς «εὐκαιρίες» — ἀλλὰ ποιές «εὐκαιρίες»; Ὅχι γιὰ νὰ μένῃ «μᾶζα», πλῆθος ἀπρόσωπο. Ἀλλὰ διαρκῶς νὰ προσωποποιῇται: διαρκῶς ἀπ' τὶς ὁλοζώντανες, τὶς σπαργῶσες «δεξαμενές» του, «κύτταρά του» νὰ γίνωνται πρόσωπα· «στοιχεῖα του» νὰ καθίστανται κόσμοι πλήρεις καθεαυτοί, αὐτοδύναμοι, δηλαδὴ πρόσωπα γιὰ νὰ τὸ ξαναποῦμε — γιατί αὐτὸ εἶναι ὅλο κι ὅλο τὸ προπές (νὰ τ' ἀκοῦτε καὶ μὲ τὸν ὄροσας καὶ οἱ ἄλλοι) τοῦ ἐξανθρωπισμοῦ: νὰ γίνουν ἐν τέλει (αὐτὸ δὲν εἶν' τὸ «ιδανικόν» σας ὅλων;) οἱ λαοὶ ὅλοι πρόσωπα, κανεὶς νὰ μὴ μένῃ «μᾶζα» ἀπρόσωπη, «κύτταρο» ἐξαρτημένο, «στοιχεῖο» ποὺ χωρὶς τὸ «ὅλο» ποὺ «τὸ περιέχει» δὲν ὑπάρχει, δὲν μπορεῖ μονάχο νὰ σταθῇ, δὲ σημαίνει τίποτε κι ἂν ψευδοσταθῇ γιὰ λίγο...

Ἡ δὲν συνεννοοῦμαστε, οὔτε σ' αὐτό, τὸ τόσο στοιχειῶδες;

Μήπως δὲν εἶν' αὐτό τῶν «ιδανικῶν» ὅλων ὁ «κοινὸς παρανομαστής»;.. Ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴν εἶν' αὐτό, τότε εἶναι λοιπὸν ὁ Μαζισμὸς τὰ «ιδανικά» σας!.. Εἶναι;.. Ὁ Μέγας Μᾶζα εἶναι ποὺ παράγει τὰ «ιδανικά» σας;.. Ἡ εἶν' αὐτό: τὸ Πρόσωπο ποὺ κυνηγᾶτε;.. Ἀποφασίστε λοιπὸν κάποτε! Ἀλλὰ μ' ἐπίγνωση ἀποφασίστε! Ὅχι κοροϊδευόμενοι κι ἀλληλοπροπαγανδίζόμενοι μὲ τ' «ἀντίθετα» τάχα ὅσων ὅλοι «ἐπιδιώκετε» — πλὴν καὶ δὲν ἐπιδιώκετε πράγματι!.. Ὅπως δὴποτε, τῆς ποιοτικῆς κ' ἐλευθερωτικῆς Ἀρχαιοελληνικῆς Παιδείας τὸ εἰδοποιῶ στοιχεῖο αὐτό εἶναι. Καὶ γι' αὐτό εἶν' ἡ πιὸ ἀντιμαζική, ἀντικαταναλωτική, ἀντι-πιστή καὶ ἀντιδανιστική (ἂν ἔλεγε κάποιος πὼς τὰ ιδανικά ἴσα-ἴσα κάνουν ὁπαδὸς καὶ φανατικούς) παιδεία ὅπου ἔφτασε ἡ ἀπελευθερούμενη αὐτοσυνειδησία, στὸν πιὸ ἀπελεύθερο θὰ τὸν ἔλεγα καὶ διαρκῶς αὐτελευθερούμενο (μὲ τὶς καλύτερες ποιότητες καὶ γενναῖα πνευματικὲς ἐκφάνσεις του, τὶς ρωμλεώτερες) πολιτισμὸ καὶ καλλιέργεια.

Τοῦτο καὶ κατάργησαν ἐδῶ!

Ὅχι αὐτοὶ κἄν, οἱ σημερινοὶ ἔσχατοι τῶν ἐσχάτων, ἀλλ' οἱ προδοποιοὶ τους, τάχα «ἀντίπαλοί τους»!

Καὶ δὲν κατάργησαν τὸ «ὑπάρχον» (γιατὶ δὲν ὑπῆρχε· παρίστανε πὼς τάχα «ὑπῆρχε»). Κατάργησαν καὶ τὶς τελευταῖες ἀπομένουσες μισοπροϋποθέσεις γιὰ νὰ κατάφερνε ποτὲ ἴσως νὰ ὑπάρξῃ: τὴν ἴδια τὴ στοιχειώδη (καὶ τὴ στοιχειώδη ἀκόμα) γνώση τῆς γλώσσας τῶν κειμένων του!

Εἶναι ἀκριβῶς σάν τὸ φόνο: Δέν σ' ἀντιμετωπίζω, στὸ λόγο — γιατί καὶ δὲν μπορῶ νὰ σ' ἀντιμετωπίσω, δὲν ἔχω Λόγο κἄν ἐγώ. Μὰ γι' αὐτό καὶ σὲ φονεύω: γιὰ νὰ μὴν ἔχῃς δυνατότητα κανενὸς λόγου πιά!

Ἐδῶ σκοτώθηκε ὁ Λόγος.

Ἀπὸ τὸ Ἀλογο ἀκριβῶς.

Κι αὐτὸ βαφτίστηκε «Ἀλλαγὴ» — καὶ τὸ πανηγυρίζουνε κιόλας σήμερα, στὴν «πληρότητά» του, στὴν «ὀλοκλήρωσή» του λέει!

Ζήτη!.. Ζήτη ὁ Θάνατος!.. Οἱ μελλοθάνατοι νεκροὶ τὸν χαιρετοῦν!.. Στὸ νεκρὸ τόπο τῆς πιὸ ἐλεύθερης κάποτε ζωῆς καὶ σκέψης!..

Δέ θεωρῶ διόλου «ἐπαρκές» τὸ κείμενό μου γιὰ τέτοιο θέμα. Ἄλλὰ καὶ δέ μπορῶ νὰ κάνω ἀλλιῶς, σὲ περιοδικό τώρα γράφοντας, καὶ πρὸς ἀνθρώπους ποὺ μὲς ἀπ' τὴ συνείδησή μου θεωρητικά μοῦ ἀπαιτοῦν τὸν τάχιστον τῶν λόγων γιὰ φωτιά π' ἀποκαίει τὰ σαρωμένα δῶ ἀπ' τὶς θύελλες πολέμου καὶ μεταπολέμου ἀχεροκάλυβά μας... Μοιραῖα, εἶν' ἀνάστατο τὸ γραφτό μου, ὁ λόγος, ἡ σκέψη μου κ' ἡ κριτική μου. Ὅπως γλῶσσες φωτιάς ποὺ ὀρμᾶνε ἀπ' ὅπου θέλουν ὅπου θέλουν - κατακαῖν ὅ,τι τύχει, ὅ,τι πρωτοβροῦν μπροστά τους, κι ὅπου καὶ τὸ συγύρι ἀκόμα τῆς φωτιάς (γιὰ νὰ τὴν περιμαζέψης, νὰ περισώσης ὅ,τι προλαβαίνεται) τῆς δίνει νὰ παραναλῶνῃ κι ἄκαφτα μὲ ἀποκατὰ!.. Τί «διάκριση», ποιά «διάκριση» μέσα δῶ νὰ γίνη;.. Ὑβριν χρηὴ σβεννύναι μᾶλλον ἢ πυρκαϊήν²! Καὶ σκέψου δά, μεγάλε Σκοτεινέ³ μας, ποῦ βρεθήκαμε στὸν Καιρό μας! Πόσο πιὸ Ὑβρις ἀπὸ τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς τόπους σας! Τί πυρκαϊές ὄχι νὰ σβήνουμε — ὅταν τέτοιες ὕβρεις καῖνε — παρὰ νὰ βάζουμε κι ἄλλες πρέπει, μήπως καὶ τελειώσουμε κάποτε τὸν Μέγα Ἐνιαυτό⁴ τοῦ Κακοῦ ποὺ πρωτοενέπρησες μὲ τὶς φλόγες τῆς μεγάλης σου Φωτιάς⁵ τοῦ Λόγου⁵ ἐκεῖ στὴν Ἐφεσο!.. Ἄλλὰ καὶ σένα ποιός νὰ σὲ διδάξῃ στὰ ψευτοσκολεῖά μας; Ποιός - αὐτοί; Ἡ αὐτοί; Καὶ σὲ ποιὰ γλῶσσα πιά, Ἡράκλειτέ μου; Σὲ ποιὰ τάχα «μετάφρασή σου»; Ποιός ἀπ' αὐτούς, βασιλιά μου ποὺ πέταξες τὴν κληρονομική σου βασιλεία καὶ τὸν σκίπωνά⁶ στῆς Ἐφέσου τὰ σκουπίδια, ποιός ἀπ' τοὺς δούλους καὶ δυνάστες αὐτούς ν' ἀφήσῃ νὰ διδαχτῇ στὰ παιδιά μας ὁ λόγος σου, ποὺ κλονίζει στὴ ρίζα ὅλα τὰ δόγματα καὶ τ' «ἀπόλυτά» τους, τινάζει στὸν ἀέρα ἡ πυρκαϊά σου πούβαλες στὴ φύτρα κάθε λέξης μ' ἓνα ναι-ὄχι νὰ τὴν περιπαίξῃ — καὶ νὰ τὴν ξυπνᾷ διαρκῶς τὴ «γνώση» μας, ἄγρυπνῃ νὰ τὴν κρατᾷ κι ἀέναα αὐτοαμφισβητούμενη! —, ποιός ἀπ' αὐτοὺς ὅλους, τοὺς ἐπαναπαυτές⁷ κ' ἐπαναπαυόμενους⁷ στὸ τίποτα τῶν δογμάτων τους καὶ τῶν ψευταληθειῶν τους, ν' ἀφήσῃ ν' ἀκουστῇ ὁ λόγος σου, ὁ ἀνατινακτικός τους;..

(Θὰ προσπαθῶσω ὥστόσο καὶ σ' ἐπόμενα τεύχη.)

Σείει

2. Ἡράκλειτος. (Diels 43). 3. Ἡράκλειτός τε ὁ Σκοτεινὸς καλούμενος. (Diels A 3a.) 4. Ἡράκλειτος ἐκ μυρίων ὀκτακοσίων ἐνιαυτῶν ἡλιακῶν (τὸν μέγαν ἐνιαυτὸν εἶναι). (Βλ. Censorinus 18, 10: *hic annus etiam heliacos a quibusdam dicitur, et ab allis* [Ἡράκλειτος;] θεοῦ ἐνιαυτός...) (Diels A 13). Τὸ τέλος τοῦ Μεγάλου Ἐνιαυτοῦ ἐδῶ τὸ λέω συμβολικά, σὲ παραλληλία μὲ τὸ νιτσεικὸ Θάνατο τῶν Θεῶν, καὶ στὴ σημασία, ἃς ποῦμε: κατὰπαυση ἰσχύος τοῦ Κακοῦ, ποὺ ὁ Ἡράκλειτος πρωτοαντιμετώπιζε καὶ κρατεῖ ἀκόμα ὡς ἐμᾶς. Τὸ κακὸ τῶν δογμάτων καὶ τῶν ἀνελευθεριῶν ὄλων, τῶν φανατισμῶν καὶ τῶν μονοϊδεασμῶν, τῆς *Ratio* ἐν γένει, τῆς ριζικῆς στατικῆς, στατικευτικῆς καὶ ἀντιδιαλεκτικῆς τοῦ εἶναι, ποὺ ὁ Ἡράκλειτος Λόγος-Πῦρ διαρκῶς τήκει καὶ κατακαίει ἀπελευθερωτικά μας, ὡς σήμερα. 5. *Κόσμον τόνδε, τὸν αὐτὸν ἀπάντων, οὔτε τις θεῶν οὔτε ἀνθρώπων ἐποίησεν, ἀλλ' ἦν αἰεὶ καὶ ἔστιν καὶ ἔσται πῦρ αἰεὶζῶον, ἀπτόμενον μέτρα καὶ ἀποσβεννύμενον μέτρα* (Diels B 30). Τὰ δὲ πάντα *οἰακίζει Κεραυνός*. [] Πάντα γὰρ [] τὸ πῦρ ἐπελθὼν κρινεῖ καὶ καταλήψεται. (Diels B 64, 66.) Πυρὸς τε ἀνταμοιβὴ τὰ πάντα καὶ πῦρ ἀπάντων ὅκωσπερ χρυσοῦ χρήματα καὶ χρημάτων χρυσός. (Diels B 90.) 6. Σκίπων ἀντὶ σκῆπτρου. (Diels A 2.) 7. Γενόμενοι ζῶειν ἐθέλουσι μόρους τ' ἔχειν, μᾶλλον δὲ ἀναπαύεσθαι, καὶ παῖδας καταλείπουσι μόρους γενέσθαι. (Diels B 20.)

μετεωρισμοί

Ο καλλιτέχνης παραποιεί την αλήθεια, όταν εκφράζεται με το μῦθο; Πιὸ συγκεκριμένα, μιὰ προσωπογραφία π.χ. πού φτιάχνει ἕνας ζωγράφος εἶναι λιγώτερο ἀληθινὴ ἀπὸ μιὰ φωτογραφία τοῦ ἴδιου προσώπου; Νὰ μιὰ ἀπορία, πού ἡ διερεῦνήσῃ της μοιραῖα ὁδηγεῖ στοῦ ἴδιου τὸ καίριο πρόβλημα τῆς γνωσεολογίας, στοῦ ἴδιου τὸ αἰώνιο θέμα τῆς γνώσεως. Θέμα πάνω στοῦ ὁποῖο ἀμφιταλαντεύτηκαν ἀκόμη καὶ πνεύματα ἀνώτερα, πού ἀποκλειστικὰ σχεδὸν ἀσχολήθηκαν μ' αὐτὸ κι ἡ σκέψῃ τους ἔφθασε στοῦ ὑπέρτερο δυνατὸ σημεῖο, στὰ ἀκρότατα ὅρια τῶν γνωστικῶν δυνατοτήτων τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Πλάτων π.χ., ὁ μεγαλύτερος γνωσεολόγος ὅλων τῶν ἐποχῶν, κατεδίδαξε καὶ ἔκαψε τὰ ποιήματά του, γιατί δὲν ἱκανοποιοῦσαν τὸ ἰδανικὸ του γιὰ τὴν ἀλήθεια, ὅπως ἀπέρριψε καθ' ὁλοκληρίαν τὸν Ὅμηρο, τοὺς τραγικοὺς καὶ γενικὰ τὴν ποίησιν· ὁμοίως ὁ ἴδιος, ὅταν ὁ φιλοσοφικός του λόγος ὁδηγῇται στοῦ ἀδιέξοδο, ὅταν ἡ πορεία τῆς σκέψεως του μέσα στοῦ ἀχανὲς πέλαγος τῆς ἀλήθειας σταματᾷ ἢ κινδυνεύῃ νὰ ἐκτραπῇ, δὲν διστάζει νὰ βρῇ ἄλλη διέξοδο ἐκτὸς ἀπὸ τὸν μῦθο, τὸν φιλοσοφικὸ ἔστω μῦθο, πού ὁμοίως δὲν διαφέρει σὲ τίποτα ἀπὸ τὸν καλλιτεχνικὸ μῦθο. Μόνο μ' αὐτόν ἀναπληρώνει τὴν ἀδυναμία τοῦ λόγου, μόνον αὐτὸς τοῦ δίνει τὴ δυνατότητα ἀνυψώσεως σὲ ἀνώτερα ἐπίπεδα γνώσεως, ἀπαγορευμένα ὅχι μόνο στίς αἰσθήσεις ἀλλὰ καὶ σ' ὅλα τὰ λογικὰ σχήματα. Γιὰ νὰ μὴν ποῦμε καὶ τὸ ἄλλο, ὅτι, δηλαδὴ, δὲν εἶναι λίγοι ἐκεῖνοι πού

θεωροῦν ὅτι ὁλόκληρος ὁ πλατωνεὺς λόγος, ἡ πλατωνεὺς θεωρία, δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο ἀπὸ ἀπλὴ Τέχνη, ἔκφραση τῆς ἀλήθειας μὲ καθαρῶς — κατὰ βάθος — «ποιητικὰ» μέσα. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὸν Ἡράκλειτο, πού κατεδίδαξε ὁλόκληρη τὴν ποίησιν, ἀλλὰ δὲν δίστασε ὅχι μόνο νὰ γράψῃ ὁ ἴδιος ποιητικὰ τό ἔργο του — τοῦτο ἴσως θὰ μπορούσε νὰ δικαιολογηθῇ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι στὴν ἐποχὴ του ὅλα τὰ συγγράμματα συντάσσονταν ἔμμετρα — ἀλλὰ ἀρνήθηκε τὴν ἀξία τῶν αἰσθήσεων γιὰ τίς «βάρβαρες ψυχές» τῶν ἀνθρώπων, μ' ἄλλα λόγια ἀπέρριψε τὴν ἀπόλυτη δυνατότητα τῆς ἐπιστήμης νὰ προσπελάσῃ τὴν ἀλήθεια καὶ ἄφησε καὶ στοὺς ἄλλους γνωστικούς δρόμους — ἄρα καὶ στοῦ δρόμο τῆς Τέχνης — τὸ δικαίωμα τῆς γνώσεως. Γιὰ νὰ τελειώνουμε μὲ τίς ἀναφορὰς στὴν ἱστορία τῆς σκέψεως, τὴν ἴδια ἀντίφασιν θὰ μπορούσαμε νὰ ἐπισημάνουμε καὶ στοῦ νεώτερου Φρειδερίκου Νίτσε, πού ἂν καὶ παραδεχόταν σάν μοναδικὴ γνώσιν αὐτὴ πού ἀπορρέει ἀπὸ τίς αἰσθήσεις καὶ καταδίδεκε τοὺς καλλιτέχνες ἀδίστακτα ὡς ψεῦτες, διαστρεβλωτές τῆς «πραγματικότητας» — ποιᾷς, ἄραγε; — ἐν τούτοις στὴν ἀρχαία τραγωδία ἢ στὴ σύγχρονή του μουσικὴ εὗρισκε τὴν ἀρχὴ τῆς ἀλήθειας καὶ φιλοσοφίας.

Κατὰ βάθος, μέσα στὴν ἀντίφασιν — ἂν ὑπάρχῃ τέτοια — λόγος - μῦθος θὰ μπορούσαμε νὰ ἀνιχνεύσωμε ἀπλῶς τὴν «ἀντίφασιν» μεταξὺ τοῦ πεπερασμένου χαρακτῆρα τῆς ἀνθρώπινης σκέψεως

καὶ τῆς ἀπεριόριστης, ἀναρχῆς φύσεως τῆς ἀλήθειας. Ἡ Λογοκρατία, στηριγμένη ἀποκλειστικά στὶς αἰσθήσεις καὶ σὲ μιὰ φωτογραφικὴ «λογικὴ», καθαρὰ ἐμπειρικὴ, ἢ ἔστω «ἐποικοδομηματικὴ» τοῦ κόσμου τῶν γεγονότων καὶ τῶν φαινομένων, ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ δόγμα ὅτι οἱ γνωστικές δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου περιορίζονται αὐστηρὰ — μ' ἄλλα λόγια, ὁριοθετεῖ ἡ ἴδια αὐθαίρετα, καὶ συνεπῶς ἐξουσιαστικά, τὴν ἀλήθεια. Γιαυτὸ καί, κατὰ βάθος, ἡ Λογοκρατία δὲν παραδέχεται τὴν καλλιτεχνικὴ ἀλήθεια, καί, ἐπομένως τὴν αὐτοδυναμία τῆς Τέχνης, ἀλλὰ τὴν συναρτᾷ μὲ μὴ καλλιτεχνικούς, μὲ λογικούς σκοπούς (πρβλ. τίς σύγχρονες διαστρεφές τῆς τέχνης, τὴν ἐμπορικὴ Τέχνη, τὴν στρατευμένη τέχνη, τὸν καλλιτεχνικὸ ρεαλισμὸ κλπ.). Ἡ λαθροχειρία, δηλαδὴ, τῆς Λογοκρατίας ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο ἀπὸ ἀκρωτηριασμὸς τοῦ ἀνθρώπινου ὄντος, καταστολὴ τῆς ὀρμῆς πρὸς τὴν ἐλεύθερη, ἀπεριόριστη, ἀνεξαρτήτως μεθόδων καὶ μέσων, ἀναζήτηση, καὶ ἐπιβολὴ δογματικῶν θέσεων στὸν τομέα τῆς γνωσεολογίας. Λογοκρατικὸς ρεαλισμὸς σὲ τελευταία ἀνάλυση δὲν σημαίνει τίποτ' ἄλλο ἀπὸ μιὰ ἀντίληψη περὶ ζωῆς καὶ περὶ Κόσμου, πού κεντρικὴ διδασκαλία της, μὲ ἀπλᾶ λόγια, εἶναι ἡ ἐξῆς: νὰ σκέπτεσαι καὶ νὰ πράττεις μὲ βάση αὐτὰ πού πληροφορεῖσαι, δηλαδὴ τὰ καθιερωμένα, τὰ παραδεκτά, τὰ σίγουρα — ἄρα τὰ ἀκίνδυνα. Καί, κατὰ προέκτασιν, μὴν ἐπιτρέπεις στὴν σκέψιν σου καὶ στὴ δράσιν ἄλματα, σπάσιμο τῶν κατεστημένων, γιατί, σὰν μὴ ρεαλιστὴς, δὲν θὰ πᾶς καλὰ, θὰ ἀποτύχης ἢ, ἀκόμα χειρότερα, θὰ φᾶς τὸ κεφάλι σου. Μιὰ ἐκκλῆση σωφρονισμοῦ, ἂν ὄχι μιὰ ἐμμεση ἀπειλή, εἶναι ὅλη καὶ ὅλη ἡ «φιλοσοφία» τοῦ ρεαλισμοῦ...

Ἐκινήσαμε ἀπὸ τὸ καθαρὰ γνωσεολογικὸ πρόβλημα κατὰ πόσον ἡ ἀλήθεια μπορεῖ νὰ προσπελασθῇ μὲ τὸν μῦθο καὶ ἤδη φθάσαμε στὴν καθαρὰ πολιτικὴ ὅψη τοῦ ἴδιου προβλήματος. Πραγματικά, ὁ ρεαλισμὸς, τὸ σύνθημα αὐτό, πού στὶς μέρες μας ἀνάγεται σὲ γενικὴ «φιλοσοφία» καὶ καθολικὸ τρόπο ζωῆς καὶ σκέψεως ὄλων τῶν «λογικῶν» (=λογοκρατουμένων) ἀτόμων, ὁμάδων, καθεστώτων, ἀποτελεῖ τὴν κύρια ἰδεολογικὴ βάση τοῦ σκοταδισμοῦ καὶ τῆς δουλείας, τῆς ἐξοβελίσσεως τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς ἐλευθερίας ἀπὸ τὸν κόσμον μας, τὸν κόσμον τοῦ Νέου Μεσαίωνα, τοῦ παγκόσμιου Νέου Μεσαίωνα, πού, χωρὶς ἀκόμη νὰ τὸ συνειδητοποιήσουμε, ἐγκαθιδρύθηκε καὶ ἀπλώθηκε καὶ κυριάρχησε. Ὁ ρεαλισμὸς, τέκνον τῆς πνευματικῆς καὶ πατέρας τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτικοκοινωνικῆς δουλείας, εἶναι χαρακτηριστικὸ σημάδι τῆς δογματικῆς ἐξουσιαστικῆς τάξεως πραγμάτων, ἀσφαλῆς ἀπόδειξη ὅτι ἡ πρόοδος πρὸς πῶς ἐλευθερωμένες καὶ πῶς ἀληθινὲς μορφές ζωῆς σταμάτησε. Δὲν ἔχει νὰ ἐλπίζει γιὰ τίποτε τὸ ἀνθρώπινο εἶδος, ἂν ἐπιμένῃ στὴν ἐμπειρικὴ «ἀλήθεια», ἀποκλειστικά, τῶν γεγονότων καὶ τῶν φαινομένων, δὲν μπορεῖ νὰ ἀποδράσῃ ἀπὸ τὴν ἰδεολογικὴ φυλακὴ, μέσα στὴν ὁποία αὐτοεγκλείσθηκε, ἂν δὲν σπάσῃ τὸ φράγμα τῆς Λογοκρατίας. Ἡ «ιερὴ τρέλλα», ἡ θεϊκὴ αὐτὴ φλόγα πού ἔσβησε πιά, τὸ φῶς πού καθωδηγοῦσε τὰ βήματα ὄλων τῶν «μυθικῶν», τῶν μὴ λογοκρατουμένων συνειδήσεων, ἐκείνων πού ἀνοίγαν τοὺς νέους δρόμους πρὸς τὴν ἀλήθεια, τὴν ὑπερλογικὴ ἀλήθεια, εἶναι ἡ πρωταρχικὴ, ἡ *sine qua non* προϋπόθεσις τῆς ἀνατολῆς μιᾶς νέας περιόδου εὐτυχίας καὶ ἀνυψώσεως...

Συνηθίζουμε νὰ ἀνακαλύπτουμε σὰν κύριο αἶτιο τοῦ ἐλληνικοῦ κλασικοῦ φαινομένου, σὰν δημιουργὸ τοῦ ἐλληνικοῦ τρόπου ἀντιλήψεως τῆς ζωῆς καὶ τοῦ Κόσμου, τὸν *Ἑλληνικὸ Λόγο*, τὸν τρόπο δηλαδὴ ἐναρμονίσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Παγκόσμιον, τὸν Συμπαντικὸ Λόγον, τὴν πρωταρχικὴ οὐσία, μ' ἄλλα λόγια, τῆς Ἐλευθερίας καὶ τῆς Ἀλήθειας. Ὁ ὁρὸς Λόγος ἐπὶ τοῦ προκειμένου μπορεῖ νὰ παρασύρῃ — καὶ ἔχει παρασύρει πολλούς — σ' ἓνα σφάλμα, δηλαδὴ στὴν ἀντίληψη ὅτι ἀντιπροσωπεύει τὸν πρωτεύοντα ρόλο τῆς «λογικῆς», τῆς ἐπιστήμης, στὴν ἐλληνικὴ σκέψη, σὲ ἀντιπαράθεση πρὸς ἄλλους τρόπους σκέψεως, ποὺ εἶναι ἐξωλογικοὶ ἢ παράλογοι. Ἡ παρανόηση αὕτη κάποτε φθάνει καὶ σὲ ἐντελῶς λανθασμένες ἢ παραμορφωτικὰς ἀπόψεις, ποὺ ἐξικινοῦνται μέχρι ταυτίσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Λόγου μὲ τὴ σύγχρονη ἐξουσιαστικὴ Λογοκρατία. Ὅμως Ἑλληνικὸς Λόγος δὲν νοεῖται ἀνεξάρτητος πρὸς τὸν Ἑλληνικὸ Μῦθον, τὴν καθαρὰ ἐλληνικὴ αὕτη ἀντίληψη περὶ μύθου, ποὺ εἶναι ἄσχετη πρὸς ἀντίστοιχες ἀντιλήψεις ἄλλων, καὶ δὴ ἀνατολικῶν λαῶν. Ἄν ὁ ἀνατολικὸς π.χ. μῦθος σημαίνει αὐτὸ τοῦτο τὸ δόγμα, Ἑλληνικὸς Μῦθος σημαίνει ἄρνηση τοῦ δόγματος, διέξοδος τοῦ Λόγου, ποὺ κινδυνεύει νὰ ἐγκλωβισθῇ μέσα στὶς πεπερασμένες δυνατότητές του καὶ νὰ καταστήσῃ δόγμα, ἐξουσία. Κάτω ἀπ' αὕτη τὴ σκοπιὰ ὁ Ἑλληνικὸς Λόγος καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Μῦθος οὐσιαστικὰ εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ἡ ἴδια γούση ἀλήθειας, διαφέροντας μόνο στὰ μέσα ποὺ ὁ καθένας χρησιμοποιεῖ. Ἄν δοκιμάζαμε νὰ δώσουμε ἓναν ὀρισμὸ, μὲ βάση τὴν Φιλοσοφία τοῦ Πολιτισμοῦ, Ἑλλήνας σημαίνει ἁρμονικὸ χράμα ἔλλογου καὶ μυθικοῦ ἀνθρώπου, τέλειος φορέας καὶ ἐλεύθερος χειριστὴς ὅλων τῶν γνωστικῶν δυνάμεων ποὺ τὸν προίκισε ἡ

Φύση, ἐμπειρικῶν, λογικῶν, ἐνορατικῶν, «μυθικῶν». Καὶ *Ἑλληνικὸ Μέτρο* δὲν σημαίνει τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τὴν ἁρμονία τῶν δυνάμεων αὐτῶν. Γιαυτὸ θὰ ἦταν δύσκολο νὰ πῇ κανεὶς ποιοὶ εἶναι τὸ πιὸ συγκλονιστικὸ ἐπίτευγμα τῶν Ἑλλήνων: ἡ ἐπιστήμη τους ἢ ἡ τέχνη τους. Γιατὶ κατὰ βάθος οἱ δυὸ αὐτὲς μορφὲς ἀνιχνεύσεως τῆς ἀλήθειας λειτούργησαν στὴν κλασικὴ Ἑλλάδα σὰν μία, σὰν ἐνότητα, γιατί, πράγματι, γιὰ ἐνότητα πρόκειται.

Σὲ τελευταία ἀνάλυση μικρὴ σημασία ἔχει ἡ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα κατὰ πόσον ὁ μῦθος ἢ ὁ λόγος πλησιάζουν τὴν ἀλήθεια, κατὰ πόσον ἡ φωτογραφία ἢ ἡ προσωπογραφία εἶναι ἀληθινές, κατὰ πόσον ἀποδίδει τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια ἡ τέχνη ἢ ἡ Ἐπιστήμη (ἡ καλλιτεχνικὴ περιγραφή τῆς μάχης τοῦ Βατερλώ π.χ. ἀπὸ τὸν Β. Οὕγκω ἢ οἱ διάφορες ἐπιστημονικὲς ἱστορικὲς ἀναλύσεις της), ὅσο ἡ ἀποφυγὴ ὀριοθετήσεων καὶ χαράξεων στὶς μεθόδους τῆς γνώσεως. Ἡ ἀλήθεια, ἀφ' ἑαυτῆς ἰδέα δυναμικὴ, κινητικὴ, ὄχι στατικὴ, ὄχι καθωρισμένη, ὑπηρετεῖται, πλησιάζεται πολὺ ἢ λίγο μὲ τὴν συνεχῆ ἀναζήτησιν, μὲ τὴν ἀκαθόριστην δηλαδὴ, καὶ ἐπομένως δυναμικὴν κίνησιν τῆς σκέψεως καὶ τῆς δράσεως. Αἰσθήσεις, λόγος, μῦθος καὶ ὅποιαδήποτε ἄλλη γνωστικὴ δυνατότητα, ἂν δὲν παγώνουν, δὲν ἀκίνητοποιοῦνται, δὲν γίνονται δόγματα, εἶναι δρόμοι πρὸς τὴν ἀλήθεια. Ὅπως δρόμοι πρὸς τὴν ἀλήθεια εἶναι ὁ καλλιτεχνικὸς, ὁ φιλοσοφικὸς, ὁ ἐπιστημονικὸς, ὁ θρησκευτικὸς ἀκόμη, ἐφ' ὅσον δὲν σταματοῦν, ἢ δὲν χαράσσονται ἀπὸ τὴν ἐξουσιαστικὴν σκοπιμότητα. Γιατὶ ἀλήθεια καὶ ἐλευθερία εἶναι πράγματι ἀπολύτως ἀλληλένδετα: ὅταν δὲν ὑπάρχῃ τὸ ἓνα, αὐτόματα ἐκλείπει καὶ τὸ ἄλλο. Ἀλήθεια καὶ Ἐλευθερία εἶναι τελικὰ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα!

Μετέωρος

ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣ

Ἡ ἰσότητα, ἡ μάζα καὶ ἡ παρακμή

Δέν ξέρω, ἂν ἡ ἀποψη, πού θά διατυπώσω ἐδῶ, θά προκαλέσῃ παρανοήσεις — σκόπιμες ἢ μὴ —, ἀλλὰ μοῦ φαίνεται, ὅτι αὕτη ἡ ἀνοδος τῶν μαζῶν ἐν ὀνόματι τῆς ἰσότητος ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα αἷτια τῆς σύγχρονης καλπάζουσας ἱστορικῆς παρακμῆς, ἂν ὅχι τὸ μοναδικὸ αἷτιο. Καὶ τοῦτο, γιὰτὶ ὅλο αὐτὸ τὸ ἀρρωστημένο οἰκοδόμημα τῆς κρατούσης τάξεως πραγμάτων πού ἰσχύει στὸν σύγχρονο κόσμο, τὸ πνευματικο-κοινωνικο-πολιτικὸ οἰκοδόμημα τῆς ἰσοπεδώσεως, ἀνεγείρεται πάνω σὲ δύο τερατώδη ψεύδη. Τὸ πρῶτο ψεῦδος εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος, αὕτη ἡ παρὰ φύσιν, ἡ καθ' ὁλοκληρίαν ἀνύπαρκτη ἀντικειμενικά, ἡ ἀδικη, ἡ ἀπόλυτα τεχνητὴ, δουλοποιητικὴ καὶ δογματικὴ ἐφεύρεση, πού ἐπιμένει σὰν προκρούστης νὰ ἰσῶνῃ τὰ ἄνισα σὲ πείσμα τῆς ἀλήθειας, νὰ ἐξομοιώνῃ τοὺς ἱκανοὺς μὲ τοὺς ἀνίκανους σὲ πείσμα τῆς ἐλευθερίας καὶ νὰ ἀπαγορεύῃ στοὺς ἀξιούς νὰ προηγοῦνται καὶ ἡγοῦνται τῶν ἀνάξιων σὲ πείσμα τῆς δικαιοσύνης.

Καὶ τὸ δεῦτερο ψεῦδος πάνω στὸ ὁποῖο ἀνεγείρεται ὁ χάρτινος ψευδοπυργὸς τῆς σύγχρονης παρακμῆς, ψεῦδος ἀλληλένδετο, θάλεγα σύστοιχο μὲ τὸ πρῶτο, εἶναι ἡ κατάσταση τῆς ἐξουσίας, αὐτὸ τὸ παρὰ φύσιν, ἐπίσης, σύνδρομο τῆς ὁμαδικῆς συμβιώσεως τοῦ ἀνθρώπινου εἶδους, ὅπου οἱ ἐξουσιαστές δὲν εἶναι οἱ φυσικοὶ ἡγέτες, δηλαδὴ ἀνώτεροι τῶν κυβερνωμένων καὶ ὅπου οἱ ἐξουσιαζόμενοι δὲν εἶναι οἱ φυσικά κυβερνώμενοι, δηλαδὴ ὑποδεέστεροι τῶν ἡγετῶν· ἡ κατάσταση ἐξουσίας, αὕτη ἡ διαστροφὴ τῆς ἑναρχῆς κοινωνίας, αὐτό τὸ τεχνητὸ καὶ δουλοποιητικὸ πολιτικοκοινωνικὸ status quo, πού δὲν ἀνταποκρίνεται, σὲ καμμιά μορφὴ φυσικῆς κοινότητος, εἶναι ἰσοπεδωτικὸ κάθε ἀξίας καὶ ποιότητος, καὶ ἀποτελεῖ καθεαυτὸ ἄρνηση τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς δικαιοσύνης¹.

Ἀνεγειρόμενη πάνω στὰ δύο αὐτὰ ψεύδη, τὴν ἰσότητα καὶ τὴν ἐξουσία, ἡ κρατοῦσα τάξη πραγμάτων δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ ἀποτελῇ ἓνα εἶδος κτίσματος στὴν ἄμμο, χωρὶς θεμέλια, ψεύτικου, δουλωτικοῦ καὶ ἐπιπόλαιου, ἔτοιμου νὰ καταρρεύσῃ καὶ νὰ αὐτοεκμηδενισθῇ — μιᾶς καὶ ἡ ἀρχὴ του εἶναι τὸ ἴδιο τὸ ψεῦδος, τὸ ἴδιο τὸ μηδέν.

Σ κεφθῆτε, πρόχειρα μόνο, τὰ φοβερὰ ἀποτελέσματα πού προκάλεσε ἡ θέσῃ ὡς θεμελίων τῆς σύγχρονης παγκόσμιας ἰδεολογικῆς καὶ πολιτικοκοινωνικῆς τάξεως τῶν δύο αὐτῶν ψευδῶν, τῶν δύο αὐτῶν δογμάτων, καὶ θά συμφωνήσετε

μαζί μου, ὅτι ἡ ἐκτίμησή μου γιὰ τὰ αἷτια τῆς σύγχρονης ἱστορικῆς παρακμῆς, ποὺ προανέφερα, δὲν εἶναι καθόλου ὑπερβολικὴ. Σκεφθῆτε, πρῶτ' ἀπ' ὅλα, ὅτι ἡ ἰσότης καὶ ἡ ἀναξιοκρατούμενη — ἰσοπεδωτικὴ ἐξουσία τῆς δυνάμεως (ἡ ἄρνηση, δηλαδὴ τῆς ιδέας τῆς δικαιοσύνης) ἀποτελεῖ διακοπὴ τῆς λειτουργίας, ἄρση τοῦ βασικώτερου καὶ ζωτικώτερου νόμου, ποὺ ἰσχύει στὸν κόσμον τῶν ἐμβίων ὄντων, τοῦ νόμου τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς· τοῦ νόμου ποὺ ἀπαγορεύει στὰ ὑποδεέστερα, νοσηρά, ἐκφυλισμένα καὶ γενικά ἐξασθενημένα ψυχικῶς καὶ βιολογικῶς ἄτομα ὄχι μόνο νὰ ἡγοῦνται καὶ νὰ ἔχουν τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν ἐπιβίωση τῆς ὁμάδος, ἀλλὰ καὶ νὰ τεκνοποιοῦν, νὰ συμμετέχουν στὴν διαιώνιση τοῦ εἶδους — προφανῶς γιὰτὶ ἡ Φύσις θέλει νὰ προλάβῃ τὴν γέννηση ψυχικῶς καὶ βιολογικῶς ἐκφυλισμένων ἀπογόνων, ἅρα νὰ ἀποκλείσῃ τὸν σταδιακὸ γενικὸ ἐκφυλισμὸ τοῦ εἶδους, ποὺ τελικὴ του κατάληξη θὰ ἦταν ἡ ἐξαφάνισή του. [Καὶ τὸ ἀπαγορεύει, ἀναθέτοντας τὴν γονιμοποίηση τῶν θηλέων στὰ ἰσχυρότερα βιολογικῶς καὶ ψυχικῶς ἄρρενα, τοὺς νικητὲς αὐτοὺς τοῦ γενετήσιου πολέμου].

Στὸ καθεστῶς τῆς ἰσότητος τῆς σύγχρονης ἐξουσίας ἀνίκανοι, ἄθλιοι, ἀνελεύθεροι, διεφθαρμένοι, διεστραμμένοι, βλάκες, ἄχρηστοι, μὴ δημιουργικοί, νοσηροί, ὑστεροῦντες φυσικὰ καὶ πνευματικὰ «ἀναπληρώνουν» τεχνητὰ καὶ δογματικὰ τὴ φυσικὴ μειονεξία τους, τὴν ἀληθινὴ καὶ πραγματικὴ μειονεξία τους, ἐξομοιούμενοι μὲ τοὺς ἱκανοὺς, τοὺς ἔντιμους, τοὺς φωτισμένους, τοὺς ἐλεύθερους, τοὺς δημιουργοὺς, τοὺς φυσικὰ καὶ ἠθικὰ προικισμένους, τοὺς ἀξιούς. Καὶ ἡ συμβατικὴ αὐτὴ ἴσωση, ἡ ἀντίθετη πρὸς κάθε ἀλήθεια, ἡ αὐθαίρετη αὐτὴ καὶ δουλωτικὴ πολτοποίηση — γιὰτὶ περὶ αὐτοῦ πρόκειται — δὲν ἀφορᾷ μόνο τὴν ἰσότητα τῆς ψήφου — μὲ βάση τὴν ὁποία π.χ. δύο βλάκες νικοῦν πολιτικὰ ἓνα φωτισμένο —, δὲν ἀναφέρεται μόνο στὴν ἴση διανομὴ τῶν ἀγαθῶν — μὲ βάση τὴν ὁποία π.χ. ἓνας ἀνίκανος καὶ τεμπέλης νέμεται τὰ ἴδια πράγματα μὲ τὸν δημιουργὸ ἔργου, ὕλικο ἢ πνευματικοῦ —, ἀλλὰ ἐπεκτείνεται σταδιακὰ σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς δημόσιας, ἀλλὰ καὶ ἰδιωτικῆς ζωῆς, φθάνοντας μέχρι τῆς ἐξοιμώσεως, τῆς ἐξίσωσης δύο τόσο ἀνόμοιων, φυσικὰ καὶ ἀντικειμενικά, πραγμάτων, ὅπως εἶναι τὰ δύο φύλα, ἡ ἀκόμη μέχρι τῆς ἰσότητος τοῦ φυσικοῦ μὲ τὸ ἀφύσικο, τοῦ ὑγιοῦς μὲ τὸ νοσηρὸ, τοῦ ὀμαλοῦ μὲ τὸ ἀνώμαλο καὶ διεστραμμένο, ὅπως π.χ. εἶναι ἡ... ἰσότης μεταξὺ «ἐτεροφύλων» καὶ ὁμοφυλοφίλων!

Σκεφθῆτε ἀκόμη, ὅτι ἡ ἀναγκαστικὴ ἀπόρροια τῆς αὐθαίρετης καὶ ψευδοῦς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος, ἡ ἄδικη καὶ ἀνελεύθερη καὶ ἀν-αληθινὴ πνευματικο-πολιτικο-κοινωνικὴ τάξη πραγμάτων ποὺ ἰσχύει στὸν σύγχρονον παρακμιακὸ καὶ ἀρρωστημένο κόσμον μας, ἀποτελεῖ κατὰ βάθος τὴν ἀξιολογικὴν βάσιν παντός -ισμοῦ, παντός, δηλαδὴ, δουλωτικοῦ μαζικοῦ κινήματος, στὸ χῶρον τοῦ Πνεύματος, τῆς Τέχνης, τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς κοινωνίας. Γιὰτὶ ἐκτὸς τοῦ ἀστοκαπιταλιστικοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, ἢ τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ τοῦ μαρξισμοῦ, τῶν ἐξουσιαστικῶν αὐτῶν μορφῶν ποὺ στηρίζονται σὲ κάποια παραλλαγὴ τῆς ἰσότητος, πολιτικῆς ἢ οἰκονομικῆς, τί ἄλλο εἶναι καὶ ὁ ναζιστικὸς ἢ φασιστικὸς ἐθνικοσοσιαλισμὸς ἐκτὸς ἀπὸ δογματικὴ μαζοποιητικὴ καὶ δουλωτικὴ πολιτικοκοινωνικὴ αὐθαίρεσις, τί ἄλλο εἶναι ὁ διεθνο-ἐθνικισμὸς, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἴδιο νόμισμα μὲ δύο ὅψεις, τὸ νόμισμα τῆς μαζοποίησης στὸ ὄνομα μιᾶς ἀρχῆς ποὺ ἰσοπεδώνει καὶ πολτοποιεῖ τὰ πρό-

σωπα και τὰ άτομα, τὶς συνειδήσεις, ἐξισώνοντάς τες, ἄρα ἐξουδετερώνοντάς τες, μέσα στὸ ἀπρόσωπο πλῆθος τῶν *παθῶν*, δηλαδή μέσα στὴ μαζοθάλασσα τῆς ἐξουσίας; Τί ἄλλο εἶναι ὁ ἀναρχισμός, ἐκτὸς ἀπὸ ἀντίδραση πρὸς τὴν ἀρχὴ τῆς ἀξιότητας, ἐπομένως ἀποδοχὴ τῆς πολτοποιήσεως καὶ ἐξομοιώσεως — καὶ, κατὰ λογικὴν προέκτασιν, ἄρνηση τῆς ἀλήθειας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἄρνηση τοῦ ἴδιου τοῦ *πολέμου*, αὐτοῦ τοῦ δίκαιου, ὅσο καὶ ἀδυσώπητου πατέρα κάθε ἐλευθερίας καὶ κάθε δουλείας;

Καθὼς ὅλο καὶ περισσότερο ἀποκόπτεται τὸ ἀνθρώπινο εἶδος ἀπὸ τὴν αἴσθηση τῆς ἀλήθειας καὶ υἰοθετεῖ τὸ αὐθαίρετο, τὸ παρὰ φύσιν, τὸ *δόγμα*, ἡ φθορά, ἡ παρακμὴ, τὸ ἱστορικὸ ἀδιέξοδο, τὸ παγκόσμιο πνευματικὸ, ἰδεολογικὸ καὶ *ψυχολογικὸ* ἀδιέξοδο ἐπέρχονται καὶ ἀφαιροῦν κάθε δυνατότητα εὐτυχίας καὶ φυσικότητας. Ἡ ἐλευθερία, ἀσυμβίβαστη ἐξ ὀρισμοῦ πρὸς τὸ ψεῦδος καὶ τὸ δόγμα, ἐξαφανίζεται, χάνεται μέσα στὸν ὠκεανὸ τῆς ἐξουσιαστικῆς μαζοθάλασσας, τοῦ προϊόντος αὐτοῦ τῆς δουλοποιούσης ἰσότητος. Ἡ δικαιοσύνη, ἀπολύτως ἀσυμβίβαστη ἐξ ὀρισμοῦ πρὸς τὴν ἔννοια τῆς ἰσότητος, τὴν πηγὴ αὐτὴ κάθε ἀδικίας καὶ ἀναξιοκρατίας, ἐξοβελίζεται ἀπὸ τὸν ἀναρχοεξουσιαστικὸ κόσμον μας. Καὶ καθὼς οἱ ιδέες, καθὼς ἡ ἀλήθεια, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ δικαιοσύνη δὲν ἔχουν θέσιν μέσα στὸ δογματικὸ πλαίσιο τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ὑποκρισίας, ἀφήνουν ἀνοιχτὸ τὸ πεδίο γιὰ τὴν ἀποθέωση τῆς ὕλης, γιὰ τὴν ἀποκτὴνωση, δηλαδή, καὶ τὴν ἐξαχρείωση.

Σύστοιχη πρὸς τὰ πολιτικοκοινωνικὰ αὐτὰ συμπτώματα εἶναι ἡ ὑπονόμευση καὶ καταστροφή τῆς ὁμαλῆς ψυχικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπινου εἴδους. Θὰ μπορούσε, ἂν σκεπτόταν ἐπιπόλαια, νὰ ἐκφράσῃ κανεὶς τὴν ἀπορία τί σχέση μπορεῖ νὰ ἔχουν τὸ σημερινὸ παγκόσμιο ἄγχος, ἡ ψύχωση, ἡ παράκρουση, ἡ ὑστερία, ὁ κυνισμὸς μὲ τὴν πολτοποιήσιν, τὴν μαζικοποίησιν τοῦ κόσμου μας. Μὰ, εἶναι ὀλοφάνερη: ἡ αὐθαίρετη ἐξομοίωση τοῦ ὑποδεέστερου μὲ τὸν ἀνώτερον εἶναι ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος νὰ γίνουν δυστυχεῖς ἀμφότεροι. Καὶ τοῦτο, γιὰ τὴν χάσιν καὶ οἱ δυνάμεις τῆς φυσικῆς ταυτότητος, παύουν νὰ εἶναι αὐτὸ πού πράγματι εἶναι, διαστρεβλώνονται, *κακοποιῶνται* πνευματικά, ὑποδουλωνόμενοι στὸ δόγμα, ἐξαλλοτριώνονται καὶ ὑφίστανται τεχνητὸ διχασμὸ τῆς προσωπικότητος, ἰδεολογικὴ *σχιζοφρένεια*, αὐτὸ τὸ κύριον χαρακτηριστικὸ σύνδρομον τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Ὁ ἀναρχοεξουσιαστικὸς ἄνθρωπος, ὁ ἄνθρωπος τῆς ἰσότητος, ὁ μαζάνθρωπος, εἶναι ἓνας δούλος, ἓνας *ψυχικὰ κακοποιημένος* ἄνθρωπος, γιὰ αὐτὸ εἶναι δυστυχής.

Δ ἐν θὰ ἤθελα νὰ κλείσω τὸ πολὺ συνοπτικὸ καὶ ἀπλῶς ἀνιχνευτικὸ αὐτὸ ἄρθρον, μὲ τὴν ἐπισήμανση, σὰν Ἰουδαῖος προφήτης, τῆς ἱερεμιακῆς προοπτικῆς ὅτι ἓνα εἶδος τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου πού ξεφεύγει ἀπὸ τοὺς ζωτικὸς φυσικοὺς νόμους, ὅπως ὁ νόμος τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς, ἡ πού ἀρχίζει νὰ συμπεριφέρεται ἀφύσικα, *μὴ ἀληθινὰ*, καὶ *τρελλὰ*, διανύει τὴ φάσιν τῆς ἐξαφανίσεώς του ἀπὸ τὸ πλανήτη — προοπτικὴ πολὺ λογικὴ, ἂν ὄχι βεβαία, ἐν ὅψει τῆς σύγχρονης ἱστορικῆς παρακμῆς τοῦ ἀνθρώπινου εἴδους. Καὶ ἀποφεύγω τὴν πρόβλεψιν αὐτὴν, γιὰ τὴν

ἂν τὴν ἔκανα, δὲν θὰ ἔκανα τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ συμβάλω κι ἐγὼ στὴ μαζικοποίηση, τὴν μετάδοση μαζικῶν ὑστεριῶν, ἀγχῶν (ἢ ἀγχέων;), ἰσοπεδωτικῶν παρακρούσεων. Ἡ, θὰ συνέτεινα στὴν ἀναζήτηση νέων ἐπιγείων ἢ ἐπουρανίων παραδείσεων, σὰν τόπων σωτηρίας ἀπὸ τὴν ἀπειλὴ, θὰ δούλευα, δηλαδή, κι ἐγὼ γιὰ τὴν συγκρότηση νέων δογμάτων καὶ νέων -ισμῶν. Περιορίζομαι, λοιπόν, ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ ἐλεύθερου πνεύματος, νὰ παρατηρῶ τὰ συμβάματα καὶ πλεόν οὔ.

Καὶ, γιὰ νὰ τελειώσω ἀπὸ ἐκεῖ ποὺ ἄρχισα, δὲν μοῦ διαφεύγει, ὅτι μερικὲς ἀπὸ τίς ἀπόψεις ποὺ διατύπωσα ἐδῶ, δὲν ἀποκλείεται νὰ θεωρηθοῦν ὡς... «ἀντιδημοκρατικές». Σὲ μιὰ ἐποχὴ καθολικῆς παγκυριαρχίας τῶν δογμάτων καὶ τοῦ πολιτικοκοινωνικοῦ ψεύδους ἡ ἀναφορὰ στὴν ἀλήθεια, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴ δικαιοσύνη καὶ ἡ καταδίκη τῶν -ισμῶν, τῶν δουλοποιητικῶν ἀρχῶν καὶ διαδικασιῶν, τῆς πολτοποιήσεως, τοῦ ψευδοῦς καὶ τοῦ ἀφύσικου, ἐπόμενο ἐῖναι νὰ ἐνοχλοῦν ἢ ἀπλῶς νὰ παρανοοῦνται ἀπὸ ἀφέλεια. Ἀλλωστε, εἶναι τόσο εὐκόλῃ ἡ κατηγορία γιὰ ἔλλειψη δημοκρατικότητας, ὅ κατήγορος βρίσκει τόσο πολλοὺς, τόσο πλῆθος συμμάχων καὶ συγκατηγόρων... Ἄν χαρακτηρίζωμαι ὡς «ἀντιδημοκρατικός», γιὰτὶ ἐρευνῶ καὶ λέγω ἐλεύθερα τὸ ἀληθινὸ καὶ τὸ δίκαιο, ἀποδέχομαι εὐχαρίστως τὸν χαρακτηρισμό.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΟΙΡΑΝΗΣ

Τὸ ὄπλον¹

Ὅταν, καθ' ὁδὸν πρὸς Ρώμην, Αὔγουστε, αἰσθανθεῖς
πὼς ἓνα λάβαρον, ἓνα σύνθημα σὲ λείπει,
γιὰ νὰ ἐνισχυθῇ τὸ στράτευμά σου ἠθικά,
γιὰ νὰ μὴ πάθῃς τοῦ Γαλέριου τὰ καλά,
μὴ γελαστεῖς κι' ἀπευθυνθεῖς στοὺς ἐλληνίζοντες·
τὶ θὰ σὲ φέρουν; «γνῶθι σ' αὐτόν», «μηδὲν ἄγαν», τέτοι ἀσφαλῶς,
ποὺ οὔτε ὁ ἴδιος τὰ κατανοεῖ καλὰ-καλὰ
καὶ ποὺ δὲν φτιάχνουν αὐτοκρατορίες, βέβαια.

Στοὺς ἐβραϊζόντες ἀπ' εὐθείας νὰ ὑπάγῃς
ποὺ – πρακτικοὶ ἄνθρωποι – εὐχαρίστως
τὸ «ἐν τούτῳ νίκα» θὰ σὲ προμηθεύσουν,
ποὺ εἶναι τέλεια κατανοητὸν καὶ ταιριαστόν,
πού, ἐκτὸς ποὺ προβλέπει νίκας,
δείχνει – προπαντὸς – τὸ ὄπλον, διὰ νὰ ἐπιτευχθοῦν.

Υιοθέτησέ το, ἄνευ χρονοτριβῆς. Σοῦ πάει
θ' ἀποκομίσῃς δόξαν καὶ τιμὴν εἰς τοὺς αἰῶνας
ἐξ αἰτίας του. Νὰ εἶσαι σίγουρος γι' αὐτό.
Ἐνῶ, μὲ τὰ «γνῶθι σ' αὐτόν» καὶ τὰ «μηδὲν ἄγαν», τὶ νὰ βγάλεις;
Οὔτε ἅγιος, οὔτε ἰσαπόστολος, οὔτε - βέβαια - μέγας
ἐγίνε κανεῖς μ' αὐτὰ τ' ἀνόητα τῶν ἐλλήνων φληναφήματα.

1. Τὸ ποίημα δημοσιεύεται γιὰ πρώτη φορά.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Γ. ΡΟΖΟΣ

‘Ηράκλειτος και Σωκράτης

(‘Αντιπαράλληλισμοί και ἀντιθέσεις)

[Σημ. «Δωλοῦ»: ‘Η κάπως ντισεικὴ ἀποψη, εἰδικὰ γιὰ τὴν προσωπικότητα τοῦ Σωκράτη, ποὺ ἀναπτύσσεται στὸ σημεῖωμα τοῦ φίλου Εἰδήγγου Ρόζου ποὺ ἀκολουθεῖ, δὲν συμπίπτει ἀπόλυτα μὲ τὴν ἀντίστοιχη ἀποψη τοῦ περιοδικοῦ].

Πρέπει νὰ ὁμολογήσω πὼς ἀφορμὴ γιὰ τὸ μικρὸ αὐτὸ πόνημα στάθηκε τὸ λίγο ὑπερβολικὸ στὰ συμπεράσματά του μελέτημα στὸ «Δαυλὸ» τοῦ κ. Σ. Πανάγου. Οὔτε λίγο οὔτε πολὺ ὁ πιὸ πάνω μελετητὴς ἐπιχείρησε ἕνα ἀληθινὸ τὸλμημα. “Οχι μόνον συνέκρινε, ἀλλὰ ἐβγαλε στενοῦς, πνευματικά, συγγενεῖς (δὺο κλαδιὰ τοῦ ἴδιου δρυῖ) τοὺς δύο φιλόσοφους τῆς ἀρχαιότητος, τὸν ‘Ηράκλειτον καὶ τὸ Σωκράτη.

Δὲν θέλω μ’ αὐτὰ ποὺ θὰ ἐκθέσω ν’ ἀμφισβητήσω τὴν αὐθεντικότητά τῶν στοχασμῶν τοῦ κ. Πανάγου. Μὲ μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἐνδιαφέρουσες σκέψεις μᾶς ἔδειξε πόσο οἱ δύο αὐτοὶ διαφορετικοὶ, κατὰ βάθος, φιλόσοφοι μποροῦν νὰ ἐμφανιστοῦν ὡς «ὁμογάλακτα τέκνα τοῦ ἴδιου πνεύματος». Καί, φυσικά, εἶχαν πολλὰ κοινὰ καὶ πολλὰς ὁμοιότητες. Σαφῶς ὁμως πρόκειται ὄχι μόνον γιὰ δύο τελείως διαφορετικὰς μορφὰς ἀλλὰ καὶ γιὰ δύο φιλόσοφους, πού, γιὰ τοὺς λόγους ποὺ θὰ ἐκθέσω, ἀμέσως, δὲν μποροῦν νὰ σταθοῦν στὸ ἴδιο ἐπίπεδο.

Γιὰ τὴν ἀκρίβεια, πιστεύω, πὼς σὲ καμμιὰ περίπτωσι δὲν θὰ πρέπει νὰ συγκρίνονται μετὰξὺ τους. “Οχι μόνον γιὰ τὸ διαμέτρημα τοῦ ‘Ηράκλειτου

ἦταν ὁλότελα διαφορετικὸ καὶ σαφῶς μεγαλύτερο ἀπὸ ἐκεῖνο τοῦ Σωκράτη, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν φήμην τοῦ δευτέρου ἦταν δάμνη καὶ στηριγμένη σὲ μαρτυρίες ποὺ δύσκολα μποροῦμε νὰ τὶς θεωρήσουμε ἀπόλυτα αὐθεντικές. “Αν δὲν ἔγραφαν γι’ αὐτὸν τὰ τόσο ἐνθουσιώδη καὶ τιμητικὰ ὁ Πλάτων, ὁ ‘Αριστοτέλης καὶ ὁ Ξενοφῶν, οἱ τρεῖς κορυφαῖοι μαθητὲς του, ποῖος θὰ γινώριζε σήμερα ἕνα φιλόσοφον ποὺ δὲν μπόρεσε ἢ δὲν θέλησε ν’ ἀφήσει γραπτὰς μαρτυρίες τῆς διδασκαλίας του; “Αλλωστε ἔχουν ἐγερθεῖ πολλὰς ἀμφισβητήσεις γύρω ἀπὸ τὴν σωκρατικὴν σκέψιν. Πολλοὶ ἐρευνητὲς, κατὰ ἕνα μικρὸ ἢ μεγάλο μέρος, τὴν ἀποδίδουν στοὺς μαθητὲς του! “Ακόμα καὶ ἡ ἴδια ἡ ὑπαρξὴ τοῦ Σωκράτη, ὡς φιλόσοφου, ἀμφισβητήθηκε καὶ, πολλοί, τὶς περισσώτερες «δόξας» του, ὅπως καὶ τὸν ἴδιον, τὰ θεωροῦν κατασκευάσματα τῶν δημιουργῶν του.¹

Χωρὶς ἀμφιβολία αὐτὸ ποὺ μποροῦμε σήμερα νὰ ποῦμε ἐμεῖς εἶναι τοῦτο: ὁ Σωκράτης, ὁ ἀληθινὸς καὶ ὁ αὐθεντικὸς, εἶναι κάτι ποὺ ποτὲ δὲν θὰ τὸ μάθουμε. Οἱ ὅποιες ἀρετὲς καὶ ἰκανότητές του ἔχουν γίνῃ ἕνα ἀξεδιάλυτον σῶμα μ’ αὐτὸ ποὺ, πραγματικά, ἦταν ὁ ἴδιος. Βέβαιον, τέλος, εἶναι πὼς ἕνα μεγάλο μέρος τῶν ὧσων εἶπε, ἢ φέρεται ὅτι εἶπε, εἶναι, στὴν πραγματικότητά λόγια καὶ σκέψεις τοῦ Πλάτωνα. Πίσω ἀπὸ ἕνα σκιῶδες καὶ κατασκευασμένον πρόσωπον (ἀνάλογον μὲ

τούς περισσότερους ήρωες τῶν διαλόγων του) ἐπινοήθηκε ἓνα ἀκόμα ἡχεῖο ἀπόψεων, πού ἀκούει στ' ὄνομα Σωκράτης καί δὲν εἶναι, κατὰ βάθος, τίποτ' ἄλλο, ἀπὸ ἓνα πιστὸ φερέφωνο τοῦ δημιουργοῦ του, πού, ἐξυπνότατα, ἔβαλε «στὸ στόμα του» ιδέες καί σκέψεις δικές του.

Πέρα ὅμως ἀπ' αὐτά ὁ Σωκράτης θεωρεῖται ἓνας μεγάλος ἰδεαλιστής. Τυπικός ἀντιπρόσωπος βέβαια τοῦ Ἰδεαλισμοῦ, θὰ ἔλεγα ὁ ἀρχηγός του, ἦταν ὁ Πλάτων. Ἡ ἄμεση ὅμως συγγένεια τῶν ιδεῶν τους μὴπως φανερώνει καί τὴν ταυτοπροσωπία τους;

Ἀνεξάρτητα ὅμως ὅλων αὐτῶν καί τῆς ἔντονης, ἰδίως στὰ μεταχριστιανικά χρόνια, ἐκμετάλλευσης τοῦ ὀνόματός του καί τῆς συγγενικῆς μὲ τίς διδασχές τοῦ Εὐαγγελίου (ἰουδαϊκῆς προέλευσης) θεϊστικῆς ἀντιλήψεως του, ὁ Σωκράτης, εἶναι βέβαιο, πὼς μεγιστοποιήθηκε σκόπιμα. Χρησιμοποιήθηκε κατὰ κόρον ὄχι μόνο στὸ θρησκευτικὸ χῶρο (ἓνα προχριστιανικὸ ὁμόλογο τοῦ Χριστοῦ, πού δὲν ἔγραψε, ὅπως ἐκεῖνος, καί καταδικάσθηκε σὲ θάνατο καί πέθανε βίαια, ὅπως κι' αὐτός), ἀλλὰ καί στὸν πολιτικόν. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, ὁ Σωκράτης στήριξε ἰδεολογικά καί φιλοσοφικά τίς ἀριστοκρατικῆς ἀντιλήψεις, ιδέες καί θεωρίες πού τίς ἴδιες ὄχι τυχαῖα τίς διατύπωσε μὲ θαυμαστή ἐνάργεια καί ὁ μαθητὴς του Πλάτων. Ὡς ποιοῦ σημεῖο αὐτὸς πῆρε ιδέες καί κεντρίσματα ἀπὸ ἐκεῖνον ἢ τὸ ἀντίστροφο, ὡς ποιοῦ σημεῖο τὸν προίκισε μὲ δικές του ἀνάλογες θεωρίες, εἶναι, ὅπως εἴπαμε, κάτι πολὺ δύσκολο νὰ ξεκαθαριστεῖ σήμερα. Βέβαιο εἶναι πάντως, πὼς, τόσο ὁ Πλάτων ὅσο καί ὁ Ξενοφῶν, ἦσαν κατὰ τοῦ δήμου καί τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Στὸ ἴδιο ἐπίπεδο καί ἡ πολιτικὴ φιλοσοφία τοῦ Σωκράτη².

Ἀλλὰ καί στὴν ἴδια διάθεση τοῦ ἀποδίδουν καί τὴν ἐπιδειχτικὴ του περι-

φρόνηση τῆς Φυσικῆς³.

Ὅπως δὴποτε εἶναι περίεργες οἱ σχέσεις του μὲ τοὺς Δελφοὺς, ἡ ἐπιμονή του στὴν προσποιητὴ ἐπίδειξη ἀγνοίας γιὰ τὸ κάθε τί, ἡ πίστη του στὸ «δαιμόνιόν» του καί τὸ «Θεῖον». Φυσικά, ἀκόμη πιὸ μεγάλη δυσπιστία ἐμπνέει ὁ χρησμός τοῦ Μαντείου γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴ σοφία του. Σήμερα πού ξέρουμε πόσες σκοπιμότητες καί ὑποπτες συναλλαγές κρύβονται πίσω ἀπ' ὅλα αὐτά, ἔχουμε κάθε λόγο νὰ ὑποψιαζόμαστε κάποιου εἶδους ἀμοιβαιότητα συμφερόντων ἀνάμεσά τους.

Ἀντίθετα μπορούμε νὰ συμφωνήσουμε πὼς γνήσια ἐπινόησή του καί ἀνακάλυψη ἦταν ἡ διαλεκτικὴ, «μιά μέθοδος ἀνάπτυξης τῶν γνώσεων ἐκ τῆς καθαρᾶς νοήσεως πού ταυτίζεται μὲ τὴν μαιευτικὴν»⁴. Κατὰ βάθος διαλεκτικὴ εἶναι ἡ διαλογὴ καί κατὰ τάξιν σὲ γένη καί εἶδη. Ὅπως καὶ νᾶναι, αὐτὸ τὸ «διαλέγειν κατὰ γέννη, σκοπεῖν τί ἕκαστον εἴη τῶν ὄντων», εἶναι ἡ μιὰ ἀπὸ τίς κυριότερες προσφορὲς τοῦ Σωκράτη στὴ Φιλοσοφία, σύμφωνα καί μὲ τὸν Ἀριστοτέλη⁵.

Ἡ ἄλλη ἦταν ἡ στροφή τῆς σκέψης του στὴν καθημερινὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων καί στίς μεταξὺ τους σχέσεις. Ἦταν ὁ πρῶτος πού ἀσχολήθηκε μὲ τὰ πρακτικὰ ζητήματα τοῦ ἀνθρώπινου βίου. Αὐτὸς πού, δημόσια, ἔθεσε τὰ ἐρωτήματα τί εἶναι ἀρετὴ, σὲ τί συνίσταται τὸ ἀγαθόν, ποιά σημασία ἔχει ἡ ζωὴ. Μὲ τὴν προσήλωσή του στὸν ἐδῶ κόσμον, τὴν βαθειὰ του θρησκευτικότητα, τὴν ἀτομικὴ ἠθικὴ, τὴν πειστικότητά του, ἀλλὰ καί μὲ τὸ παράδειγμα τῆς ἴδιας του τῆς ζωῆς, ὑψώθηκε στὴ συνείδηση τῶν ἀνθρώπων πολὺ περισσότερο ἀπ' ὅσο ἄξιζε ὡς φιλόσοφος καί μόνον ὡς τέτοιος. Πολὺ σωστά, οἱ μελετητὲς τῆς ζωῆς καί τοῦ ἔργου του καταλήγουν ὁμόφωνα «πὼς δὲν μπορούμε νὰ μιλήσουμε γιὰ μιὰ σωματικὴ θεωρία»⁶, ἀλλὰ γιὰ κάτι πιὸ

περιορισμένο, μιὰ σωκρατική ἥθικῃ, ἓνα τρόπο ζωῆς πού θά κάνει τοὺς ἀνθρώπους καλύτερος καὶ εὐτυχέστερους.

Α πέναντι στὴ μονοδιάστατη προσφορά καὶ τὸ θεληματικὰ περιορισμένο στ' ἀνθρώπινα ἐνδιαφέρον τοῦ Σωκράτη, ἀπέναντι στὴ βαθειὰ του θρησκευτικότητά, τὴν μυστικὴ του πίστη στὸ θεῖον, ὑψώνεται ἡ καθολικὴ μορφή, ὁ γίγαντας τοῦ στοχασμοῦ, ὁ Ἐφέσιος Ἡράκλειτος. Στὴν σωκρατικὴ εὐστροφία καὶ εἰρωνεία, στὴν σωκρατικὴ κριτικὴ ὀξύνοια ἀντιπαρατάσσει τὸ βάθος, τὴν σχεδὸν ἐνοραματικὴ σύλληψη μιᾶς πολυπλοκῆς καὶ πολυσήμαντης πραγματικότητος, πού συχνὰ παίρνει μιὰ συμπαντικὴ διάσταση. Ἄν ὁ Σωκράτης εἶναι ἓνας εὐφυῆς συζητητὴς πού προσπαθεῖ, μέσα ἀπὸ τὸν διάλογο, νὰ ἐκμαιεῖ τὴν ἀλήθεια, αὐτὸς εἶναι ὁ μέγας προφήτης, ἡ μεγαλοφυΐα πού δὲν διαλέγεται ἀλλὰ ἀποφαίνεται καὶ μονολογεῖ. Ὁ Ἡράκλειτος ἀφουγκράζεται κυριολεκτικὰ τὴν ἀνάσα τοῦ κόσμου μέσα στὴν διαχρονικὴ, τὴν διαιώνια καὶ καθολικὴ τους ὑπόσταση. Εἶναι κοσμολογικὸς ὅσο καὶ ἀνθρώπινος, γήινος ὅσο καὶ οὐράνιος.

Ἡ σκέψη του, ἡ σκοτεινὴ καὶ ἡ φαινομενικὰ δυσεξηγήτη, εἶναι εὐλύγιστη ὅσο καὶ προσαρμοστικὴ. Μᾶς δίνει μιὰν ἀδρὴ εἰκόνα τῆς ἀντίφασης, τοῦ κοσμικοῦ μυστηρίου, τῆς ἀβυσσαλέας διάστασης ἀνάμεσα στὴν ἀνθρώπινη λογικὴ καὶ τὴν ἀλήθεια τοῦ κόσμου. Χρησιμοποιώντας τὴν παλιὰ ἱερατικὴ γλῶσσα τῆς πατρίδας του, μὲ τὴν πυκνότητά καὶ τὴν ἀκρίβειά της (πού σήμερα ἀγνοοῦμε), πέτυχε μέσα ἀπὸ ἓνα λόγο ἀδρὸ καὶ καίριο νὰ διατυπώσῃ τὴν πολυπλοκότητα ἐνὸς Κόσμου ἀπρόσιτου στὸ βάθος, μὲ μιὰν ἔξω ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη λογικὴ λειτουργικότητα, ἀλλὰ μὲ νόμους καὶ κανόνες πού, πρῶτος αὐτός, διέκρινε τὴν

ὑπαρξὴ τοὺς καὶ κατανόησε τὴν ἀμετρὴ σημασίαν τους.

Τὸ φιλοσοφικὸ σύστημα τοῦ Ἡράκλειτου καλύπτει τὰ πάντα. Τὰ διασωσμένα ἀποσπάσματα τοῦ ἔργου του μᾶς δίνουν, βέβαια, μιὰ μόνο ἀμυδρὴ εἰκόνα τῆς δύναμης καὶ τοῦ πλούτου τῶν ιδεῶν του, τῆς πρωτοτυπίας τῆς σκέψης του καὶ τῆς βαθύτητάς τοῦ νοῦ του. Παρ' ὅλα αὐτὰ πετυχαίνουν νὰ μᾶς ποῦν πολλὰ. Ἀγκαλιάζουν τὸν κόσμον ὁλόκληρον. Ἀναφέρονταν στὰ γήινα καὶ τὰ κοσμικὰ, τὰ ὑλικά καὶ τ' αἶψα, τὰ σημερινὰ καὶ τὰ αἰώνια.

Σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ Σωκράτη, πού ἔβαλε ὡς βάση τῆς φιλοσοφίας του ὅχι τὴν φύση ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπον, ἀκαταβίβασας, ὡς λέγει ὁ Κικέρων, τὴν φιλοσοφίαν ἐξ' οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν»,⁷ ὁ Ἡράκλειτος τὴν προέκτεινε στὸ σύμπαν. Δὲν εἶναι τυχαῖο πὼς ὁ Σωκράτης δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβῃ τὸν Ἡράκλειτον. Εἶναι ὁμῶς πρὸς τιμὴν του ὅτι κατάλαβε τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἔργου του.⁸

Πολὺ ὁμῶς περισσότερο δὲν θέλησε νὰ τὸν ἀναγνωρίσει ὁ Ἀριστοτέλης. Οὔτε λίγο οὔτε πολὺ λέει πὼς εἶναι τρελλὸς καί, γενικὰ, τὸν θεωροῦσε λίγο ἐκκεντρικόν.⁹

Ὁ λόγος βέβαια εἶναι ἀπλός: Ἦταν δυὸ κόσμοι ἀντίθετοι. Ἄν ὁ Ἡράκλειτος εἶχε γίνῃ ἀποδεκτός, ὁλόκληρη ἡ ἱστορία τῆς Δύσης θὰ ἦταν διαφορετικὴ, ὅπως διαφορετικὸς θὰ ἦταν καὶ ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμός, μὲ μιὰ τελείως διαφορετικὴ ἀπόκλιση.

Ἀπέναντι στὴν κρυστάλλινη ἀριστοτελικὴ λογικὴ αὐτὸς ἀντιπαρατάσσει τὴν κάθετη ὑπερβατικὴ σύλληψη μιᾶς ὅλο ἀντιφάσεως πραγματικότητος. Στὴν συστηματικὴ, τὴν καθαρὴ, τὴν κατανοητὴ δική του εἰκόνα αὐτὸς προβάλλει τὴν ἀντίφαση, προβάλλει τὴν σχέση ἀνάμεσα στὴ ζωὴ καὶ στὸ θάνατον ὡς δύο ὅψεις τοῦ

ΐδιου φαινομένου που ἐναλλάσσονται καὶ ἀλληλοδιαδέχονται τὸ ἓνα τὸ ἄλλο. Προβάλλοντες ὅλη αὐτὴ τὴν σύγχυση καὶ τὴν ἀντίθεση, πετυχαίνει μιὰ δυνατὴ διεΐσδυση στὸ βάθος τῆς ὑπαρξῆς.

Πολὺ ὅμως περισσότερο ὑπερακοντίζει τὴν σωκρατικὴ διαλεκτικὴ μ' ἓνα δικό του σύστημα ἀναζήτησης τῆς ἀλήθειας καὶ μιὰ δικιά του ἠθικὴ, πού βασίζεται στὴν ἀληθινὴ γνῶση τῆς φύσης. Ἔτσι κατόρθωσε νὰ κεντρίσει τὴν ὑπνώττουςα ἀνθρωπότητα καὶ τὴν ἐφυσχάζουσα συνείδηση τοῦ μέσου ἀνθρώπου. Ἐφερε τὴν ἀναστάτωση μὲ τὶς ιδέες του καὶ προκάλεσε τόσο πανικὸ πού, πολλοὶ σύγχρονοί του, βιάστηκαν νὰ τὸν ἀπορρίψουν καὶ νὰ τὸν καταδικάσουν.

Γι' αὐτὸ καὶ τὸν κατηγορήσαν ὡς σκοτεινὸ καὶ ἀκατανόητο. Πίσω ἀπ' ὅλα αὐτὰ κρύβονταν ὁ φόβος τους μὴν ἀνατρέψει κατεστημένες καταστάσεις καὶ παγιωμένα συμφέροντα. Πραγματικά, ἡ σκέψη τοῦ μεγάλου Ἡράκλειτου ἀπειλοῦσε νὰ τινάξει στὸν ἀέρα τὶς τρέχουσες ἀντιλήψεις, τὸ ἱερατεῖο, ὅλο τὸ φάσμα τῶν ιδεῶν καὶ τῶν κοινωνικοπολιτικῶν συμβατικότητων τῆς ἐποχῆς του. Μὲ τὴν προμηθεϊκὴ του δύναμη ὁ πυκνὸς καὶ μεστός λόγος του, ἡ τολμηρὴ νεωτεριστικὴ του σκέψη ἀποτελοῦσαν μεγάλους κινδύνους, πού, δυστυχῶς γιὰ τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα, ἐξουδετερώθηκαν γρήγορα.

Ἄς μὴ μᾶς διαφεύγει ἡ ἐπαναστατικὸτητα τῆς ἡράκλειτειας φιλοσοφίας. Ξεκινώντας ἀπὸ διαπιστώσεις καὶ ὀξυδερκεῖς παρατηρήσεις ἀνάντεψε ὅλο τὸν κρατοῦντα, ὡς τότε, μηχανισμό τῆς ἀνθρώπινης σκέψης, τὴν λογικὴ, τὴν ἠθικὴ μὲ τὶς συμβατικὲς καὶ ἀνώδυνες, τὶς ἐφυσχαστικὲς καὶ ἡρεμιστικὲς μεθοδεύσεις τῆς ἀνθρώπινης συμπεριφορᾶς καὶ συμβίωσης.

Μπροστὰ στὰ ρυάκια τὸ κελαρυστὸ νερό, πού δροσίζει ἀλλὰ δὲν ξεδιψάζει,

τῆς διδασκαλίας τοῦ Σωκράτη οἱ δικές του διδασχὲς μοιάζουν μὲ ὀρμητικὰ ποτάμια, πού ἀνατρέπουν καὶ παρασύρουν τὰ πάντα στὸ διάβα τους. Δὲν εἶναι τυχαῖο, πού ἡ πυκνὴ σκέψη του προκαλεῖ τὸ δέος, τὴν ἀπορία καὶ τὴν ἀμηχανία. Καὶ τοῦτο, γιατί ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἡράκλειτου εἶναι ἀνοιχτὴ, ἀπέραντη, χωρὶς ὅρια. Προβληματίζει καὶ προκαλεῖ. Ἐπιδέχεται πολὺς προσεγγίσεις καὶ τὶς πιὸ ποικίλες ἐρμηνεῖες. Δίνει ἀπλόχερα, ὅ,τι τῆς ζητήσεις καὶ παίρνεις τὸ ἴδιο ἀπλόχερα κάθε τι πού τὴν ἐξυπηρετεῖ, τὴν ἐνισχύει ἢ τὴν βοηθάει. Ἀλλωστε, δὲν εἶναι στατικὴ καὶ κλειστὴ, δὲν εἶναι κἂν ἓνα σύστημα γνώσεων, ὅσο ἓνα κέντρισμα, ἓνας μίτος ἀπὸ σκέψεις πού προχωρᾶνε βαθιὰ μέσα στὸ πρόβλημα καὶ τὸ αἶνιγμα τῆς ὑπαρξῆς καὶ τῆς ζωῆς.

Ὁ «καθρέφτης» τοῦ Ἡράκλειτου δὲν εἶναι στατικὸς ὅπως τοῦ Ἀριστοτέλη, πού καθηλώθηκε στὸ «εἶναι», ἡ μονοδιάστατος σὰν τοῦ Σωκράτη, πού αὐτοπεριορίστηκε στὴν προσπάθεια γιὰ ἠθικὴ τελείωση τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἀναζήτησιν τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν πραγμάτωση τῆς ἀρετῆς. Ὁ δικός του καθρέφτης εἶναι πλατύτατος καὶ πολυδιάστατος. Ἀντικαθρεφτίζει μέσα του μὲ μιὰν μαγικὴ ἐνάργεια τὸν ἀνθρώπο, ἀλλὰ καὶ τὸ διαιώνιο σύμπαν, πού μέσα σ' αὐτὸ ἐκεῖνος, ὥρες-ὥρες, φαντάζει ἄσχετος, ἀσήμαντος καὶ τυχαῖος. Στὸν καθρέφτη τοῦ Ἡράκλειτου ὅλα ἀλλάζουν, ὅλα χάνονται καὶ σβήνουν, γιὰ νὰ ξαναγυρίσουν πάλι σὲ μιὰν δημιουργικὴ καὶ αἰώνια ἀλληλοδιαδοχή. Ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος, ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ὁ χρόνος, οἱ ἀνθρώπινες φιλοδοξίες, τὰ πάθη, ἡ συνείδηση, ὅλα ἐρχονται καὶ μικραίνουν καὶ χάνονται, γιὰ νὰ ἐμφανιστοῦν μ' ἄλλες μορφές...

Φυσικὰ μὲ τὶς δόξεις του κτυπάει δεισιδαιμονίες, δόγματα, «ἀλήθειες» πού

μόνο ἀλήθειες δὲν εἶναι, προλήψεις καὶ στατικές ἀντιλήψεις, ποὺ ὅσο βολεύουν τὸν ἄνθρωπο τόσο καὶ τὸν ἐμποδίζουν νὰ προχωρήσει πίσω καὶ κάτω ἀπὸ τὴν πλανερὴ καὶ ψεύτικη ἐπιφάνεια τῶν πραγμάτων, τῶν σχημάτων, τῆς ἰδίας τῆς ὑπαρξῆς.

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ περισσότερο κάνει ὁ Ἡράκλειτος εἶναι ποὺ ὑπονομεύει τὸν καθιερωμένο τρόπο σκέψης, τὴν ἠθική, τὴν ἐφησυχάζουσα τάξη τῶν πραγμάτων. Τοὺς ἀνθρώπους τοὺς βλέπει κοιμισμένους ὅταν εἶναι ξύπνιοι καὶ τοὺς προειδοποιεῖ πῶς οἱ ἀνόητοι, ἂν καὶ ἀκοῦν, εἶναι σὰν τοὺς κουφούς καὶ, ἂν καὶ εἶναι παρόντες, στὴ πραγματικότητά ἀπουσιάζουν.¹⁰ Θάλεγα, ἀκόμα, πῶς τοὺς ξεσκουριάζει, τοὺς σπρώχνει ν' ἀνοίξουν τὰ μάτια τους καὶ νὰ δοῦν αὐτὰ ποὺ δὲν θέλουν, ποὺ δὲν ἤθελαν ἢ δὲν μποροῦσαν νὰ δοῦν ὡς τώρα. Μόνον ὅταν συνειδητοποιήσουν τὴν πραγματικότητα, μόνον ὅταν νοιώσουν τὴν ἀλήθεια τῆς φύσης καὶ τῶν νόμων της, θὰ μπορέσουν νὰ ἐναρμονίσουν τὴν ζωὴ τους μὲ τὸν ρυθμὸ τοῦ Σύμπαντος, ποὺ θὰ τοὺς κατευθύνει στὴ λύτρωση, τὴν τελείωση.

Φυσικά, ὁ Ἡράκλειτος δὲν εἶναι ἰδεαλιστής, οὔτε θρησκόληπτος μὲ τὴν στενὴ ἔννοια τοῦ ὄρου. Εἶναι πέρα καὶ πάνω ἀπ' ὅλα αὐτά. Δὲν πιστεύει πῶς ὑπάρχει θεὸς ἢ, ἂν ὑπάρχει, τὸν βλέπει ὡς κάτι τὸ τελείως διαφορετικὸ ἀπ' ὅ,τι ὁ Σωκράτης καὶ οἱ ὁμοιοί του. «Τὸν κόσμον αὐτό, ποὺ εἶναι γιὰ ὅλα ὁ ἴδιος, οὔτε θεὸς οὔτε ἄνθρωπος τὸν ἔπλασε, μὰ ἦταν πάντα, καὶ εἶναι, καὶ θὰ εἶναι φωτιὰ αἰώνια, ποὺ ἀνάβει μὲ μέτρα καὶ σβήνει μὲ μέτρα», μᾶς φωνάζει σὲ ἕνα ἀπὸ τοὺς πρὸ τολμηροὺς καὶ ἀποκαλυπτικούς του ἀφορισμούς¹¹.

Μαζὶ μὲ τὶς ἰδέες του γιὰ τὶς ἀντιθέσεις, τὴν αἰώνια ροὴ καὶ τὸ θάνατο τῶν πάντων, ποὺ, ὥστόσο, ξαναγεννιοῦνται, τὶς παράξενες ἀντιλήψεις του γιὰ τὴν

οὐσία τῶν πραγμάτων καὶ τὶς ιδιότητες τῶν φυσικῶν φαινομένων (τὸ ψυχρὸ καὶ τὸ θερμὸ, τὸ ὑγρὸ καὶ τὸ ξερὸ), προβάλλει ὡς ὁ φιλόσοφος μὲ τὴν πιὸ ἀλόκοτη, ἀντιφατικὴ, ἀλλὰ καὶ κοφτερὴ σκέψη.

Ἀλλὰ καὶ σὲ πολλὰ θυμίζει κάπως τὸν ἠθικοδιδάσκαλο. Κτυπάει τὶς ἡδονὲς καὶ τὶς ἀσωτεῖες. Ἡ ἔπαρση εἶναι ἱερὴ νόσος, μᾶς λέγει κάπου, καὶ ἡ σωφροσύνη ἡ μεγαλύτερη ἀρετὴ. Ὁ ἴδιος ὅμως μᾶς λέγει καὶ τὸ δυσερμηνευτὸ ἐκεῖνο καὶ πολυσήμαντο ἀπόφθεγμα του γιὰ τὸ χρόνο, ποὺ «εἶναι ἕνα παιδί, ποὺ παίζει μὲ τοὺς πεσσούς...» καὶ ποὺ τόσο προβληματίσε τοὺς μελετητές του.

Ἐκεῖ ὅμως ποὺ χωρὶς ἀμφιβολία ξεπέρασε τὸ Σωκράτη εἶναι στὴν ἀντίληψή του γιὰ τὸ θεῖο. «Ὁ Θεὸς εἶναι μέρα καὶ νύχτα, χειμῶνας καὶ καλοκαίρι, πόλεμος καὶ εἰρήνη, κόρος καὶ ἀνάγκη» (ἀπόσπασμα DK B67). Ὁ θεὸς εἶναι, ἀκόμα, ἡ μία καὶ μοναδικὴ σοφία ποὺ «θέλει καὶ δὲ θέλει νὰ λέγεται μὲ τὸνομα τοῦ Δία» (ἀπόσπασμα DK B32). Ὅσο γιὰ τὸ ποιὰ εἶναι αὐτὴ ἡ σοφία, μᾶς τὸ ἐξηγεῖ σ' ἕνα ἄλλο του στίχο: «νὰ γνωρίζεις τὴ νόση ποὺ ὅλα κυβερνᾷ μέσα ἀπὸ ὅλα» (ἀπόσπ. DK B41).

Ἐκεῖ, ἴσως, ποὺ συμφωνεῖ μὲ τὸ Σωκράτη (ἢ, γιὰ τὴν ἀκρίβεια, ποὺ ὁ Σωκράτης, ὡς μεταγενέστερος, συμφωνεῖ μαζί του) εἶναι στὴ γνώση τοῦ ἑαυτοῦ τους: «Ταιριάζει στοὺς ἀνθρώπους ὅλους» μᾶς λέγει κάπου, «νὰ γνωρίζουν τοὺς ἑαυτοὺς τους καὶ νὰ εἶναι μετρημένοι». Ὅσο γιὰ τὴν σοφία, τὴν ξεκαθαρίζει μὲ σπάνια σαφήνεια: «σοφία εἶναι νὰ λὲς καὶ νὰ πράττεις τὴν ἀλήθεια γνωρίζοντας τὴν φύση τῶν πραγμάτων» (ἀπόσπ. 116 καὶ 112)¹².

Αλλὰ θὰ σταθοῦμε ἐδῶ. Θᾶταν «ὑβρις» στὴ μεγαλοσύνη καὶ τὸ βάθος τοῦ οἰκουμενικοῦ αὐτοῦ φιλόσοφου ν'

ἀναλύσουμε ἐμεῖς ἐδῶ τὸ ἔργο του καὶ τὴν διδασκαλία του. Αὐτὸ ποὺ θέλουμε νὰ δείξουμε προκύπτει ὥστόσο ἀβίαστα: πέρα ἀπὸ τὶς μερικὲς καὶ τὶς ἐπιφανειακές, ἐνδεχομένως, ὁμοιότητες ὁ 'Ηράκλειτος παραμένει μοναδικός, ἀνόμοιος καὶ ἀνεπανάληπτος. Δὲν ἔχει ὅμοιο ἢ ὁμόλογό του. Παραμένει ἕως σήμερα ἀσύγκριτος. Μοιάζει σὰν τὴν ψηλὴ γέρι-κη δρυῖ, ποὺ ἔχοντας ἀπλώσει τὶς ρίζες τῆς βαθιὰ στὴ γῆ ἀγγίζει μὲ τὰ ψηλότερα κλαριά τῆς τὰ κράσπεδα τοῦ οὐρανοῦ.

Μπροστὰ τοῦ ὁ Σωκράτης μοιάζει μὲ ἓνα ἀνυποψίαστο ἡθικολόγο, σοφὸ ἀλλὰ καὶ φλύαρο συζητητὴ. Μόνο ὁ Πλάτων καὶ ὁ 'Αριστοτέλης μποροῦν, μὲ τὴν δική τους, ἀνόμοια βέβαια καὶ ἐπίπεδη, σκέψη, νὰ σταθοῦν κάπως δίπλα του. Καὶ τὸ περίεργο ὅσο καὶ τὸ παράξενο εἶναι τοῦτο: ὄχι ἄδικα τὸν παρομοίασαν μὲ τὸ Βούδα καὶ τὸ Λάο Τσέ, τὸν εἶπαν μυστικὸ καὶ μυστικιστὴ, αἰνιγματικὸ καὶ βαθύτατα θρησκευόμενο. Αὐτὸν ποὺ ἀρνήθηκε τὸ ρόλο τοῦ θεοῦ στὴν κρυμμένη ἁρμονία τοῦ κόσμου, τῆς Φύσης καὶ τῆς ζωῆς, τὸν ἀποκάλεσαν *θεῖο*.

Γι' αὐτὸν ποὺ πέρασε πάνω ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια ὡς ἓνα δυσεξιχνίαστο καὶ ἀνερμήνευτο, ἀκόμα, φωτεινὸ μετέωρο, τὸ μόνο ποὺ μποροῦμε ἐμεῖς σήμερα νὰ κάνουμε εἶναι νὰ τὸν διαβάζουμε μὲ προσοχή. Δὲν θὰ πρέπει νὰ τὸν παραλληλίζουμε ἢ νὰ τὸν συγκρίνουμε μὲ ἄλλους ἢ ἄλλον φιλόσοφο, δικό μας ἢ ξένο. Κάθε σύγκριση σημαίνει, γι' αὐτόν, παρερμηνεία, μείωση, προσπάθεια νὰ «καλουπώσουμε» τὴ σκέψη του, νὰ τὸν δοῦμε

στατικά καὶ κοντόφθαλμα. 'Αντίθετα τὸ μόνο ποὺ πρέπει καὶ ὀφείλουμε νὰ κάνουμε, εἶναι νὰ προσπαθοῦμε (ὅσο γίνεται) νὰ μὴ τὸν διαστρεβλώνουμε. 'Η σκέψη του, ἃς μὴ μᾶς διαφεύγει, εἶναι πολύστροφη καὶ πολυσήμαντη. Μᾶς λέει λίγα, ἀλλὰ ἐννοεῖ πολλά. Μέσα στὴ γενικότητά τους οἱ ἀφορισμοὶ τοῦ ἐπιδέχονται ἓνα πλῆθος ἐρμηνείες καὶ ἀναλύσεις. 'Η σκέψη του ἔχει μιὰ ἀπειρότητα καὶ πολλαπλότητα προεκτάσεων καὶ συνειρμῶν, ποὺ κάθε φορὰ μᾶς βγάζει ἄλλου. 'Ενῶ μᾶς ἀνοίγει, ταυτόχρονα, πολλὲς πόρτες, ἀπ' ὅπου μποροῦμε νὰ βλέπουμε τὰ ἴδια πράγματα ἀπὸ τὶς πιὸ διαφορετικὲς γωνίες, ἀπὸ τὶς πιὸ διαφορετικὲς ὀπτικές, τὴν ἴδια ὥρα νοιώθουμε πῶς βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ ἄλλες, ποὺ μᾶς εἶναι ἐρμητικὰ κλειστὲς καὶ ποὺ ποτὲ δὲν θὰ μπορέσουμε νὰ μάθουμε τί κρύβεται πίσω τους.¹³

'Αλλὰ ἃς σταθοῦμε ἐδῶ. Ἄν ὁ Σωκράτης εἶναι ἓνας φιλόσοφος ποὺ ἔζησε καὶ δίδαξε στὸ παρελθόν, ποὺ φώτισε γενεὲς ὁλόκληρες, ποὺ στάθηκε ὁ πρόδρομος μιᾶς θρησκείας καὶ ἰδρυτὴς μιᾶς ἡθικῆς καὶ μιᾶς μεθόδου προσέγγισης στὴν ἀλήθεια, ὁ 'Ηράκλειτος εἶναι ὁ συμπαντικὸς φιλόσοφος τοῦ μέλλοντος. 'Ο 'Ηράκλειτος ἦταν, εἶναι καὶ θὰ εἶναι αἰώνια νέος, αἰώνια ἐπὶκαιρος, αἰώνια τὸ κέντρο καὶ τὸ ἐπικέντρο κάθε ὑψηλῆς καὶ ἐλευθέρης σκέψης καὶ κάθε βαθιοῦ προβληματισμοῦ γύρω ἀπὸ τὴν φύση καὶ τὴν ὕφῃ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου στὴν πιὸ ἀναλλοίωτη καὶ βαθύτερη οὐσία τους.

ἽΥποσημειώσεις

Πολὺ πρόχειρα, πέρα ἀπ' ὅσα θυμόμουν, συμβουλευθῆκα στὸ γράψιμο τοῦ πιὸ πάνω μελετήματος καὶ τὶς πιὸ κάτω πηγές, ἐλάχιστες ἀπὸ τὶς πολλὲς, σχετικὲς καὶ ἀνάλογες, ποὺ ὑπάρχουν στὴν ἐλληνικὴ καὶ ξένη βιβλιογραφία.

1. Ἀναλυτικά, στὴν *Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας*, τῶν Τσέλλερ καὶ Νεστλέ, 'Εκδόσεις «Κάλλος», Ἀθήνα 1969, σελ. 147-149.

2. Ἡ ἀντίληψή αὐτὴ διατυπώνεται μὲ ἰδιαίτερη ἔμφαση στὸ βιβλίον τοῦ Χ. Θεοδωρίδη *Ἐπὶκαιρός*, Ἀθήνα 1954, σελ. 76-77.

3. Ὅπου παραπάνω, σελ. 77.

4. Ὁ ὁρισμὸς τῆς διαλεκτικῆς εἶναι τοῦ Χρ. Ἀνδρούτσου

στο *Λεξικὸν τῆς Φιλοσοφίας*, Ἀθήνα 1929, σελ. 95.

5. Χ. Θεοδωρίδης, *Ὁ Ἐπίκουρος*, ὅπ. π., σελ. 261.

6. *Ἱστορία τῆς Ἑλλην. Φιλοσοφίας*, Τσέλλερ-Νεστλέ, ὅπ. π., 150.

7. Ἀνδρούτσου, ὅπου παραπάνω, σελ. 334.

8. Κάπου εἶχα διαβάσει, πῶς, ὅταν ἔφτασε σὰ χέρια τοῦ Σωκράτη τὸ ἔργο τοῦ Ἡράκλειτου καὶ τὸ διάβασε, εἶπε: *Τὸ μισὸ τὸ κατάλαβα, τὸ ἄλλο μισὸ ὄχι. Αὐτὸ ποὺ δὲν κατάλαβα, μοῦ φαίνεται σπουδαιότερο ἀπὸ ἐκείνο ποὺ κατάλαβα.*

9. Μπαγκουάν Σρί-Ραζνίς, *Ὀμιλίες πάνω σὲ ἀποσπάσματα τοῦ Ἡράκλειτου*, «*Ἡ Κρυμμένη ἁρμονία*», Ἀθήνα 1981. Νομίζω, πῶς πρόκειται γιὰ ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ

ἐντυπωσιακὰ βιβλία ποὺ γράφτηκαν ἐπάνω στὸν Ἡράκλειτο. Μόνο ὅταν διάβασα τὸ βιβλίο αὐτὸ τοῦ μεγάλου σύγχρονου Ἰνδοῦ φιλόσοφου, μπήκα στὸ βαθύτερο νόημα τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἡράκλειτου (σελ. 12-19).

10. Μπαγκουάν Σρί-Ραζνίς, ὅπ. παραπάνω, σελ. 43.

11. Μπαγκουάν Σρί-Ραζνίς, ὅπου παραπάνω, σελ. 237 καὶ 252.

12. Μπαγκουάν Σρί-Ραζνίς, ὅπ. παραπάνω, σελ. 73.

13. Μιὰ βαθειὰ ἀνάλυση τῆς ζωῆς, τοῦ ἔργου καὶ τῆς προσφορᾶς τοῦ Ἡράκλειτου μᾶς δίνει ἡ Μαρία Μιχαήλ — Δέδε στὸ βιβλίο τῆς *Ἡράκλειτος*, Ἀθήνα 1970. Ἀπὸ τὰ καλύτερα ἑλληνικά.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΜΑΡΜΑΤΣΟΥΡΗΣ

Διαστημικό¹

Ἀνησυχία κι ἀγωνία
στὸν Πλανήτη τῶν Βροτῶν.²
Σκοτεινὸ κι ἀβέβαιο
τὸ αὐριο.

Οἱ ἐξουσιαστὲς
ἀπειλοῦν νὰ ἐξαπολύσουν
ἄνεμους καταστροφικῆς ἔντασης,
σύννεφα γεμάτα δηλητήριο,
ἐκρήξεις τρομακτικές,
ἀκτινοβολίες θανατηφόρες.

Τὰ πλήθη, φοβισμένα,
ναρκωμένα ἀπ' τὴν ἄγνοια,
ἀποχαυνωμένα ἀπ' τὴν εὐημερία ἢ τὴ δυστυχία,
τὴν κατανάλωση ἢ τὴν ἀνέχεια,
ψάχνουν νὰ βροῦν καταφύγιο
στὰ μουχλιασμένα, ραγισμένα κι ἐτοιμόρροπα
κτήρια τῶν δογμάτων.

Κατάσταση ἑκτακτῆς ἀνάγκης,
συναγερμὸς,
ἐπαναφορὰ στὴν ἐνέργεια, στὴ δράση,
τῶν ἀπογόνων
(φυσικῶν ἢ πνευματικῶν)
τοῦ γερο-Δευκαλίωνα.

Ἡ ἀξιοποίηση τῆς κληρονομιάς τους
μπορεῖ νὰ ἐπιτρέψει
τὴ σωτηρία.

1. Τὸ ποίημα δημοσιεύεται γιὰ πρώτη φορά.

2. Πλανήτης Νο 3 τοῦ ἀστέρα *ζοίλη*, ποὺ βρίσκεται σὲ μιὰ ἄκρη ἐνὸς ἀπὸ τοὺς Γαλαξίες.

ΦΟΙΒΟΣ ΔΕΛΦΗΣ

In memoria di Felice Mastroianni

Στις 21 του περασμένου απρίλη χάσαμε τὸν Φελίτσε Μαστρογιάννι, πού τόσο μᾶς ἀγαποῦσε καὶ μᾶς μετέφραζε ἀκαταπόνητα. Ἦταν ὁ μόνος ἀγνὸς νεοελληνιστής, πού δὲν κατευθυνόταν ἀπ' τὶς ἐδῶ κλίκες ἢ τὰ κυκλώματα. Αὐτὸς αἰσθανόταν ἑλληνας κι' ἀγαποῦσε τοὺς ποιητὲς μας ἀνεξάαιρετα, φτάνει ν' ἀβρισκε τὴν ποιητικὴ γύρι, πού σὰν μέλισσα θὰ τὸν τραβοῦσε. Ἦταν ὁ μόνος πού διατηροῦσε ἄμεπτο τ' ὄνομά του ἀπ' ὅλες τὶς ὑποπτες ἐπαφὲς μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἢ ἐκεῖνα τὰ ἀνθρωπάκια, πού πιστεύουν πῶς εἶναι ἱκανοὶ νὰ παρουσιάσουν τοὺς καλύτερους ποιητὲς ἢ ἐκείνους τῆς κλίκας τους. Τὸ σπίτι του ἦταν ἀνοιχτὸ σ' ὅλους. Κι' ἀποτελεῖ ἐξαίρεση ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους ἱταλοὺς νεοελληνιστές. Στους τίμιους θὰ συγκαταλέξω καὶ τὸν Βιτσέντσο Μασκάρο, καὶ ποτὲ τὸν περιβόητο «ρωμιό» Μάριο Βίττη, αὐτὸ ἦταν τὸ ἐλληνικὸ ὄνομά του, πού ἔγινε παράδοξα ἱταλὸς κι' ὑπογράφεται Mario Vitti καὶ πού σὰν νεοελληνιστής ἀπέτυχε. Ὑπάρχουν κι' οἱ μαρτυρίες τοῦ Ἀπόστολου Σαχίνη καὶ τοῦ Γιάννη Σκαρίμπα. Ἀποτυχημένος, λοιπόν, ὁ «ρωμιός» ἱταλὸς Μάριος Βίττης, μαζὺ μ' ὅλους ἐκείνους πού κατευθύνονται ἀπ' τὴν ἀνόητη Ἀθήνα. Ἕνας ἄλλος τίμιος νεοελληνιστής εἶναι ὁ Κωνσταντῖνος Νίκας, ἑλληνας, ὁ ὁποῖος διαδέχτηκε τὸν περιβόητο Μάριο Βίττη, πού ἦταν ἀνεπιθύμητος στὴν Νάπολη. Ὁ σεμνὸς κι' ἀθόρυβος Κ. Νίκας πράγματι τιμᾷ τὴν Ἑλλάδα. Εἶναι πάντα ἀντίπρωρος κι' ἀντίγνωμος μὲ τοὺς ποιητὲς τῆς ἀθηναϊκῆς κλίκας, πού νομίζουν πῶς ἀντιπροσωπεύουν τὴν Ἑλλάδα στὸ ἐξωτερικὸ!

Ὁ Μαστρογιάννης ἦταν μιὰ ἐξαίρεση. Κι' εἶχε πολλοὺς μεταφράσει κι' ἀγάπησει. Γιὰ μένα ἦταν περισσότερο ἀπὸ φίλος, ἓνας πραγματικὸς ἀδερφός. Διατηρῶ πάντα στὴν μνήμη μου τὴν γαλήνια μορφὴ του, τὸν καλόκαρδο καὶ πάντα πρόθυμο γιὰ μᾶς Φελίτσε.

Μὲ τὸ ἔργο τοῦ Μαστρογιάννη ἀσχολήθηκε κι' ἡ νεοελληνικὴ κριτικὴ, καὶ μάλιστα πολὺ εὐνοϊκά. Μολαταῦτα ἔφυγε μὲ μιὰ μεγάλη πίκρα, πού ὁ Δήμαρχος τῆς Ἀθήνας δὲν τοῦ πρόσφερε τὸ χρυσὸ μετάλλιο, πού τοῦ ἀξίζε, σὰν νεοελληνιστής καὶ σὰν ἑλληνας ποιητῆς μὲ τὰ τρία ὠραῖα βιβλία του, παρ' ὅλο πού εἶχα ὑποβάλει αἴτηση, πού εἶχανε ὑπογράψει ἀρκετοὶ συνάδερφοι. Μέσα του εἶχε πάντα τὴν Ἑλλάδα πού δὲν τὸν τίμησε. Ἦταν λεπτὸς κι' εὐαίσθητος ποιητής, ἀνθρωπος καλόγνωμος κι' εὐγενικός, ὅχι ὅμως σύμφωνα μὲ τ' ὄνομά του καλόμενος. Νομίζω πῶς μᾶς βαραίνει κι' ἡ ἀμέλεια ἢ ἀδιαφορία τέλος, γιατί κανένας δὲν σκέφθηκε νὰ γράψει γιὰ ἐκεῖνον, πού τόσο ἐμόχθησε, δυὸ λόγια ἐπιμνημόσυνα. Ἀφοῦ πέρασε ἀρκετὸς καιρὸς, ἔγραψα ἓνα σημείωμα στὴν Ἑπειρωτικὴ Ἑστία, πού πρόθυμα τὸ φιλοξένησε, ὅχι ἀπὸ ἀμέλεια ἀφήνοντας νὰ περάσουν δυὸ-τρεῖς μῆνες, ἀλλὰ ἀφοῦ τὰ περιβόητα Νέα δὲν δημοσίευσαν τὴν ἐπιστολή μου, διὰ τῆς

όποιας ἐγνώριζα τὸν θάνατό του, μεγάλη ἀπώλεια γιὰ ὅσους ἔτυχε νὰ τὸν γνωρίσουν πνευματικὰ καὶ νὰ συνδεθοῦν μαζὺ του. Ὁ ἀθηναϊκὸς τύπος, ὡς εἶναι γνωστό, σὲ μικροπράγματα τυρβάζει. Καὶ κυρίως τὸ καταραμένο συγκρότημα τῶν Λαμπράκηδων, ποὺ στὴν Κατοχὴ ἀπὸ *Ἐλεύθερο Βῆμα* ἔγινε *Τὸ Βῆμα*, γιὰ νὰ εἶναι μὲ τοὺς καταχτητές, ἀντὶ νὰ κλείσει, ὅπως ἔκλεισε τὸ *Ἔθνος κι' ἄλλες ἐφημερίδες*.

Θὰ λέγαμε μῆδισε, ὅπως κάποτες ἡ πατριώτισσά μου ἡ Πυθία. Τέτοιοι ὑπῆρξαν οἱ σημερινοὶ ἀγωνιστὲς γιὰ τὴν Δημοκρατία! Καιροσκόποι. Κι' αὐτοὶ εἶναι οἱ πατριῶτες, ποὺ κόβονται γιὰ τ' ἀνθρώπινα δικαιώματα. Στιγματίζουμε τὴν πράξη αὐτὴ τῶν *Νέων*, νὰ μὴ δημοσιεύσουν τὴν ἐπιστολὴ μου, καὶ μάλιστα τὸν ὑπεύθυνο Κώστα Σταματίου. Τὸ συγκρότημα ἔχει κάνει τὸ πιὸ μεγάλο κακὸ στὴν Ἑλλάδα, ποὺ τὴν κυβερνοῦν συνήθως οἱ ἡλίθιοι. Ὁ Μαστρογιάννη ἦταν Ἕλληνας στὴν καρδιά, στὸ νοῦ, στὸ αἷμα καὶ στὴν ποίηση. Κι' ἀλήθεια εἶναι πὼς ἐδῶ τιμᾶμε τὴν μνήμη ἐνὸς δικοῦ μας, ποὺ εἶχε κλείσει στὴν καρδιά του τὴν Ἑλλάδα, ποὺ τραγούδησε σ' ὑπέροχους στίχους μὲ ἱερὸ πάθος. Ὁ ἑλληνικὸς σαχλὸς τύπος ἀδιαφόρησε, ἐνῶ ἀντίθετα ἀπ' τὶς σοβαρότητες, ἀσχολεῖται μὲ τὶς ἐλαφρότητες καὶ παρουσιάζει ὅλα τὰ ἐξαμβλώματα.

Στις 10.5.1982, ἀπ' τὴν Λαμέτζια Τέρμε Νικάστρο, ὁ ἀδερφός του Ἐντζο Μαστρογιάννης, ἐπίσης καθηγητής, ὄχι ὅμως καὶ ποιητής, μοῦ ἔγραψε: «... Θὰ διατηρήσουμε ἴσως γιὰ μᾶς τὸ ἀκριβὲς καθῆκον νὰ σᾶς μεταδόσουμε τὴν θλιβερὴ εἶδηση καὶ – διαμέσου σας – στοὺς Ἕλληνες φίλους, δεμένους μὲ τὸν ἀδερφό μου μ' ἀδερφικούς δεσμούς καὶ μὲ ἀμοιβαία ἐκτίμηση. Ὁ ἀδερφός μου ξαναβρῆκε στὴν Ἑλλάδα τὴν πραγματικὴ του πατρίδα κι' ἦταν περήφανος νὰ κάνει γιὰ σᾶς τὴν προσωποποίηση τῆς ἀδερφικῆς φιλίας, στ' ὄνομα ἀκόμα τῆς ποίησης ποὺ ὑπῆρξε ἡ σταθερὴ ἀπασχόληση τῆς ζωῆς του. Γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, σὲ μᾶς τοὺς οἰκείους φαίνεται ἀκατάληπτο ὅσο κι' ὀδυνηρὸ ἡ σιωπὴ σας κι' αὐτὴ τῶν ἑλλήνων φίλων, σχετικὰ μὲ τὸν χαμό του, ὕστερα ἀπὸ τόσες γενναιόδωρες ἀποδείξεις ἀγάπης ἀπὸ τὰ δυὸ μέρη».

Πὼς νὰ δικαιολογήσει κανεὶς αὐτὴν τὴν παράλειψη; Αὐτὸ ποὺ δὲν μπορέσαμε νὰ κάνουμε τότε, ἐκείνη τὴν κατάλληλη στιγμή, τὸ κάνουμε τώρα, γιὰτὶ κάλλιο ἀργὰ παρὰ ποτέ. Ὁ ἀδερφός του μὴ γνωρίζοντας τὰ ἐδῶ πράγματα, ἔχει δίκιο ν' ἀπορεῖ. Ὅμως ἐμεῖς δὲν πάψαμε νᾶχουμε τὸν ἀγαπημένο μας Εὐτύχιο μέσ' στὴν καρδιά μας καὶ μέσ' στὴν μνήμη μας.

Καὶ μοχθήσαμε κι' οἱ δυὸ μας, ὁ Φελίτσε κι' ἐγώ, νὰ στῆσουμε τὸ γεφύρι ἐπικοινωνίας ἀνάμεσα στὶς δυὸ ἀδερφὲς χώρες μας.

Στὸν Φελίτσε καὶ σὲ μένα τρεῖς συνάδερφοι ὀφείλουν τὰ βιβλία τους: ὁ Δημοσθένης Κόκκινος, ὁ Τάσος Ἀναγνώστου κι' ὁ Γιάννης Καραβίδας. Κι' ἐπίσης ἡ ἀγαπητὴ Λούλα Κωνσταντινίδου.

Ἐξεδόθηκαν στὴν Ἀθήνα μὲ τὴν φροντίδα μου τρία βιβλία του μὲ προλόγους μου καὶ σὲ μιὰ ἄσπογη καὶ ζωντανὴ δημοτικὴ ἀπ' τὸν ἴδιο. 1) *Τετράδιο ἐνὸς καλοκαιριοῦ* — ποιήματα — Α. Καραβίας, 1975, 2) *Ἀνοιξη* — ποιήματα — Δίφρος, 1977 καὶ 3) *Τὸ παραμῦθι τοῦ Εὐτύχιου* — ποίηση — Ἐκδόσεις Δελφικὰ Τετράδια, 1982. Τοῦτο τὸ τελευταῖο ὑπῆρξε τὸ κύκνειο ἄσμα του. Ἀλλὰ ποὺ δὲν πρόφτασε νὰ χαρεῖ, γιὰτὶ ὁ ἰταλὸς καθηγητής φίλος μου Ἀλφρέντο Γκασπάρο,

στον όποιο παρέδωσα τὰ βιβλία του, ἄργησε νὰ τοῦ τὰ στείλει. "Όταν τέλος ἀποφάσισε νὰ τοῦ τὰ στείλει, ἦταν σὸ φέρετρο!

Ἀγάπησε τὴν Ἑλλάδα μὲ πάθος καὶ τὴν τραγούδησε σ' ὠραιότατους στίχους, ἀπλὸς καὶ διαυγὴς σὰν ἑλληνας ποῦ ἦταν. Τὴν ξανατραγουδαίει καὶ σὸ τρίτο βιβλίο του. Σ' ἔν' ἀπ' τὰ βιβλία του συγκινητικὴ εἶναι ἡ ἀφιέρωσή του στοὺς ἀδερφοὺς ἑλληνας ποιητές. Ἡ Ἑλλάδα του τὸν φώτιζε κι' ἔγραφε ἐκείνους τοὺς ἐσωτερικοὺς, λεπτοὺς κι' ἐκφραστικοὺς στίχους. Ἡ Ἑλλάδα ποῦ εἶχε μέσα του κι' ἦταν ὅλος φωτεινός.

Τώρα κεῖται σὸ κοιμητήρι τῆς Πλατανίας του, μὲ τὸ ἐλληνικὸ ὄνομά της, κοντὰ στοὺς προγόνους του γιὰ πάντα.

Ἄς ἀκούσουμε τὴν συγκινητικὴ ἐλληνικὴ του φωνή, ποῦ ἔρχεται ἀπ' τὴν καρδιά του, ποῦ ἐπαλλε ὅλη γιὰ τὴν Ἑλλάδα του.

Ἐσύ εἶσαι, Ἑλλάδα,
ἡ ἀπόμακρη πατρίδα
τῆς καρδιάς μου.

Ἐσύ μοῦ ἔδωσες, Ἑλλάδα,
τ' ἀληθινὸ συναίσθημα τῆς ποίησης.

Λάμπει μέσα μου, Ἑλλάδα,
ἡ βαθειὰ μνήμη
ἀπ' τὸ φῶς σου.

Σ' ἀγαπῶ, Ἑλλάδα,
σὰν ἕνας ἀρχαῖος χαμένος ἐξόριστος.

Στίχοι ἀγνοὶ καὶ πηγαῖοι. Ἀπ' τὴν ποίηση του περνοῦν οἱ ἱερὲς μορφές τῆς ἱστορίας καὶ τῆς μυθολογίας. Ξανάρχονται οἱ πηλοπλάστες τῆς γῆς του, ἡ ἀγνὴ Καλυψώ, ὁ αὐλητής, ὁ Σωκράτης κ.λ.π. Στὸ ὠραῖο ποίημα ποῦ ἀφιερώνει σ' ἕνα ἄλλο ἀγνὸ ἐλληνολάτρη, ἐκλεχτὸ ποιητὴ καὶ δοκιμιογράφο, τὸν Βιτσέντσο Μασκάρο, ποῦ, ὅπως λέει σ' ἕνα του ποίημα, τὸ «μέτωπό του φέρνει τὰ ἐλληνικὰ σημάδια», τὰ σημάδια τοῦ φωτός, ὁ Φ. Μ. πολὺ σοφὰ μᾶς λέει πῶς τὸ τεῖχος τῆς ἀδιαφορίας πέφτει μὲ τὸν θάνατο. Τὸ τραγούδι εἶναι ἡ ἀνάσταση κι' ὁ Φελίτσε, ποῦ γνώρισα καὶ προσωπικὰ σὸ Σοβεράτο, ἀσπάστηκα καὶ βράβευσα μαζί μὲ τὸν δικό μας Γιάννη Γουδέλη σὰν πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ὕστερ' ἀπ' τὸν θάνατο τοῦ ἀξέχαστου φίλου μου Τάκη Παπατσώνη.

Ἄς ἀγνός κι' εὐσεβὴς Φελίτσε ἦταν ἕνας ποιητὴς πολὺ αἰσθαντικός, ποῦ τὸ τραγούδι ἦταν λύτρωση κι' ἀνάσταση τῆς ψυχῆς του. Προσεύχεται:

«Δίνε μας Κύριε τὴν ἀνάσταση τοῦ τραγουδιοῦ,
κι' ἄς γίνει σὰν ἡ δροσιά
πάνω στίς χλόες,
κι' ἄς γίνει εὐλογία τὸ τραγούδι τῆς ψυχῆς
πάνω στὸν κόσμον τοῦ κλάματος καὶ τῶν συμφορῶν».

Τὸ ποίημά του στὸν Δάντη εἶναι σὰν μιὰ πικρὴ ὑποθήκη στοὺς νέους ἀσυνάρτητους καιροὺς τῆς κομματιασμένης ποίησης, πλάνης τῶν κιβδηλοποιῶν καὶ τέχνης τῶν ταχυδακτυλουργῶν. Ἐποχὴ, ποὺ τὸν λόγο ἔχουν οἱ ἀνόητοι «κουλτουριάρηδες», οἱ ἀμαθεῖς. Αὐτοὶ ποὺ δὲν ξέρουν τὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα καὶ κακοποιοῦν τὸν ὡραῖο νεοελληνικὸ λόγο. Αὐτοὶ ποὺ δὲν ἔχουν καμμία σχέση μετὰ νεοελληνικὰ γράμματα καὶ κυρίως μετὰ τὴν ποίηση. Αὐτοὶ ποὺ κάνουν τάχα πῶς ἀγνοοῦν πῶς γλῶσσα καὶ γνώση εἶναι ἀλληλεξάρτητα κι' ἀλληλένδετα. Καὶ πῶς τὸ κύριο ὄργανο τοῦ λόγου εἶναι ἡ γλῶσσα ἢ οἱ λέξεις. Καὶ δὲν εἶναι εὐκολο νὰ κατέχεις καλὰ μιὰ ὅποιαδήποτε γλῶσσα.

Ὁ «Ἐπίλογος» ἐπισφραγίζει, μετὰ τὸν ἐσώτατο πόνο καὶ τὴν πικρὴ διαίσθηση τοῦ θανάτου, τὸ μικρὸ, ἀλλὰ θαυμαστὸ βιβλίον, ντυμένο μετὰ τὸ ἀρχαῖον ἱμάτιο τῆς ἀπλότητος καὶ σοφίας, πῶς τὰ ἐλληνικὰ ἀγάλματα. Καὶ τελειώνουμε μετὰ τὸν «Ἐπίλογον», τὸ πικρὸ τραγούδι, πῶς γράψε προαισθανόμενος τὸ τέλος.

Ἐδῶ τελειώνει
 – σὰν ἓνα παιχνίδι, σὰν μιὰ πλάνη –
 τὸ ἐλληνικὸ τραγούδι μου,
 τὸ τραγούδι τοῦ Εὐτύχιου
 («Εὐτύχιο» μ' ὀνομάζουν
 οἱ ἀδερφοί μου Ἕλληνες ποιητές).

*

Καὶ θάρθει τ' ἀγέρι
 νὰ ἐξαλείψει τὴ φωνή μου
 καὶ τὸ παραμῦθι τοῦ «Εὐτύχιου».

Ψυχικό, 13.10.'82

μεταξύ σοβαρού και αστείου

Μέλλον τον σεβασμόν που τρέφω πρὸς τὸ ἀρμόδιον περὶ τὸν Πολιτισμόν μας ὑπουργεῖον — ὅπως, ἄλλωστε, πρὸς πᾶσαν τοῦ κράτους μας ἐξουσίαν — θὰ διαφωνήσω μὲ τὴν πρόσφατον ἀπόφασίν του νὰ παραχωρήσῃ τὸν χῶρον τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος πρὸς κατασκευὴν ποδοσφαιρικοῦ γηπέδου.

Κατανοῶ, βεβαίως, τὴν εὐθύνην του διὰ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τῶν ἐλλήνων. Καὶ ἀσφαλῶς δὲν εἶμαι τόσο ἡλίθιος, ὥστε νὰ μὴν ἔχω ἀντιληφθῇ τὴν μεγάλην, τὴν τραγικὴν, θὰ ἔλεγα, ἔλλειψιν ποδοσφαιρικοῦ γηπέδου εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡ ἔλλειψις, ἄλλωστε, εἶναι ἐξώφθαλμος καθ' ἐκάστην Κυριακὴν εἰς πάντα ἐχέφρονα ἄνθρωπον. Ὁ παρατηρούμενος συνωστισμὸς εἰς τὰ ὀλίγα ὑπάρχοντα γήπεδα εἶχεν, μάλιστα, ὡς ἀποτέλεσμα πέρισυ νὰ φονευθοῦν καὶ δέκα ἄτομα εἰς τὴν θύραν 13 τοῦ γηπέδου τοῦ ἥρωος τῆς Ἐπαναστάσεως Γεωργίου Καραϊσκάκη.

Ὅλα αὐτὰ τὰ γνωρίζω καλῶς. Πλὴν, νομίζω, ὅτι δὲν *συμφέρει* εἰς τὴν χώραν μας νὰ γίνῃ ἐκεῖ γήπεδον. Καὶ δὲν ἀσπάζομαι, βεβαίως, τὰ ἀναγραφέντα

περὶ «ἱστορικότητος», «παραδόσεων» κλπ. φληναφήματα ὠρισμένων ἀντιδραστικῶν κρονολήρων. Μὲ τὸν Πλάτωνα, ὅπως καὶ μὲ τοὺς ὑπολοίπους ἀρχαίους συγγραφεῖς, ξεμπερδέψαμε διὰ παντός, ὅταν, πρὸ ἐτῶν, τὸ κράτος

Τοῦ

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ ΚΑΡΦΙΑ

μας ἀπῆλλαξε τὴν νεολαίαν μας ἀπὸ τὸ ἄγος αὐτὸ τῶν ἀρχαίων φλυαριῶν, ἐξοβελίσαν τὰ κείμενά των ἀπὸ τὰ σχολεῖα μας. Ἡ εὐστοχος αὕτη ἐνέργεια, ὡς θὰ ἔχετε ἤδη διαπιστώσει, ἔχει μεγάλως συμβάλει εἰς τὴν ἀνοδὸν τοῦ μορφωτικοῦ καὶ κυρίως τοῦ γλωσσικοῦ ἐπιπέδου τῶν μαθητῶν, οἱ ὅποιοι — μετὰ καὶ τὴν πρόσφατον κατάργησιν τῶν ἀχρήστων τόνων καὶ πνευμάτων — ἐπιδίδονται πλέον ἀπερίσπαστοι στὴν ἐδραίωσιν τῆς ἐκδημοκρατισμένης παιδείας μας μὲ τὴν πολιτικὴν βούλησιν γιὰ συμβολὴν στὴν παγκόσμια εἰρήνη, στὸν ἀφοπλισμὸ καὶ τὴν ἀποπυρηνικοποίησιν τῶν Βαλκανίων...

Δὲν εἶναι, λοιπόν, προγονοπληξία ἢ ἔρως πρὸς τοὺς ἀποπεμφθέντας ἀρχαίους συγγραφεῖς ἢ αἰτία τῆς διαφωνίας

μου. Ἀπλῶς νομίζω, ὅτι δὲν συμφέρεῖ οἰκονομικῶς τὴν χώραν μας. Διότι, σκεφθῆτε, ἐὰν γίνῃ γήπεδον ἡ Ἀκαδημία τοῦ Πλάτωνος, θὰ συρρέουν ἐκεῖ μόνον ἔλληνες καὶ θὰ πληρώνουν εἰσιτήριον εἰς δραχμάς. Ἐνῷ, ὡς γνωρίζομεν, ἡ χώρα μας ἔχει ἀνάγκην ξένου συναλλάγματος, διὰ νὰ ὑπερκεράσῃ τὰς δυσκολίας ποὺ προκαλοῦν ὁ Παγκόσμιος Πληθωρισμὸς καὶ ἡ διεθνὴς οἰκονομικὴ ὕφεσις.

Δι' αὐτό, νομίζω, ὅτι τὸ ἀρμόδιον ὑπουργεῖον πρέπει νὰ ἐρευνήσῃ ἄλλας λύσεις. Θὰ ἡδύνατο π.χ. νὰ διαμορφώσῃ καταλλήλως τὸν χῶρον, ὥστε νὰ διεξάγεται ἐκεῖ κατ' ἔτος ἓνα διεθνὲς φεστιβάλ. Θὰ μπορούσε νὰ ὀνομασθῇ «Πλάτων '82», «'83», «'84» κλπ. (ἀναλόγως τοῦ ἔτους) ἢ, καλύτερον, «Εὐρωπαϊκῶν», διὰ νὰ ἔχῃ μεγαλυτέραν ἀπήχυσιν εἰς τὴν Εὐρώπην, εἰς τὴν ὁποίαν συμμετέχομεν, ὡς ἰσότιμα μέλη, ἄλλωστε. Καλὸν θὰ ἦτο, πλὴν τῶν ξένων συγκροτημάτων (μπαλέτων τοῦ Καυκάσου, τῆς Ταϊλάνδης, τῆς Ζιμπάμπουε κλπ), τὰ ὁποῖα θὰ πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ μετακαλοῦνται διὰ τὸ φεστιβάλ, (ὡς συμβαίνει καὶ εἰς τὰ λοιπὰ φεστιβάλ τῶν Ἀθηνῶν), καλὸν θὰ ἦτο, λέγω, καὶ πρωτότυπον, νομίζω, νὰ παρακληθῇ ὁ κ. Μίκης Θεοδωράκης ἢ κάποιος ἄλλος διάσημος μουσικοσυνθέτης νὰ μελοποιήσῃ ἓνα διάλογον τοῦ Πλάτωνος. Εἶναι, βεβαίως, δύσκολον, πλὴν κατορθωτόν, ἀφοῦ καὶ ὁ «πεζολόγος» Καβάφης ἐμελοποιήθη. Ἀρκεῖ, ὅποιος ἀναλάβῃ τὴν σύνθεσιν, νὰ συμπεριλάβῃ (καλὸν θὰ εἶναι νὰ ξεκινᾷ τὸ ἔργον μὲ) συρτάκι, ρυθμὸς ποὺ θέλγει τοὺς ξένους. Παραλλήλως, εὐχῆς ἔργον θὰ

εἶναι τὰ μὴ χορικά ἀποσπάσματα τοῦ διαλόγου νὰ ἀπαγγέλλῃ ὁ κ. Μάνος Κατράκης, ἐνῷ ὡς σολίστ θὰ ἐταίριαζε ὁ κ. Μπιθικώτσης καὶ ἡ Χορωδία Τρικάλων Τέλος πάντων, αἱ λεπτομέρειαι δύνανται νὰ κανονισθοῦν. Ἀρκεῖ, ὅλα αὐτὰ νὰ λέγωνται εἰς τὸ πρωτότυπον ἀρχαῖον κείμενον, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ μὴ τὸ καταλαβαίνουν οἱ ἔλληνες ποὺ τυχὸν θὰ τὸ παρακολουθοῦν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ τὸ κατανοοῦν οἱ ξένοι, οἱ ὁποῖοι καὶ μᾶς ἐνδιαφέρουν οἰκονομικῶς. (Δυστυχῶς εἰς τὴν Ἑσπερίαν οἱ μαθηταὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ταλαιπωροῦνται μὲ τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά, δι' αὐτό, ἄλλωστε, δὲν σημειώνει πρόοδον ἡ παγκόσμιος ὕφεσις καὶ ὁ ἀφοπλισμὸς.).

Παραλλήλως, εἰς τὸν περίξ τῆς Ἀκαδημίας χῶρον (καὶ διὰ μεγαλυτέρες κονομισιές) θὰ πρέπει νὰ ἐγκατασταθοῦν διάφορα σνάκ-μπάρς, σουβλατζίδικα καὶ 2-3 μπουζουξίδικα, μὲ καταλλήλους ὀνομασίας, π.χ. «Γοργίας», «Κριτίας» κλπ., ἐνῷ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ παραλειφθοῦν καὶ ὠρισμένα καταστήματα· εἰδῶν ἐλληνικῆς τέχνης, τὰ ὁποῖα κυρίως θὰ πρέπει νὰ πωλοῦν ἀγαλμάτια ἀπὸ γύψον, μπρούτζο ἢ πλαστικό, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Σωκράτους καὶ τῶν λοιπῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ μελοδράματα προσώπων. Βεβαίως, θὰ πωλοῦν καὶ ὕφαντὰ ἢ μπρελόκ μὲ ἀναλόγους παραστάσεις.

Ετσι, κύριοι, σκέπτονται ὅσοι ἀγαποῦν αὐτὸν τὸν τόπον. Πῶς θὰ γίνῃ μεγάλη κονόμα καὶ μάλιστα εἰς σκληρὸν συνάλλαγμα, διὰ νὰ ξεπεράσωμεν τὰς δυσκόλους στιγμὰς. Δὲν σκέπτονται μόνον τὸν ἐκπολιτισμὸν

τῶν ἐντοπίων. Αὐτὸς δύναται νὰ περιμένη. Ἐάν, ἐξ ἄλλου, ἐπείγεσθε νὰ τοὺς ἐκπολιτίσετε, μπορεῖτε νὰ κάμετε ποδοσφαιρικὰ γήπεδα· εἰς τόσους χώρους τῆς Πεντέλης ποὺ ἐκάησαν πέρις...

Ποσάκις, ἀγαπητοὶ φίλοι, δὲν ἐκαταράσθην τὴν μοῖραν μου, ὅταν συναισθάνωμαι, ὅτι ἡ φύσις μὲ ἐστέρησε ὠρισμένων προσόντων. Ὅταν π.χ. βλέπω ἢ ἀκούγω ἓνα ὠραῖον ἡθοποιόν, σκέπτομαι τὰς κατακτήσεις του εἰς τὸν γυναικόκοσμον καὶ ἐλεεινολογῶ τὴν δυσμορφίαν μου. Οὕτω συμβαίνει, ὁσάκις ἀκούγω ἓνα μέγαν πολιτικὸν ἄνδρα — ἀπὸ τοὺς τόσους ποὺ διαθέτομε — νὰ ἀγορεύῃ. Βλασφημῶ τὴν ὥραν καὶ τὴν στιγμὴν ποὺ ἐστερήθην τοῦ φυσικοῦ τῆς ρητορικῆς χαρίσματος καὶ τῆς δυνατότητος, ἐπομένως, νὰ σώσω καὶ ἐγὼ τὴν πατρίδα μου, ἔστω διὰ μίαν φορὰν.

Ὁμολογῶ, ὅτι οὐδέποτε εἶχα σκεφθῇ τὴν στέρησιν τοῦ ποιητικοῦ ταλάντου, ἕως ὅτου ἀνέγνωσα τὸ ἀπόσπασμα ποὺ σᾶς παραθέτω. Βεβαίως δὲν εἶναι ποίησις, ἂν καὶ ὁμοιάζῃ. Εἶναι μόνον μία διακήρυξις τῆς «Γλωσσικῆς Ὁμάδας» τοῦ «Β' Συμποσίου Ποίησης», ποὺ ἐγίνε· εἰς τὰς Πάτρας τὸν Ἰούλιον τοῦ 1982. Ἡ καθαρότης, ἡ σαφήνεια, τὸ τάλαντον, τέλος πάντων, διὰ τοῦ ὁποίου περιγράφεται ἡ γλῶσσα, ἡ ὁποία θὰ πρέπει νὰ ἀκολουθῇται εἰς τὴν ποίησιν (ἀλλὰ καὶ παντοῦ, φαντάζομαι), μὲ κάνουν, ἅπαξ ἔτι, νὰ καταριέμαι τὴν μοῖρα μου, ποὺ οὐτὲ ἓνα στίχο μὲ ἀξίωσε νὰ γράψω ποτέ, ἢ ἀθλία. Ἐάν ἤμην ποιητής, σκέπτομαι, πόσο θὰ εἶχον νὰ διδαχθῶ· εἰς τὸ

Συμπόσιον, ἀφοῦ καὶ μόνον ἡ διακήρυξις τῆς «Γλωσσικῆς Ὁμάδας», μοῦ ἄνοιξε, ὁμολογῶ, νέους ὀρίζοντας· εἰς τὸν τρόπον σκέπτεσθαι, ἀλλὰ καὶ· εἰς τὸν τρόπον διατυπώσεως τῶν νοημάτων. Σᾶς εἶπα καὶ παραπάνω· ἡ γλῶσσα μας ἔχει πλέον ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τοὺς βαρβαρισμοὺς καὶ ὁδεύει πρὸς μίαν νέαν Ἀναγέννησιν. Ἀλλά, διατὶ νὰ σᾶς κουράζω; Θαυμάστε τὸ ἴδιον κείμενον — τὴν ἐπὶ τῆς γλώσσης μας ἐξαίρετον αὐτὴν σύντομον πραγματείαν (διατηρῶ πιστῶς τὴν γραφὴν τοῦ πρωτοτύπου):

Ἡ γλῶσσα εἶναι μία φυσικὴ μορφή καὶ λειτουργεῖ φυσικὰ. Καθε ἀνθρωπινὴ δραστηριότητα εἶναι γλωσσικὴ ἀφασυτὴς καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γινεῖται ἀπο ἀφυσικὴ σκοπιμότητα. Ἡ γλῶσσα λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζεται ὡς ἀφηρημένο σχῆμα, ἀλλὰ νὰ λεγέται φυσιολογικὰ, φυσικὰ. ΓΙΑ νὰ εἰμαστε γλωσσικοί, πρέπει νὰ εἰμαστε ἐλευθερὰ φυσικοί. Ἔτσι ἡ γλῶσσα εἶναι φυσικὸ ἐνεργημα καὶ εἰς φυσικὰς ὀντοτήτας πληρεῖς στὴν πληρὴ φυσικότητα ποὺ δὲ νοεῖται παρὰ αὐτοῦ ὅσο, σκοπιμὰ ἀπὸ μας, λεγέται. Ὁμῶς ἡ «ἀριστοκρατικὴ», ἀποκομμένη ἀτομικὴ καὶ οὐχὶ λαϊκὴ ἀνθρωπινὴ διανοησὶς ἀντιμετωπίζει τὴν γλῶσσα ἀγλῶσσα, μὲ μίαν σκοπιμότητα ποὺ εἶναι παραβίασις τῆς φυσικῆς καὶ γλωσσικῆς τάξεως· καὶ αὐτὸ τὸ ἀσφάλμα, ἡ ἐκπτώσις, κακὴ ἀντίληψις πνευματικῆς ἐλευθερίας, πιεζεῖ κατασκευαστικὰ τὴν ἀνθρωπινὴν ὑπόστασιν σὲ χωροὺς «πνευματικῶν» ὅπου, ἀγλῶσσα καὶ ἀφυσικὰ, μοχθεῖ στὸ ἀφηρημένο κενὸ χωρὶς ἐλπίδα, σὲ ἀπορία καὶ ἀμηχανία, γιὰτι εἶχε ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὰ πραγματὰ. Ἡ ἐπιστήμη ποὺ στηρίζεται σὲ κατασκευασμένην γλῶσσα καὶ ἡ ποίησις ποὺ εἶχε ὑποκατασταθεῖ ἀπὸ τὶς πικρὰς δεξιότητες φτίνει πολὺ γι' αὐτὴν τὴν καταστάσιν, ἀφου καὶ ἡ ἀφαίρεσις (οὐχὶ ὁμῶς ἡ σχηματικὴ, ἀ-πραγματὴ) καὶ ἡ δεξιότης (ὁμῶς ἡ μουσικὴ, οὐχὶ ἡ αὐτοαναίρουμένη) εἶναι γλωσσικὲς ὀντοτήτες, καθὼς, τὸ βλέπομε στὶς ἀυθορμητὰς λαϊκὰς μορφὰς.

Ἡ μόνη ἀληθινὴ γλῶσσα εἶναι ἡ λαϊκὴ καὶ ἡ λαϊκὴ γλῶσσα εἶναι πραγματικὴ.

Λαϊκὴ γλῶσσα λέμε τὴν ἀυθορμητὴ φυσικὴ γλῶσσα ὡπως καὶ ἀνὰ πραγματοποιεῖται, μὲ ἐναρθρὸ λόγον ἢ ἀλλίως. Οἱ μορφὰς εἶναι μόνον γλωσσικὲς παρῶσαις φυσικὰ αὐτοδύναμες καὶ ἀδιαιρετὰς, γλωσσικὲς ὑποστάσεις ἐπειδὴ εἶναι φυσικὲς. Ἡ ἀφηρημένη διανοητικὴ γλῶσσα εἶναι μίαν κατασκευὴν καὶ καταδυναστεύει τὸ λαόν, τοὺς λαϊκοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ὄντας φυσικοὶ δὲν μποροῦν νὰ εἶναι κατασκευαστικοὶ καὶ ἐτσι τυραννιῶνται καὶ μαρτυροῦν ἀπὸ

τους σκληρούς, επειδή απομακρύνονται από τα πράγματα, «εκλεκτούς», τους λειψούς από φυσική κοινωνία και κοινωνικότητα.

Είναι φυσικά τα πράγματα και λειτουργούν, μόνο με λαϊκή φυσική γλώσσα. Άλλωστε απομακρύνονται και δημιουργείται μια γλωσσική αντίληψη και μια γλώσσα ζητητική τους, νοητικά κι όχι φυσικά, υποστατικά εραστική τους, παύει η άμεση ερωτική σχέση τους, είμαστε πια λίγο οντικοί και πολύ ερευνητικοί. Μ αυτή τη γλώσσα τα πράγματα δεν τ αγγίζουμε και η ζωή μας είναι

(συνειδητά) σχηματική, λειτουργώντας (ασυνειδητά) κατά τους φυσικούς γλωσσικούς ορους, χωρίς τη δική μας προσωπική μετοχή.

Ο μονός τρόπος να είμαστε προσωπικοί και πραγματικοί, είναι να είμαστε συνειδητά λαϊκοί, φυσικοί. Κι ο μονός τρόπος γι αυτό είναι η φυσική γλώσσα.

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΤΟΥ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Θά πρέπει να γνωρίζουν οί αποστέλλοντες συνεργασίες στο «Δαυλό», ότι τὸ περιοδικὸ εἶναι θεωρητικὸ καὶ ἀπόλυτα ἐλεύθερο ἔντυπο, εἰδικὸ ὅ τύπου. Εἶναι ζωντανὸ περιοδικὸ «πολιτικῆς ἀξιολογίας» μὲ τὴν εὐρύτατη σημασία τοῦ ὅρου, δηλαδὴ προβολῆς ἀρχῶν, ιδεῶν καὶ ἀξιῶν ποὺ συμβάλλουν στὴν ἐλευθέρωση καὶ ἐξαλήθευση τῆς ὁμαδικῆς καὶ ἀτομικῆς ζωῆς. Συνεπῶς δὲν πρόκειται οὔτε γιὰ λογοτεχνικὸ, οὔτε γιὰ ἐπιστημονικὸ, οὔτε γιὰ ἱστορικὸ, οὔτε γιὰ φιλοσοφικὸ, οὔτε γιὰ κοινωνιολογικὸ, οὔτε γιὰ πολιτικὸ ἔντυπο, μὲ τὴν στενὴν ἀκαδημαϊκὴν σημασίαν τῶν ὅρων αὐτῶν. Ἄλλ' ὅμως ἐνδιαφέρει τὸ περιοδικὸ καὶ ἡ λογοτεχνία ἢ ἡ τέχνη γενικά, καὶ ἡ ἐπιστήμη, καὶ ἡ ἱστορία, καὶ ἡ κριτικὴ, καὶ ἡ φιλοσοφία, καὶ ἡ φυσικὴ, καὶ ἡ βιολογία, καὶ ἡ κοινωνιολογία, καὶ ἡ πολιτικὴ ἐπιστήμη, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς πνευματικὰς αὐτὰς δραστηριότητες μπορεῖ νὰ ἀνιχνεύσῃ καὶ ἐπισημάνῃ ἀξίες, ἀρχὰς καὶ ιδέας ζωντανὰς καὶ γόνιμες γιὰ τὸ παρὸν καὶ μέλλον. Γιαυτὸ, π.χ. ἡ ἀξιολογικὴ ἱστορικο-πολιτικο-κοινωνικὴ ποίηση καὶ λογοτεχνία ἔχει θέση μέσα στοῦ «Δαυλό», ἐνῶ ἕνα καθαρὰ λυρικὸ ἢ ἐρωτικὸ π.χ. διήγημα ἢ ποίημα, ὅσο σπουδαῖο κι ἂν εἶναι ἀπὸ ἀποψη καθαρῆς τέχνης, δὲν ταιριάζει στὸν τύπο τοῦ περιοδικοῦ. Τὸ ἴδιο ἰσχύει γιὰ μιὰ ἱστορικὴ, ἐπιστημονικὴ, φιλοσοφικὴ, πολιτικὴ, κοινωνιολογικὴ κλπ. ἀνάλυση ἀκαδημαϊκοῦ ἢ «ἐπιστημονιστικοῦ» χαρακτῆρος, ἐνῶ ἀντίθετα τὰ ἴδια πράγματα, ἂν ἀποτελοῦν ζωντανὰ καὶ ἀξιολογῶσα ἐπιστῆμη ἢ θεωρία, ἐνδιαφέρουν ἀπόλυτα τὸν «Δαυλό». Εἶναι ἐπιθυμητὸ νὰ γράφουν ὅλοι οἱ ἀναγνώστες στοῦ «Δαυλό» ἐλεύθερα, δηλαδὴ ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ σκοπιμότητες, κάτω ἀπὸ τὶς προϋποθέσεις αὐτὰς καὶ σὲ συνάρτησιν μὲ τὶς παραπάνω διευκρινήσεις – ποὺ ἔγιναν γιὰ νὰ ἀποτρέπωνται οἱ παρεξηγήσεις καὶ οἱ ἄδικες δυσaráσκειες.

ΦΑΙΔΩΝΑΣ ΘΕΟΦΙΛΟΥ

‘Ο Μικρὸς ‘Ελληνικὸς

‘Ο μικρὸς ‘Ελληνικὸς προφήτευε.

Δὲν τὸν ἔνοιαζε, πὼς οἱ ἄνθρωποι δὲν ἀκοῦγαν.

Τοῦ ἔλεγαν, πὼς ἦταν λαφρὺς ὁ ἴσκιος του.

‘Εκεῖνος προφήτευε λέγοντας:

Δὲν θὰ περάσει καιρὸς πολὺς

ποὺ οἱ ἑλληνικὲς λέξεις θὰ γεμίσουν τὸν οὐρανό,

αὐτόφωτες λαμπερὲς ψηφίδες.

Θὰ διώξουν τ’ ἀστέρια καὶ θὰ φέγγουν νύχτα καὶ μέρα.

Οἱ ἑλληνικὲς λέξεις, φωτεινὲς ψηφίδες,

θὰ πολιορκήσουν τὸν ἥλιο μὲ σαρανταμία ζῶνες,

καὶ θὰ φέγγουν μαζί του.

Κι’ ὁ κόσμος θὰ γίνῃ λιγώτερο μονότονος,

καὶ θὰ γίνῃ ὁ κόσμος πióτερο χαρούμενος,

καὶ δὲν θὰ ξέρει γιατί.

‘Ο μικρὸς ‘Ελληνικὸς συνέχιζε προφητεύοντας:

Ξεκουράστηκε καλὰ ὁ ‘Ελληνας πάνω στὸ θάνατό του.

Τώρα θὰ σκύβει βαθειὰ μέσ’ τῇ χοάνῃ τοῦ μυαλοῦ του,

καὶ θ’ ἀνασύρει τὴν πίστη του.

Χαίρε, πίστη μου, θὰ πεῖ, νὰ φιλήσω τὰ μακριὰ σου δάχτυλα.

Χαίρε, πίστη μου, ποὺ πνίγηκες στοὺς αἰῶνες τῶν δακρύων μου.

Χαίρε, πίστη μου, ποὺ σὲ καρφώνω μέσα μου σὰν κοντάρι πύρινο.

‘Ο μικρὸς ‘Ελληνικὸς ἔδρωνε.

“Ερριξε τῇ δίψῃ του στὴ θάλασσα καὶ συνέχισε νὰ προφητεύει:

“Υστερὰ ὁ “Ελληνας θὰ πάρει ὅλες τὶς ἄνοιξες ποὺ θάρθουν,

θὰ τὶς βάλεῖ κατάντικρυ στὰ νησιὰ ὀλόγυμνες,

καὶ θὰ διατάξῃ τὶς ἡλιαχτίδες νὰ πλέξουν

φωτεινὴ, φαρδεῖα κορδέλλα γιὰ τὸ μέτωπό τους.

Θὰ τραβήξῃ τὴ γαλάζια φλοῦδα τῆς θάλασσας

καὶ θὰ τὶς ντύσῃ ὅλες, γιὰ νὰ γίνουν ἑλληνικὲς.

Καὶ σκύβοντας ὁ “Ελληνας μ’ εὐλαβικὸν ἑρωτισμὸ

ἀνάμεσα στὰ σκέλια τους,

θὰ κόβει μυρωμένα λουλούδια.

Κι’ ὁ ἀγέρας, ἀγγελιαφόρος ταχύποδας,

θὰ παίρνει τὶς μυρωδιὲς νὰ τὶς σκορπίζει στὰ ἔθνη.

‘Ο μικρὸς ‘Ελληνικὸς σταμάτησε νὰ προφητεύει.

Χάιδεψε τὸ βλέμμα του στὰ πρασινόφυλλα τῶν δένδρων,

ξάπλωσε στὴ νοτισμένη γῇ,

σκεπάστηκε τὸν λαφρὸ του ἴσκιο,

καὶ κοιμήθηκε βαθειὰ...

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΒΥΣΣΟΥΛΗΣ

Τὸ Ἄτομο καὶ ἡ Οἰκουμένη

(Πολιτικοκοινωνικοὶ Ὀραματισμοί)

Ὁ σοσιαλισμός, μὲ τὶς προϋποθέσεις πού ἐφαρμόσθηκε στὶς χώρες τοῦ «ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ», ἦταν καταδικασμένος ν' ἀποτύχει. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτό, ὅμως, ἡ ἀπόπειρα ἐφαρμογῆς του ἦταν πολὺ πρόωρη, χωρὶς προηγούμενη προεργασία. Εἶναι πολὺ πιθανὸ νὰ χρησιμοποιήθηκε σὰν δόλωμα γιὰ τὴν ὑποδούλωση τοῦ ἀτόμου, χωρὶς νὰ προηγηθεῖ ἡ βελτίωσή του. Ὁ ἄκρατος ἐγωϊσμός, πὺ διακατέχει τὸν ἄνθρωπο στὴ σημερινή φάση τῆς ἐξελιξέως του, ἀντιπροσωπεύει πρωτόγονα ἔνστικτα. Ὁδηγεῖ στὴν ἐπιθετικότητα καὶ στὴν ἐπιθυμία ἐπιβολῆς στοὺς ἄλλους. Ἀπαιτεῖ νὰ ζοῦν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, σύμφωνα μὲ τὴν δική του ὁρεξή, κι' ὄχι ὅπως ἀρέσει στοὺς ἴδιους. Ἀλλ' ὅμως οἱ σωστοὶ ἀτομικιστὲς δὲν εἶναι ἐγωιστὲς. Εἶναι ἄνθρωποι φυσικοί, ἐλεύθεροι, ἀνιδιοτελεῖς, δέν προβάλλουν ἀξιώσεις πάνω στοὺς ἄλλους.

Οἱ ἐλεύθεροι ἄνθρωποι θέλουν ἀπεριόριστη ποικιλομορφία. Τοὺς ἀρέσει ἡ ἔρευνα, τὸ καινούργιο, τὸ ὥραϊο. Γίνονται δημιουργικοὶ καὶ καλλιτέχνες. Θέλουν ὅμως ἐλευθερία στὴν ἔρευνα, ὥστε νὰ μποροῦν, ἂν χρειασθεῖ, νὰ καταλήξουν καὶ σὲ συμπεράσματα ἀντίθετα μὲ τὰ καθιερωμένα, μὲ τὰ δόγματα, τὶς κρατικές ἢ τὶς λαϊκὲς ἀντιλήψεις καὶ προκαταλήψεις. Γι' αὐτοὺς, ἡ κάθε εἰδους ἐξουσία εἶναι κακὴ: τοῦ Μονάρχη ἢ τῆς Δημοκρατίας ἢ τοῦ Ὀχλοῦ. Ἡ ἀνυπαρξία κυ-

βερνήσεως εἶναι ἡ πιὸ κατάλληλη μορφή διακυβερνήσεως γιὰ τὸν ἐλεύθερο ἄνθρωπο. Κατὰ τὸν Μπέρναρ Σὼ ὁ ἐλεύθερος ἄνθρωπος δέν πρέπει νὰ προσαρμόζεται. Γιατὶ ἡ προσαρμογὴ δημιουργεῖ ἀκινησία, λίμναση. Καταργεῖ τὴ διάθεση γιὰ ἀντίδραση, γιὰ κάτι καινούργιο, γιὰ πρόοδο. Καταργεῖ τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου...

Ὅλ' αὐτὰ ὅμως σήμερα φαίνονται ὄνειρο, οὐτοπία. Γιατὶ ἔχουμε ἀνάγκες, ἐπιθυμίες, θέληση γιὰ «εὐχάριστη» ζωὴ. Διαπιστώνουμε ὅμως τώρα πὼς τὰ διάφορα ὕλικά ἀγαθὰ πὺ θέλουμε ν' ἀποκτήσουμε, δέν εἶναι ἀπεριόριστα στὸν πλανήτη μας. Κι' ὅτι δέν εἶναι εὐχάριστες ὅλες οἱ ἐργασίες. Ὑπάρχουν ἐργασίες δημιουργικὲς, ἐνδιαφέρουσες, ὁμορφες, πὺ δέν κουράζουν. Κι' ἄλλες δυσάρεστες, βρώμικες, δουλειές (δηλαδὴ δουλεῖες). Πὼς λοιπὸν νὰ ἐφαρμόσουμε τὴν ἀπόλυτη ἐλευθερία καὶ τὴν ἰσότητα; Ἐξάλλου, πούθενά στὴ Φύση δέν ὑπάρχει ἰσότητα κι' ὁμοιομορφία. Ἐνῶ, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἔχουμε φθάσει σ' ἐπικίνδυνο βαθμὸ ὑπερπληθυσμοῦ. Κι' ἐξαντλοῦμε ἐπίσης τὴ Φύση, τὴ χαλαῖμε, τὴν μολύνουμε, τὴν ρυπαίνουμε...

Χρειαζόμαστε πολλὰ ἀκόμα γιὰ νὰ ἐκπληρωθεῖ τὸ ὄραμα τῆς γενικῆς εὐτυχίας τῆς ἀνθρωπότητος:

Πρέπει νὰ δαμασθεῖ, νὰ ρυθμισθεῖ ὁ ὑπερπληθυσμός, ἀλλ' ὄχι μὲ καταναγκα-

στικά μέτρα, με ἐπιβολὴ ἐκ τῶν ἄνω. Πρέπει νὰ βρεθεῖ ἓνα σύστημα πού νὰ ρυθμίζει αὐτόματα, με φυσικὸ τρόπο, τὴ γεννητικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ νὰ κρατᾷ τὸ γενικὸ πληθυσμὸ τῆς Γῆς σὲ μιὰ ἰσορροπία σὲ ὅρια φυσικά, ἀνεκτά. Σὲ μερικές ἔστω ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια. Ὅχι σὲ δισεκατομμύρια, πού θυμίζουν πληθωρισμό!...

Στὸν αἰῶνα μας ἀκοῦμε συχνὰ πολλὰς σχετικὰς ἐπίσημες ἢ ἀνεπίσημες διακηρύξεις, πολλὰς φορές ἀντιφατικές: γιὰ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα, γιὰ τὸ δικαίωμα τοῦ κάθε ἀνθρώπου ν' ἀναπτύξει ἐλεύθερα τὴν ἀτομικότητά του, τὴν ξεχωριστὴ δική του προσωπικότητα, στὸ σῶμα, στὸ πνεῦμα, τὰ συναισθήματά του, τὴν ἠθική του ὑπόσταση, τὴν κοινωνικὴ του θέση κτλ...

Ἡ βιολογία καὶ ἰδιαίτερα οἱ τελευταῖες πρόοδοι τῆς γενετικῆς ἔχουν ἀποδείξει ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ βρεθεῖ στὴν ὑφήλιο οὔτε ἓνας ἄνθρωπος ἀπόλυτα ὁμοιος μ' ἓναν ἄλλο, στὴν ἐμφάνιση, τὴ μορφή, τὸ σῶμα, τὴ σκέψη, τὴ νόηση, τίς ἱκανότητες... Οἱ διαφορὰς εἶναι πολὺ βαθιεῖς καὶ ἀναφέρονται καὶ στὴν γενετικὴ μας δομὴ. Μονάχα τὰ μονωογενῆ διδύμα ἀδελφία ἔχουν ἀκριβῶς τὴν ἴδια γενετικὴ σύνθεση. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ διαφορὰ, ἡ γενετικὴ ἑτεροζυγία, τὸ διαφορετικὸ γονότυπο, ὅπως ἐπίσημα λέγεται, ὁδηγεῖ στίς ἀτομικὰς διαφορὰς, μαζὶ βέβαια με τὴν κατοπινὴ ἐπίδραση τοῦ περιβάλλοντος. Καὶ ἐπιτρέπει τὴν ἀδιάκοπη ἐξέλιξη τῆς ἀνθρωπότητος, με ἐπικράτηση καὶ ἐπιβίωση, κάθε φορὰ, τῶν ἀτόμων πού ἔχουν τίς μεγαλύτερες καὶ καλύτερες δυνατότητες προσαρμογῆς στίς μεταβολὰς καὶ τίς δυσκολίες τοῦ περιβάλλοντος. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἰδιαίτερη ἀτομικότητα τοῦ κάθε ἀνθρώπου, μαζὶ με τίς διαφορὰς μεταλλάξεις πού κατὰ διαστήματα ἐμφανίζονται, εἶναι ἐκείνη πού συντέλεσε στὴν ἐξέλιξη

καὶ στὴν πρόοδο, στὴ βελτίωση τῆς ποιότητος τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, στὴν φυσικὴ ἐπιλογὴ τοῦ καλύτερου, στὴν ἐπιβίωση τοῦ ἰσχυρότερου, ἀλλὰ καὶ στὴν ἐπιβίωση τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἡ ἴδια ὁμοῦς ἀτομικότητα τῶν ἀνθρώπων, ἡ πολυπλοκότητα τῶν ἀπαιτήσεων τῶν ἀτόμων, καὶ ἡ πολυδαίδαλη διάβρωση τῶν κοινωνιῶν συντελοῦν ἐπίσης στὴ μεγάλη δυσκολία διακυβερνήσεώς τους. Ὁ ὁλοκληρωτισμός, τοῦ ὁποιοῦδήποτε τύπου, διευκολύνει βέβαια τὰ κατεστημένα στὴν ἄσκηση τῆς ἐξουσίας τους. Ὁδηγεῖ ὁμοῦς στὴν μαζικοποίηση τῶν κοινωνιῶν. Ἀναστέλλει τὴν ἐξέλιξη καὶ τὴ πρόοδο τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τείνει νὰ μετατρέψει τοὺς ἀνθρώπους σὲ ἀγέλες ἐξημερωμένων ζώων, ἢ σὲ στρατιὰς ἄβουλων ἐργατῶν-ἐντόμων.

Ὁ κίνδυνος τῆς μαζικοποιήσεως διαφαίνεται ἤδη σαφῆς καὶ στὸν λεγόμενο *Ἐλεύθερο Δημοκρατικὸ Κόσμο*. Κι' ἐκεῖ ἀπειλεῖται ἡ ἐλεύθερη ἀτομικότητα ἀπὸ κολοσσιαίους ἰδιωτικούς ἢ ἐπαγγελματικούς κτλ. ἀπρόσωπους ὀργανισμούς καὶ ἀπὸ οἰκονομικὰς καὶ πολιτικὰς δυνάμεις, πού δύσκολα μπορεῖ νὰ ἐλέγξει, ἢ μᾶλλον δὲν ἐλέγχει.

Εἶναι αὐτονόητον ἐπομένως πὼς ἡ τόνωση τῆς ἀτομικότητος εἶναι ἡ καλύτερη μέθοδος πού εὐνοεῖ τὸ γενικὸ συμφέρον τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ νόμος τοῦ κράτους δὲν πρέπει νὰ καταπνίγει τὸ νόμο τοῦ ἀτόμου. Ἀντίθετα, πρέπει νὰ τὸν στηρίζει. Νὰ ἐπιτρέπει στὸ ἄτομο νὰ βρίσκει ἄπειρα κλειδιά, γιὰ ν' ἀνοίγουν ὅλες οἱ πόρτες μπροστά του. Νὰ ἐπιτρέπει τὴν ὁλοκλήρωση μεγάλου ἀριθμοῦ ἀτόμων με ἐλεύθερη προσωπικότητα, πού γίνονται οἱ κύριοι μοχλοὶ προόδου, χάρις στὴ δημιουργικὴ τους ἐπαναστατικότητα. Ἄν καὶ τελικὰ οἱ ἴδιοι ὁδηγοῦνται στὴν ἐθελοντικὴ θυσία...

Οἱ δρόμοι μπροστά μας καὶ οἱ βαθμοὶ

της ἐλευθερίας εἶναι πάμπολλοι, ὅσοι καὶ τὰ ἄτομα μὲ ἐλεύθερη προσωπικότητα.

Σύμφωνα μὲ μιὰ βασικὴ ἀρχαιοελληνική, ἀλλὰ καὶ κινέζικη σκέψη, — ὄχι μονάχα κομφουκιανή: «Τὸ ἅπαν τῆς γνώσεως εἶναι νὰ ὑπηρετεῖς τὴν ἀνθρώπινη εὐτυχία». «Τὸ ἀνθρώπινο δικαίωμα γιὰ εὐτυχία», εἶναι σπουδαιότερο ἀπ' ὅλα τὰ πολιτικὰ δικαιώματα». Τὸ ἄτομο, σὲ πείσμα ὅλων τῶν ιδεολογιῶν, θὰ διεκδικεῖ πάντα τὸ δικαίωμα τῆς υπέρβρεώς του. «Τὸ κράτος ὑπάρχει γιὰ τὸ ἄτομο, κι ὄχι τὸ ἄτομο γιὰ τὸ κράτος... Τόσο πολὺ ἦταν ἀναπτυγμένο τὸ ἀνθρωπιστικὸ τους ἔνστικτο, ὥστε ποτὲ δὲν ἔπλασαν ἕνα Θεό. Δὲν ἐθεοποίησαν στὰ σοβαρὰ κανέ- ναν, οὔτε τὸν Κομφούκιο. Καὶ τὸν Βουδισμό τὸν δέχθηκαν μὲ κάποια δυσἀρέσκεια κι' ὄχι ὀλοκληρωμένο, γιατί τοὺς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὶς χαρὲς τῆς ζωῆς. Ἴσως ἀποτελεῖ ἐξαίρεση ἡ θεοποίηση τοῦ Μάο. Πρέπει ἐπομένως νὰ εἴμαστε σίγουροι πὼς καὶ τὸ Ἰνδαλμά τους αὐτὸ θὰ πέσει.¹ Κι' ὅτι πιθανότατα τελικὰ θὰ ἐπικρατήσῃ τὸ μέτρο, ἡ ἡρεμία καὶ ἡ γαλήνη. Καὶ θὰ ἐκδηλωθεῖ ἡ κλασικὴ ἀπέχθειά τους πρὸς κάθε ὑπερβολή, πρὸς ὅλες τὶς ξένες θεωρίες τῶν Δυτικῶν...

Στὸ ζήτημα τῆς ἐργασίας, τὸ θέμα σήμερα ἔχει ἀπλουστευθεῖ καὶ μπορεῖ νὰ λυθεῖ σχετικὰ εὐκόλα. Ἀρκεῖ νὰ ἐκμεταλλευθοῦμε σωστὰ καὶ λογικὰ τὴν πρόοδο τῆς σύγχρονης τεχνολογίας, τῆς μικροηλεκτρονικῆς καὶ τοῦ αὐτοματισμοῦ. Μποροῦμε νὰ βάλουμε τὴ μηχανὴ νὰ δουλεύει, ἀντὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Καὶ ἰδιαίτερα στὶς δουλειὲς ποὺ δὲν τὸν ἐνδιαφέρουν. Ἡ μηχανή, ἀπὸ ἐχθρὸς καὶ ἀνταγωνιστὴς τοῦ ἐργάτη, θὰ γίνῃ ὑπὲρ- ρέτης τοῦ ἀνθρώπου. Ἐδῶ ὅμως θὰ χρειασθεῖ κάποια ἰδιαίτερη προσοχή. Γιατὶ εἶναι δυνατόν, ἡ πρόοδος τῆς τεχνολογίας νὰ ὁδηγήσῃ σὲ καταστάσεις ὀδυνηρὲς, ἢ δραματικὲς γιὰ τὸν ἄνθρωπο,

ἂν τεθεῖ στὴ διάθεση μιᾶς μικρῆς μειοψηφίας νοσηρὰ φιλόδοξων ἀνθρώπων.

Θὰ ἤθελα ὅμως ἐπὶ πλέον νὰ προσθέσω, πὼς, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν παραπάνω κίνδυνο, ὑπάρχει κι' ἕνας ἄλλος φόβος: Ἡ συνεχὴς ἀνάπτυξη τῆς σύγχρονης τεχνολογίας μπορεῖ νὰ ὁδηγήσῃ στὴ δυνατότητα ἐνισχύσεως τῆς διαδικασίας ὑποταγῆς τοῦ ἀνθρώπου στὶς μηχανές. Γιατὶ, ὅσο πιὸ πολὺπλοκη καὶ πιὸ τέλεια γίνεται μιὰ μηχανή, τόσο τείνει ν' ἀποκτήσῃ μιὰ ἰδιαίτερη, αὐτὺπαρκτη ὄντοτητα. Καὶ νὰ ἐξαφανίσει τὶς πρωτοβουλίες καὶ τὸν ἔλεγχο ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Στὴν περίπτωση αὕτῃ θεωρεῖται μειονέκτημα γιὰ τὸ σύστημα ἡ ἀνθρώπινη ἐπιδεξιότητα καὶ ἡ κρίση. Θὰ πρέπει λοιπὸν νὰ φροντίσῃ ἡ Ἐπιστήμη, ὥστε ν' ἀναπτυχθεῖ μιὰ τεχνολογία συνεργασίας τῆς μηχανῆς μὲ τὴν ἀνθρώπινη κρίση καὶ πρωτοβουλία. Γιατὶ ἡ χρησιμοποίηση τῶν ἀνθρώπινων ἱκανοτήτων ἀποβαίνει τελικὰ ἕνας περισσότερο παραγωγικὸς στόχος κι' ἕνας ὑψηλότερος σκοπός, παρὰ ἡ τελειοποίηση τῆς μηχανῆς.

Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ ὅμως, μὲ τὸ νὰ χρησιμοποιοῦμε συνεχῶς τὸ μυαλό μας, τὸ γυμνάζουμε καὶ τὸ δυναμώνουμε. Κι' ἀποφεύγουμε τὴν ἐξασθένησή του καὶ τὴν «ἀτροφία κι' ἐκφύλιση τοῦ ἐγκεφάλου λόγω ἀνενεργησίας». Γιατὶ, αὐτὸν τὸν κίνδυνο διατρέχουμε, ἂν συνεχῶς χρησιμοποιοῦμε τὶς τέλειες μηχανές, ἀντὶ τοῦ μυαλοῦ μας...

Μὲ τὶς προϋποθέσεις αὐτὲς μποροῦμε κι' ἐλπίζουμε στὴν πραγματοποίηση στο μέλλον τοῦ Ὀνείρου Πανανθρώπινης Εὐτυχίας. Τὸ κράτος θὰ ὀργανώνει τὴν ἐργασία καὶ τὴν διανομὴ τῶν ἀγαθῶν. Θὰ φτιάχνει αὐτὰ ποὺ εἶναι χρήσιμα. Ἐνῶ τὸ ἄτομο θ' ἀσχολεῖται μὲ τὶς δουλειὲς ποὺ τὸ ἐνδιαφέρουν, μὲ ὅ,τι εἶναι καλὸ κι' ὠραῖο, μὲ ὅ,τι τὸ εὐχαριστεῖ, μὲ τὸν στοχασμὸ καὶ τὴν πνευματικὴ καλλιέρ-

γεια. Οἱ δούλοι, ποὺ ἔκαμναν τὶς κουραστικὲς κι' ἄσχημες καὶ χωρὶς ἐνδιαφέρον δουλειές, κατὰ τὴν κλασικὴ ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα, θὰ ἀντικατασταθοῦν μὲ τὶς μηχανές. Γιατί, χωρὶς τοὺς δούλους δὲν θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει ὁ ὑψηλὸς βαθμὸς τῆς ἀνθρώπινης καλλιέργειας καὶ τὰ ὑψηλὰ ἐπιτεύγματα τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Πνεύματος. Ἦταν τὸ μόνον μειονέκτημα τοῦ συστήματος, ἂν καὶ ὑπῆρξαν στὴν Ἱστορία πολυάριθμοι λαοὶ καὶ κράτη κατὰ πολὺ πιὸ πλούσια, ποὺ διέθεταν ἐπίσης μεγάλο ἀριθμὸ δούλων, ὅπου μάλιστα ἡ δουλεία ἦταν πολὺ πιὸ σκληρὴ κι' ἀπάνθρωπη. Παρὰ ταῦτα ὅμως, ἡ τίποτε δὲν ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν, ἢ ἂν ἔχουν, θὰ εἶναι αὐτὰ χονδροειδῆ ἢ κακότεχνα κατασκευάσματα καὶ ἔργα, ποὺ δὲν ἐπιδέχονται καμμιά σύγκριση μὲ τὰ μεγαλουργήματα καὶ τὰ πνευματικὰ δημιουργήματα τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων. Τοὺς ἔλειπεν ἡ ἔνθεη πνοὴ καὶ ἡ δημιουργικότητα τοῦ ἀρχαίου πνεύματος.

Ἀκριβῶς τὸ Ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Πνεῦμα ἦταν τὸ πρῶτο ποὺ ἔθεσε τὸ *Ὅραμα τῆς Γενικῆς Εὐτυχίας τῆς Ἀνθρωπότη- τας*. Μὲ πρῶτο τὸ Σωκράτη ποὺ ἐδίδασκε «τὸν κατ' ἀρετὴν βίον»: *«Μόνον ἡ ἠθικὴ, ἡ ἐπιστῆμη τοῦ ἀγαθοῦ, προάγει τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν τὸν βίον καὶ εἶναι φορεὺς τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας»*. Ὁ μαθητὴς τοῦ Σωκράτη, ὁ Πλάτων, στὴν *Πολιτεία* του, ἔγραφε: *«Οἱ ἀνθρώπινες κοινωνίες θὰ εὐδαιμονήσουν, ὅταν ἢ οἱ φιλόσοφοι κυβερνήσουν ἢ οἱ ἄρχοντες φιλοσοφήσουν»*. Τέλος ὁ Ἀριστοτέλης, μαθητὴς τοῦ Πλάτωνα, ἐπεξέτεινε τὶς παραπάνω ἔννοιες καὶ ἐδίδαξε τὴν ἐπέκταση τῆς γνώσης σὲ πολὺ πλατιά στρώματα τοῦ λαοῦ, μὲ τὴ Παιδεία.

Ἦθελε γενικὴ ἄνοδο τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ, ὥστε τὸ καθεστῶς νὰ ἔχει μιὰ πολὺ πιὸ πλατεῖα βάση. Δὲν

ἤθελε τὴ διανόηση προνόμιο τῶν ὀλίγων, τῶν ἀρχόντων. Πίστευε στὴν ἀξιοκρατία. Καλὸ πολίτευμα θεωροῦσε ἐκεῖνο στὸ ὁποῖο ἐπικρατοῦσε ἡ ἀρετὴ, ἡ ἠθικὴ, ἡ δικαιοσύνη. Τὸ ὄνομα τοῦ πολιτεύματος δὲν ἔπαιξε ρόλο. Βασιλεία, Ἀριστοκρατία, Δημοκρατία. Τὸ καθένα ἀπὸ τὰ παραπάνω πολιτεύματα μπορούσε νὰ εἶναι καλὸ ἢ κακὸ ἀνάλογα μὲ τὸν τόπο, τὸ χρόνο, τὶς συνθηκὲς ἐφαρμογῆς του. Ἡ ἐπιτυχία του ὅμως ἐξαρτᾶται κυρίως ἀπὸ τὴν ἱκανότητα καὶ τὸ ἐπίπεδο ἠθικῆς τῆς ἡγεσίας καὶ ἀπὸ θεσμοὺς ποὺ ἐξασφαλίζουν τὴ δίκαιη καὶ σωστὴ ἐφαρμογὴ τῶν νόμων τοῦ Κράτους.

Μὲ τὴν ἀριστοτελικὴ φιλοσοφία, ποὺ ἀποτελεῖ ἓνα καταστάλλαγμα σοφίας τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Πνεύματος, ὁλόκληρο τὸ σύμπαν ἀποτελεῖ μιὰ ἱεραρχία σκοπῶν.

Καὶ ἔσχατος σκοπὸς εἶναι ἡ πνευματοποίηση τῶν ὄντων. Τότε ἡ ὕλη θὰ ὑποχωρήσει πρὸ τοῦ πνεύματος. Καὶ θὰ ὑπερτερήσει ἡ ὁρμὴ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν τελειότητα, πρὸς τὸ Θεό.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἦταν μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλη ἐπὶ ἐξ κρίσιμα χρόνια, μέχρι τὴν ἐφηβεία καὶ τὴν ἐνηλικίωσή του. Ἀλλὰ καὶ ἀργότερα τὸν θεωροῦσε σὰν τὸν σπουδαιότερο πολιτικὸ του σύμβουλο. Εἶχε κατανοήσει ἀπόλυτα τὸ Ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Πνεῦμα κι' εἶχε πιστεύσει σ' αὐτό. Φιλοδόξησε νὰ ἐνώσει τὴν Οἰκουμένη. Νὰ συμφιλιώσει ὅλους τοὺς λαοὺς, κάτω ἀπὸ μιὰ ἐνιαία διοίκηση. Νὰ πραγματοποιήσει τὴν ἐλεύθερη ἑλληνικὴ οἰκουμένη. Γιατί ἔτσι νόμιζε πὼς θὰ τέλειωναν πιά τὰ μίσση ἀνάμεσα στοὺς λαοὺς.

Μὲ τὴν ἐπέκταση τῆς αὐτοκρατορίας ὡς τὰ πέρατα τῆς Γῆς θὰ γινόταν ἡ ἐνοποίηση τῆς ἀνθρωπότητος. Δὲν θὰ κινδύνευαν οἱ λαοὶ ἀπὸ ἐπιδρομὲς βαρβάρων, ἀφοῦ οἱ βάρβαροι θὰ ὑποτάσσονταν

καὶ θὰ ἐκπολιτίζονταν. Θὰ ἔλειπαν ἔτσι οἱ ἀνταγωνισμοὶ μὲ τοὺς ἄλλους βασιλιάδες, ἀλλὰ κι' οἱ *συνωμοσίες* ποὺ ὀργανώνονται συνήθως ἀπὸ ξένους καὶ ὑπηρετοῦν ξένα συμφέροντα, ἀφοῦ δὲν θὰ ὑπῆρχαν ξένοι. Θὰ ἐπικρατοῦσε αἰώνια εἰρήνη, ποὺ θὰ ἐπέτρεπε στοὺς λαοὺς ν' ἀναπτύξουν τὸ πνεῦμα, τὸ νοῦ, τὴ γνώση. Καὶ νὰ οἰκοδομήσουν ἓνα πολιτισμὸ χωρὶς προηγούμενο, σ' ἓνα παγκόσμιο κράτος σοφῶν κι' εὐτυχισμένων ἀνθρώπων.

Μονάχα ἔτσι μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ ἡ πρωτοφανὴς πληθώρα τῶν ιδιοφυϊῶν καὶ ταλέντων, ἐπιστημόνων, τεχνιτῶν, δασκάλων..., ποὺ συνόδευαν τὸ ἐκστρατευτικὸ σῶμα. Κυρίως ἔτσι ἐξηγοῦνται ἡ ξέφρενες πορεῖες γιὰ τὴν «*Ἀκρὴ τοῦ Κόσμου*». Ἐκεῖ ποὺ τελειώνει ἡ στεριά κι' ἀρχίζει ἡ Μεγάλῃ Θάλασσα, ὁ Ἀπέραντος Ὠκεανός, ποὺ περιβάλλει τὴ Γῆ. Ἐτσι ἐξηγεῖται ἡ υἱοθέτηση τῆς ἀσιατικῆς μεγαλοπρέπειας καὶ τῶν ἄλλων ἡθῶν, ἐθίμων καὶ ιδεῶν τῶν λαῶν ποὺ κατακτοῦσε. Ἦθελε τὸν συγκερασμὸ τῶν πολιτισμῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως. Ἦθελε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ μεγάλο *Ὅραμα τῆς Εὐτυχίας τῆς Ἀνθρωπότητος*, μὲ τὴν διάδοσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ. Γιαυτὸ βρισκόταν διαρκῶς σὲ μιὰ ἐκστασιακὴ κατάστασιν. Ἦταν ἀεικίνητος, ἀκούραστος, ἀνίκητος. Ἦταν, κι' ἀναγνωρίσθηκε, σὰν ὁ μεγαλύτερος ἐκπολιτιστὴς τῶν αἰώνων.² Πέρασε φῶς σκορπίζοντας. Κι' ὅλοι οἱ κατακτημένοι λαοί, ὄχι μονάχα τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἀφγανιστάν, Ἰμαλαίων, Πακιστάν, Ἰνδιῶν κτλ., ἔκθαμβοι ἀπὸ τὸ πνευματικὸ καὶ ἡθικὸ μεγαλεῖο του, τὸν ἐλάτρευαν σὰν Θεό. Καὶ διατηροῦν ὡς τώρα, στὰ κατὰ βάθος συνειδησέως τους, τὶς ἀναμνήσεις ἀπὸ τὸ μοναδικὸ πέρασμά του. Καὶ περηφανεύονται ὅτι εἶναι ἀπόγονοι τῶν

στρατιωτῶν του.

Ὁ πρόωρος καὶ σχεδὸν αἰφνίδιος θάνατός του τὸν ἐμπόδισε νὰ ὀρίσει καὶ νὰ ἐκπαιδεύσει διάδοχό του, ποὺ θὰ συνέχιζε τὴν πραγματοποίηση τοῦ ὁράματός του. Ἀκολούθησε, ὅπως ἦταν φυσικὸ, ἡ ἀπογοήτευση, ἡ ἀδράνεια, ἡ φθορά. Κι' ἡ διάλυση τοῦ *Ἑλληνικοῦ Πολιτικοῦ Ὀνειρου*...

Εἴκοσι τρεῖς αἰῶνες πέρασαν ἀπὸ τότε. Κι' ἡ ἀνθρωπότητα παλεύει νὰ βρεῖ τὸ δρόμο της. Καὶ δὲν τὸ πετυχαίνει. Οὔτε μὲ τίς διάφορες θρησκείες ἢ τίς διδασκαλίες πολλῶν φωτισμένων πνευμάτων τὸν βρῆκε (Κομφουκιανισμός, Ταοϊσμός, Βουδισμός, Ζωροαστρισμός, Χριστιανισμός, Μωαμεθανισμός...). Οὔτε καὶ μὲ τὴν Ἀναγέννηση τὸν βρῆκε. Οὔτε μὲ τὴ σύγχρονη, τεράστια, ἀλλ' ἀσύμμετρη ἀνάπτυξη τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Τεχνολογίας. Κι' ὅσο περνάει ὁ καιρὸς, τόσο περισσότερο πέφτει στὴ σύγχυση καὶ στὸ Χάος. Εἶναι σὰν νὰ τὴν σπρώχνουν στὴν αὐτοκαταστροφή *δυνάμεις σκοτεινές*...

Μήπως, ἄραγε, ἔχει ἔλθει τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, γιὰ νὰ γυρίσει ἡ ἀνθρωπότητα στὶς παλιὲς καὶ σωστὲς ρίζες τοῦ πολιτισμοῦ της; Στὶς γνωστὲς, τὶς ἐλληνικὲς πολιτιστικὲς ἀξίες; Τὸ Λόγο, τὴν Ἀρετή, τὴν Δικαιοσύνη, τὴν Ἠθική, τὸ Μέτρο, τὸ Κάλλος, τὴν Ἐλευθερία;³

Θὰ τὴν ἀφήσουν ὁμῶς;...

Ὑποσημειώσεις

1. Τὸ ἀρθρο τοῦτο εἶχε γραφεῖ τὸν Μάιο 1980, ὅταν τὸ γόητρο καὶ ἡ λατρεία τοῦ Μάο βρισκόταν στὸ κατακόρυφο, ἐνῶ σήμερον ἔχει μειωθεῖ σημαντικῶς.

2. Σ' ὅλες τὶς χώρες τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς ποὺ ἀπελευθέρωνε ἀπὸ τὸ τυραννικὸ ζυγὸ τῶν Περσῶν βασιλέων καὶ σατραπῶν, ἀποκαθιστοῦσε τὸ πολίτευμα τῆς προτιμήσεως τῶν κατοίκων ἢ ἐπανεφερε τὸ πρὶν ἀπὸ τὴν περσικὴ κατάκτηση πολιτικὸ καθεστῶς. Εἰδικότερα: σ' ὅλες τὶς ἐλληνικὲς πόλεις καὶ περιοχὲς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας

(ἀπὸ τὴν Τρωάδα, τὴν Αἰολίδα καὶ τὴν Ἰωνία, τὴν Λυκία, τὴν Καρία καὶ Παμφυλία, μέχρι τῆς μακρινῆς χώρας τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μ. Ἀσίας, τὴν Πισιδία καὶ Φρυγία, καὶ τῆς ἀκόμα πρὸ μακρινῆς, τὴν Κιλικία καὶ Καππαδοκία), ἂν καὶ βασιλιάς αὐτός, ἀποκατέστησε τὸ παλιὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα, ὅπου αὐτὸ ἴσχυε. Καμμιὰ πόλη δὲν πείραξε. Κι' ὅλες τῆς ἀπάλλαξε ἀπὸ τοὺς βαρεῖς φόρους ποὺ εἶχαν ἐπιβάλει οἱ Πέρσες. Κατ' ἐξαίρεση ἐπέβαλε βαρὺ πρόστιμο στὴν παραλιακὴ πόλη τῆς Κιλικίας, τοὺς Σολούς, ποὺ ἦταν παλιὰ ἀποικία τῆς ὁμόνομης πόλης τῆς Κύπρου. Γιατὶ διατηροῦσε στενὲς σχέσεις μὲ τοὺς Πέρσες καὶ ἐσολοικίζε, πῆγε δηλαδὴ νὰ χαλάσει καὶ ἐκβαρβαρίσει τὴν ὠραία ἐλληνικὴ γλῶσσα. Λίγο ἀργότερα ὁμως μετάνοιωσε κι' ἀπέδωσε τὴν πλήρη ἐλευθερία κι' αὐτοδιοίκηση στὴν πόλη. Δὲν ᾔθελε νὰ ἐπιτρέψει στὸν ἑαυτὸ του ἐφαρμογὴ κατασταλτικῶν μέτρων στὶς ἐλληνικὰς πόλεις. Δὲν ᾔθελε νὰ παρεκκλίνει ἀπὸ τῆς γενικῆς ἀρχῆς καὶ πεποιθήσεως του, ὅτι πῆγαινε στὴν Ἀσία ὅχι σὰν κατακτητὴς, ἀλλὰ σὰν ἀπελευθερωτὴς καὶ πολιτικὸς ἀναμορφωτὴς. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἐπίσης ἡ μεγαλόψυχη συμπεριφορὰ πρὸς τῆς γυναῖκες τῆς βασιλικῆς αὐλῆς καὶ τῆς οἰκογένειας τοῦ Δαρείου, ποὺ εἶχε αἰχμαλωτίσει μετὰ τὴ μάχη στὴν Ἴσσο (12.11.333 π.Χ.): ὅταν τοὺ ἐλπαν ὅτι θὰ ἐπρεπε καὶ αὐτὸς νὰ γλυνθῇ, μὰ ποὺ εἶχε στὴ διάθεσή του τόσες ὁμορφες δοῦλες, ἀπάντησε: «Δούλους μου οὐτε ἦταν, οὐτε θέλω νὰ εἶναι κανεῖς».

Ξεκίνησε, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἐκστρατείας, μ' ἀπόφαση καὶ σγέδιο τελειῶς διαφορετικὸ ἀπ' ὅ,τι συνήθιζονταν ὡς τότε. Ἀκόμη κι' ἀπὸ τὴν ἀπόφαση τοῦ «Κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων», ποὺ ᾔθελαν τὴν τιμωρία καὶ ἐκδίκηση τῶν Περσῶν γιὰ τὰ δεινὰ ποὺ προκαλέσαν στοὺς Ἕλληνες μὲ τοὺς Μηδικούς Πολέμους. Πίστευε πῶς ἡ ἀνταπόδοση τῶν ἰσῶν ταυρίζε τοὺς μικρόψυχους. Κι' εἶναι κάτι τὸ ἐφήμερο, ποὺ διαιωνίζει τὸ μῆκος καὶ τὴν ἐκδικητικὴ διάθεση. Θέλησε νὰ δώσει στὴν ἐκστρατεία ἕνα ἀνώτερο πνευματικὸ περιεχόμενο. Νὰ μεταφέρει σ' ὅλη τὴν Οἰκουμένη καινούργιες ἀρχές, τὸν Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ, ὅπως τὸν δίδαξε ὁ σοφὸς δάσκαλός του, ὁ Ἀριστοτέλης. Εἶχε ὁραματισθεῖ μιὰ παγκόσμια καὶ διαρκῆ Εἰρήνη καὶ Εὐθυμερία: Τὴν ἐλευθερὴν ἐλληνικὴν οἰκουμένην.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἐπίσης ἡ παρακάτω περίπτωση: Στὴν παραλιακὴ πόλη τῆς Μ. Ἀσίας Ἀγχιάλο, κοντὰ στὴν Ταρσό, ἦταν ἀπὸ αἰῶνες στημένο ἕνα ἄγαλμα τοῦ περιφρονοῦ Ἀσούριου βασιλιᾶ Σαρδανάπαλου (Ἀσσυρ-βανιπάλ), ὅπου διάβαζε τὴν ἐπιγραφή: «Ξένε, ζῆσε τὴ ζωὴ σου, τρώγοντας, πίνοντας, διασκεδάζοντας. Ὅλα τ' ἄλλα τὰ ἀνθρώπινα εἶναι μάταια». Ἦταν ἕνα κήρυγμα ἀσιατικῆς τρυφηλότητος. Φώναζε τότε: «Σ' ἄλλη δόξα πιστεύω ἐγώ. Ἑσένα ἦλθα ἐδῶ νὰ νικήσω». Ἦταν λιτοδίκαιος, σκληρογυμνημένος, ἐγκρατὴς στὶς διασκεδάσεις, τὸ ποτό, τὸν ἔρωτα. Καλλιέργησε ἔντονα τὸ πνεῦμα. Καὶ τὸ διατηροῦσε πάντοτε σὲ ἐργήροση. Σ' ὅλα ἐφάρμοζε τὸ ἐλληνικὸ μέτρο. Εἶχε βαθεῖα πίστη στὸ Ἀθάνατο Πνεῦμα καὶ τὸ Ὑπέρτατο Ἐν. Ἐπιδίωξε μιὰ παγκόσμια ἀρμονία, χωρὶς κατὰ βάθος νὰ ἔχει κανένα ἐγωϊσμό. Γιατὶ δὲ, ὅταν τὸν ρώτησαν, λίγο πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατό του: «Σὲ ποῖον ἐπιθυμεῖς νὰ παραδοθεῖς ἡ Ἑξουσία», εἶπε: «Τῷ κραιτῖσι», στὸν καλύτερο. Ἦθελε ἀξιοκρατία.

3. Καὶ πολὺ παλιότερα, ἴσως πολλὲς χιλιετίες, σύμφωνα μὲ νεώτερες ἀπόψεις, τὸ Ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Πνεῦμα εἶχε πετύχει ὑψηλὴ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ὀργάνωση καὶ πολιτιστικὴ ἀκμή, χάρη στὶς μεγάλες παραδόσεις του καὶ τοὺς σοφοὺς γραπτοὺς ἢ ἀγραφους νόμους. [Στὴν Κρήτη εἶχε ἀνθήσει ἕνας μεγάλος πολιτισμὸς, ποὺ διατηρήθηκε ἐπὶ πολλὰς χιλιάδες χρόνια, ὡς τὸ 1450 π.Χ., ποὺ καταστράφηκε ἀπὸ μεγάλους σεισμούς κτλ., ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐκρηξὴ τοῦ ἡφαιστείου τῆς Σαντορίνης. Ἀκόμη μεγαλύτερες γεωλογικὲς ἀναστατώσεις εἶχαν προηγηθεῖ, ἀρκετὲς χιλιάδες χρόνια νωρίτερα (ἀναφέρονται σὰν κατακλυσμοὶ τοῦ Ὠγύγου καὶ τοῦ Δευκαλίωνος), ποὺ κατεπόντισαν στὴ θάλασσα τοῦ Αἰγαίου ὀλόκληρες πόλεις...]

Σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ μυθολογία, ποὺ πολλὰ λεγόμενα τῆς ἔχουν ἦδη ἐπαληθευθεῖ, ὁ Δίας (ὁ Ὑπέρτατος Θεός) διεύρυνε τοὺς καθιερωμένους νόμους καὶ τὰ ἔθιμα. Ἐγκαθίδρυσε θεῖα Δικαιοσύνη (παντρεύθηκε τὴ «Θέμι» καὶ τὴ «Μνημοσύνη»). Ἡ περιουχὴ τοῦ Αἰγαίου (καὶ τῆς καταποντισθείσης Αἰγυπτῆς), μαζὶ μὲ τὴ γύρω ξηρὰ τῶν Χερσονήσων (Ἑλληνικῆς καὶ Μικρασιατικῆς) ὑπῆρξαν ἡ πανάρχαια κοιτίδα τοῦ ἐλληνισμοῦ. Φαίνεται πῶς οἱ κοινωνικὲς καὶ πολιτιστικὲς κατακτήσεις ποὺ ἐσημειώθηκαν στὸν καθαγιασμένο αὐτὸ χώρο, εἶχαν φθάσει σὲ μεγάλο βαθμὸ τελειότητας, ποὺ ἴσως θὰ ἔζηλευαν οἱ κοινωνίες τοῦ 20οῦ αἰῶνα. Εἶχε καθιερωθεῖ ἀπὸ τότε: τὸ ἱερὸ καὶ ἀπαράβιαστο τῆς κατοικίας καὶ τῆς οἰκογένειας. Ἡ ἱερότητα τοῦ δεσμοῦ τοῦ γάμου. Ἡ προστασία τοῦ ἀνθρώπινου μόχθου καὶ τῆς περιουσίας ποὺ ἀποκτήθηκε μὲ ἰδρώτα καὶ τίμα ἐργασίας. Ἡ ἱερότητα τοῦ ξένου καὶ ἡ ἐπιταγὴ τῆς φιλοξενίας. Ἡ ἱερότητα τοῦ ὄρκου. Ἀπὸ τὰ πολὺ παλιὰ ἀκόμα χρόνια οἱ Ἕλληνες εἶχαν μετουσιώσει σὲ πολιτικὴ πράξη τὴν ἰδέα καὶ τὸ Ὁραμα τοῦ Αἰώνιου Δελφικοῦ ἢ Ἀπολλώνειου Λόγου, μὲ τὴν Παιδεία. Μὲ τὴ συνεχῆ γύμναση τοῦ σώματος, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς, ὥστε νὰ δημιουργεῖται ὁμαλή, ἰσόρροπη καὶ ἁρμονικὴ ἀνάπτυξη ὅλων τῶν ἰδιοτήτων καὶ ἱκανότητων τοῦ ἀνθρώπου, μιὰ πολυδιάστατη πολιτιστικὴ ἐξέλιξη ὅλων τῶν ἀνθρώπων, χωρὶς βία καὶ φόβο. Οἱ Ἕλληνες ἦταν ὁ μοναδικὸς λαὸς ποὺ τόλμαγε καὶ κύταζε κατὰματα τυράννους καὶ θεοὺς, τὴν ὥρα ποὺ οἱ βάρβαροι ἐπέφτανε κατὰχαμα. Ἡ βία δὲν ἀναγνωρίζονταν οὔτε καὶ σὰν μέσο γιὰ ἐπιβολὴ πολιτιστικῶν βελτιώσεων. Τιμωροῦσαν σκληρὰ ἐκείνους ποὺ ἐφάρμοζαν τὴ βία, καὶ τοὺς ἀρχόντες ἐπίσης, σὰν ἐπίορκους. Ἀπὸ τότε εἶχαν ἐπικρατήσει ἡ ἀρχὴ ὅτι οἱ ἰδέες δὲν εἶναι δόγματα, δὲν ἐπιβάλλονται. Ἀναλύονται (=πύθεσθαι, ἀπὸ τὸν Πύθωνα τῶν Δελφῶν) στὰ ἀπλὰ συνθετικά στοιχεία καὶ ἀνασυντιθενται, ὥστε νὰ πείθουν. Ἡ «διαλεκτικὴ» εἶχεν ἐπινοηθεῖ χιλιετίες πρὶν ἀπὸ τὴν ἐμφάνισή τῶν σοφιστῶν στὴν κλασικὴ ἀρχαίότητα. Τὰ μαντεῖα ἔδιναν λύσεις στὰ μεγάλα προβλήματα. Τὸ σοφὸ ἱερατεῖο (ἱέρεις, σίβυλλες, μούσες, κτλ.) δέχονταν δωρεὰν τὸ Ἀπολλώνειο Φῶς. Εἶχαν τὴν αἰσθησὴ ἐνὸς κίερού δεσμοῦ τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ Ὑπέρτατο Ἐν. Εἶχαν τὴ δύναμη ν' ἀπαρνηθοῦν τὸ Ἐγώ. Κατανοοῦσαν τοὺς φυσικοὺς νόμους τοῦ κόσμου. Ἦταν οἱ ἐμυημένοι, οἱ φωτισμένοι. Καὶ διοχέτευαν δωρεὰν τὸ Ὑπέρτατο Φῶς στὸν κόσμον.

ΛΟΥΛΑ Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

Μυθολογικές συναλλαγές¹

*Τὸ πλῆθος συναθροίζεται στὴν ἀγορά,
ἄντρες, γυναῖκες, νήπια.
"Ὅλοι κοίταζαν τοὺς καρποὺς τῆς γῆς:
Ζῶα, φρούτα, λαχανικά.
Κάθιδροι ἔμποροι διαλαλοῦν τὸ ἐμπόρευμα.
Φωνές, διαπληκτισμοί, χυδαιότητες,
ὁ ἥλιος καίει, ἡ δίψα τοῦ ἐμπορίου καίει,
ἡ ἐπιθυμία νὰ τ' ἀποκτήσεις ὅλα
καίει κι αὐτή. Καὶ μονάχα ἀδιάφορη,
σιωπηλή, ὑπομονετικὴ ἡ Θεὰ Δήμητρα,
ἐπιβλέπει ἀπὸ κάποια γωνιά
τὴν πλούσια καρποφορία τῆς.
Ἰσχνὸ μείδισμα καλύπτει τὸ ὕφος τῆς.
Τὴν ἐνοχλοῦν οἱ ἀργόσχολοι Θεοὶ
καὶ μόνο στὸν κερδοφόρο Ἑρμῇ
ἀφήνει κάποια ἐντύπωση, πὼς εἶναι ἔτοιμη
νὰ τοῦ παραδώσει τὴν τιμὴ τῆς!*

1. Τὸ ποίημα δημοσιεύεται γιὰ πρώτη φορά.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ

Ζητείται τό ἀρχιμήδειο σημεῖο

Κατὰ τὸν Πλούταρχο, ὁ Ἑλληνας μηχανικὸς Ἀρχιμήδης «εἰ γῆν εἶχεν ἑτέραν, ἐκίνησεν ἂν ταύτην μεταβάς εἰς ἐκείνην» (= ἂν εἶχε μιὰ ἄλλη γῆ, πηγαίνοντας σ' ἐκείνη θὰ μετακινουῖσε ἐτούτη). (1)

Ἄν στὴ θέση τῆς ὑλικῆς Ὑδρογείου τοποθετήσουμε τὴν *ιδεολογική Ὑδρόγειο*, δηλαδή τὴν κατεστημένη τάξη πραγμάτων καὶ ἀντιλήψεων πού ἰσχύει στὸν σύγχρονο δογματοκρατούμενο καὶ βουλευσιοκρατούμενο Κόσμο μας, τότε ἡ *ἑτέρα γῆ* πού μᾶς χρειάζεται γιὰ νὰ ἀνατρέψουμε τὴν παρούσα ἄθλια, ψεύτικη καὶ νοσηρὴ ζωὴ πού μᾶς ἐπέβαλαν, πρέπει νὰ βρίσκεται ἀναγκαστικὰ ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο τοῦ ὑπάρχοντος πνευματικοῦ, πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ καθεστῶτος τῆς σημερινῆς ἀνθρωπότητας.

Ἄν γιὰ νὰ ἀποδράσουμε ἀπὸ τὴν φυλακὴ μας, τὴν κόλαση μέσα στὴν ὁποία μᾶς ἔρριξαν, ξεκινούμε μὲ ἀφετηρία αὐτὰ πού ἰσχύουν τώρα, ἂν δηλαδή νομίζουμε ὅτι μ' ἓνα νέο δόγμα, μιὰ νέα λογοκρατία, μιὰ νέα ἐξουσία, θὰ ἀποκαταστήσουμε μιὰ ζωὴ πού θὰ διέπεται ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, τὸ Λόγο καὶ θὰ ἐντάσσεται μέσα σὲ μιὰ κατάσταση Ἀρχῆς, δὲν διαφέρουμε ἀπὸ τοὺς μεθυσμένους πού τὴν ὥρα τῆς κραιπάλης τοὺς θέλουν «νὰ εἶχε ἡ γῆ ἓναν κρίκο, γιὰ νὰ τὴ σηκώσουν».

Οἱ διάφορες ἀλλαγές πού σημειώθηκαν στὴν ἱστορία, στὴν πραγματικότητα ὄχι μόνον δὲν ἀντιπροσωπεύουν ἀνατροπὴ ἢ ἔστω ταλάντευση τῆς κρατοῦσης τάξεως πραγμάτων καὶ ἀντιλήψεων, ἀλλὰ ἀντίθετα εἶχαν σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ὅλο καὶ μεγαλύτερη ἐδραίωση τῆς παρὰ φύσιν καταστάσεως ἐξουσίας, τὴν ὅλο καὶ εὐρύτερη ἀνάπτυξη τῆς νοσηρῆς ὁρμῆς ἐπιβολῆς, τῆς «ὑπερτέλειας» αὐτῆς τῆς θελήσεως πού σπρώχνει τὸ ἀνθρώπινο εἶδος στὸν κατήφορο — κατήφορος τοῦ ὁποίου τὸ τέρμα ταυτίζεται μὲ τὴν ἐξαφάνιση τῆς ἀνθρωπότητας ἀπὸ προσώπου Γῆς. Καὶ τοῦτο, διότι ἡ ἀρχὴ τοὺς βρισκόταν μέσα σ' ἐτούτῃ τῇ γῇ καὶ ἡ φύση τοὺς δὲν διέφερε ἀπὸ τίς προϋπάρχουσες καταστάσεις.

1. Κατὰ τὸν Συνέσιο, ὁ Ἀρχιμήδης «ἦται χωρίον ὡς ἑωτὸν ἀντιταλαντεύσων ὅλη τῇ γῇ» (= ἔψαχνε νὰ βρῇ θέση, γιὰ νὰ ἐξισορροπήσῃ μὲ τὸ δικό του σῶμα ὁλόκληρη τὴ γῆ). Ἄλλοι συγγραφεῖς παρουσιάζουν ἄλλιῶς τὴν περίφημη φράση μὲ τὴν ὁποία ὁ Ἀρχιμήδης διετύπωνε τὸ αἰτήμα του γιὰ ἀπόκτηση τοῦ ζητουμένου μηχανικοῦ σημείου, ὅπως «Πᾶ βῶ καὶ κινῶ τὰν γᾶν» (Σιμπλίκιος), «Δός μοι πᾶ σὼ καὶ τὰν γᾶν κινάσω» (Ἡρων καὶ Πάππος), «Ὅπα βῶ καὶ σαλεύω τὴν χθόνα» (Τζέτζης).

Ἔχουμε παρατηρήσει ἤδη ὅτι ἀντιλήψεις πού φαίνονται ἐκ πρώτης ὄψεως σάν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετες καί συγκρούσθηκαν μεταξύ τους σφοδρότατα, ὅπως ὁ Μωσαϊσμός καί ὁ Χριστιανισμός, ὁ Χριστιανισμός καί ὁ Μαρξισμός, ὁ Καπιταλισμός καί ὁ Μαρξισμός, ὁ Χιτλερονιτσεισμός καί ὁ Ἀστοκαπιταλομαρξισμός κλπ., δὲν ἦσαν στήν πραγματικότητα παρὰ διαφορετικὰ πρόσωπα ἐνὸς καί τοῦ αὐτοῦ κακοῦ δαίμονα, γνήσια ὁμογάλακτα τέκνα ἐνὸς καί τοῦ αὐτοῦ πατέρα, τοῦ τρισυπόστατου τέρατος Δόγμα — Λογοκρατία — Ἐξουσία, πού ἐμφανίσθηκε ἀπὸ τὴν αὐγὴ τῆς ἱστορίας καί ἀπλώνοντας τὰ πλοκάμια του σ' ὅλη τὴν Ὑδρόγειο δὲν ἄφησε πιά καμμιὰ πτυχή τῆς ζωῆς μας ἀληθινή, δίκαιη, ἐλεύθερη καί φυσική.

Φοβόμαστε, ὅτι ἡ μόλυνσή μας ἀπὸ τὴν ἀρρώστια τῆς ὑπερανεπτυγμένης θελήσεως, ἀπὸ τὴ διαστροφή τῆς ἐπιβολῆς τῶν μὲν ἐπὶ τῶν δέ, ἔχει πάρει τέτοιες διαστάσεις, ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχη κανεὶς ἀπὸ μᾶς πού νὰ μπορῇ νὰ τοποθετήσῃ τὸν ἑαυτό του ἔξω ἀπὸ *ἐτούτη τὴ γῆ*, ἔξω ἀπὸ τὴν *ἰδεολογικὴν Ὑδρόγειο*, μέσα στὴν ὁποία ἔχει καταδικασθῇ νὰ ζῇ καί νὰ κινῆται σύμπασα ἡ ἀνθρωπότητα. Ἡ «*ἐτέρα γῆ*» τοῦ Ἀρχιμήδη φαίνεται νὰ ἀποτελῇ σήμερα κάτι σάν ἀνέφικτη, «μεταφυσική» ἐπιδίωξη — ἐκεῖ μᾶς ἔχει καταστήσει ἡ μακραίωνη πνευματικὴ τυραννία πού ἀσκοῦν πάνω μας οἱ λογοκράτες, οἱ τρελλοὶ κηφῆνες πού κάθισαν στὸ σβέρο τῆς ἀνθρωπότητας καί προσπαθοῦν νὰ τὴν «κοντύνουν» καί νὰ τὴν φέρουν στὰ δικά τους ἀσήμεντα μέτρα, γιὰ νὰ τὴν ἐξουσιάζουν καί νὰ τὴν ἐκμεταλλεύωνται πιὸ εὐκόλα.

Μολονότι δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχη φυσικός ἄνθρωπος πού νὰ μὴν ἀπεχθάνεται τὸ δόγμα, τὸν ὕλισμό, τὸν Ἰουδαιοχριστιανισμό, τὸν Ἀστοκαπιταλομαρξισμό, τὸν Χιτλερονιτσεισμό, τὴν τεχνοκρατία, τὴ βία, τὴ δύναμη, τὴν ὀργάνωση, τὸν οἰκονομισμό, τὴν ἐργασία, τὴν ἰσότητα καί νὰ μὴ προτιμᾷ χίλιες φορές ἀντ' αὐτῶν τὴν ἀλήθεια, τὸν ἰδεαλισμό, τὴν κατάστασι τῆς Ἀρχῆς, τὴν γνώση καί τὴν ἀρετὴ, τὴν ἐλευθέρωση, τὸν ἡρωϊσμό, τὸ ἔργο, τὴν δικαιοσύνη καί τὴν ἀξιοκρατία, ἐν τούτοις, φαίνεται, ὅτι μετὰ τὴν προσβολή μας ἀπὸ τὴν βουλησιοκρατικὴ ἀρρώστια καθένας ἀπὸ μᾶς κρύβει μέσα του ἓναν ἠθικὰ καί πνευματικὰ διεστραμμένο καθ' ἑξὶν λογοκράτη, ἓνα τρελλὸ κηφῆνα-ἐξουσιαστή, ἓναν παρανοϊκὸ ὕλιστή, ἓναν ψεύτη, διαστρεβλωτὴ τῆς ἀλήθειας καί δογματικὸ, ἓνα δοῦλο καί ταυτόχρονα ἓνα τύραννο — μὲ μιὰ φράση, φαίνεται ὅτι ἡ ὑπερανάπτυξη τῶν κεράτων τοῦ ἀνθρώπινου μεγάλου εἶναι καθολικὴ ἐπίδημία, ἓνα εἶδος χολέρας ἢ πανώλους πού ξαπλώθηκε σάν μᾶστιγα καί νεκρώνει καί ἀποσυνθέτει τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα, τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ.

Ἡ ἀναζήτηση τοῦ ἀρχιμήδειου σημείου, ἡ ἀπόδραση ἀπὸ τὴν *ιδεολογική Ὑδρόγειο* καὶ ἡ ἀνακάλυψη τῆς *ἐτέρας γῆς*, σὰν πνευματικῆς θέσεως, ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀνατροπὴ τοῦ καθεστῶτος τῆς παρακμῆς καὶ τοῦ θανάτου, συνιστᾷ τὸ μεγαλύτερο χρέος τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὸ ὕψιστο αἶτημα — αἶτημα ποὺ ταυτίζεται μὲ τὸ ἔνστικτο αὐτοσυντηρήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ *ἐτέρα γῆ* ὄχι μόνον δὲν ἀποτελεῖ «μεταφυσικὴν ἀναζήτηση» ἢ χίμαιρα, ἀλλὰ εἶναι τὸ πιὸ χειροπιαστό, τὸ πιὸ *πραγματικὸ* πρᾶγμα στὸν Κόσμο, ἀφοῦ ταυτίζεται μὲ τὴν ἴδια τὴ φύση μας, μὲ τὴν ἴδια τὴν ἀλήθεια. Ἀντίθετα τὸ χιμαιρικὸ θὰ ἦταν *ἐτούτη ἡ γῆ*, ἐτούτο τὸ πνευματικὸ καθεστῶς τῆς ὑποκρισίας καὶ τῆς διαστροφῆς, ἐτούτη ἡ παρὰ φύσιν ζωὴ μας.

Καὶ μάλιστα, γιὰ νὰ ἀκριβολογήσωμε, τὸ «ἀρχιμήδειο» σημεῖο δὲν εἶναι ἓνα, εἶναι ἅπειρα σημεῖα, ὅπως ἅπειρα εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ ἅπειρος εἶναι ὁ χῶρος ὅπου ἰσχύει ὁ Λόγος καὶ ὁ Κοσμογονικός Νόμος, ποὺ μᾶς γέννησαν καὶ μᾶς ἔδωσαν τὴ δυνατότητα νὰ ζοῦμε. Ἐνῶ, ἀντίθετα, ἡ *ιδεολογική Ὑδρόγειος* μέσα στὴν ὁποία μᾶς ἔχουν ἐγκλείσει οἱ κρετῖνοι καὶ οἱ ἐγκληματίες τοῦ Ἐξουσιασμοῦ, εἶναι μιὰ ἀσήμαντη, μικρὴ θεσοῦλα, ὅπου βρισκόμαστε παγιδευμένοι χάρις στὰ τεχνητὰ δεσμὰ μὲ τὰ ὁποία μᾶς ἔχουν δέσει — μιὰ θεσοῦλα, ποὺ ἀποτελεῖ μιὰ μηδαμινὴ ἔκταση, σὲ σύγκριση μὲ τίς ἀπέραντες δυνατότητες τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος.

Ἄν καταπολεμήσουμε τὸν μικρὸν διεστραμμένο λογοκράτη, τὸν ὁποῖο τεχνητὰ δημιούργησαν μέσα μας οἱ διαστρεβλωτές, ἂν παύσουμε νὰ εἴμαστε πνευματικὰ δογματικοί, ἐξουσιαστικοὶ καὶ βουλησιοκράτες, αὐτόματα θὰ βγοῦμε ἔξω ἀπὸ τὴν πνευματικὰ δογματικὴ γῆ, καὶ θὰ ἔχουμε στὴ διάθεσή μας ὄχι μόνον ἓνα ἀλλὰ ἅπειρα ἀρχιμήδεια σημεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποία ἐξορμώντας θὰ ἀντιταλαντεύσωμεν ὅλη τὴν ἡθικὰ ἄρρωστη Ὑδρόγειο μὲ τὴν μεγαλύτερη εὐκολία ποὺ μποροῦμε νὰ φαντασθοῦμε.

Ὁ πρόγονός μας Ἀρχιμήδης, ὅταν ναυπήγησε ἓνα γιγαντιαῖο σκάφος, τὴν *Συρακοσία*, μὲ ἐκτόπισμα ἴσο πρὸς τὸ ἐκτόπισμα ἐξῆντα πλοίων καὶ μὲ πλήρωμα χιλιάδων ἀνδρῶν, τὸ καθεῖλκυσε μόνος του κινώντας μόνον τὸ ἀριστερὸ του χέρι.⁽²⁾ Ἄν ἐμεῖς σκάψωμε ἔνδον, ἂν ἐξοβελίσωμε τὸν παρέραιστο μικρὸ λογοκράτη, ποὺ θροιάστηκε μέσα στὴν ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα μας, καὶ ἂν ἀπελευθερώσουμε τὸν καταπιεσμένο σήμερα στὰ βάθη τοῦ ὑποσυνειδήτου μας ἀληθινὸ ἀνθρώπο, τὸν Ἑλληνα ἀνθρώπο, καὶ τὸν τοποθετήσουμε στὴ φυσικὴ θέση του, τὴν *ἐτέραν γῆν*, τὴν πνευματικὰ ἐλευ-

2. «Τῇ τριπτάστω μηχανῇ χειρὶ λαίᾳ καὶ μόνη» (Ἀθήναιος).

θερωμένη, ἀληθινὴ Γῆ, τὴν Ἑλληνίδα Γῆν, τότε θὰ ἀνατινάξωμε στὸν ἄερα τὸν ἄθλιο Κόσμο «μας» κινώντας, ὅπως ὁ παλιός Ἑλληνας, μόνο τὸ ἓνα μας χέρι...

[Ἀναδημοσίεωτη ἀπὸ τὸ Δοκίμιο Ἑλληνικῆς Ἰδεολογίας Ἀναζήτηση, ἑκδ. Δαυλός, Ἀθήνα 1981, σ. 235-8.]

ΡΕΝΟΥ ΗΡΑΚΛΗ & ΣΤΑΝΤΗ
Α Π Ο Σ Τ Ο Λ Ι Δ Η

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ
Πλήρες Corpus - Τόμοι 7 - Σελίδες 3820

Τὸ καλύτερο δῶρο σὲ φίλους ποὺ διαβάζουν. Χαρίστε τὸ πρὶν νεοελληνικὸ πνευματικὸ ἔργο, ποὺ θὰ μείνῃ καὶ θὰ μορφώσῃ πολλὰ νεοελληνικὰ γενεά.

Ποιητικὴ

Τόμοι 3, σελίδες 1746. Ἀπὸ τὸ Μεσαίωνα, ὡς τίς μέρες μας, ἀνθολογημένη ὅλη ἡ λόγια καὶ δημοτικὴ ποίηση τριῶν αἰώνων.

Διηγήματος

Τόμοι 4, σελίδες 2074. Διηγήματα 137, διηγηματογράφων 97, τὰ ἄριστα ἐνὸς αἰῶνα Διηγηματογραφίας μας, ὡς τίς μέρες μας.

Εἶναι ἡ πρὶν ἀντικειμενικὴ κάτοψη τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, τέλεια ἀνεπηρέαστη ἀπὸ ἰδέες καὶ πολιτικὰς θέσεις ἢ παρατάξεις.

Ὁ τόμος: δοχ 1600 στὰ βιβλιοπωλεῖα, 1450 ταχυδρομικῶς, καὶ 1400 ἀπὸ Μηθύμνης 43 (πλατεῖα Ἀμερικῆς) διὰ χειρός. Ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς: Κυρίαν Βίαν Ρ. Ἀποστολίδη, Μηθύμνης 43, Ἀθήναι 823. Τηλέφωνα: 8646977 καὶ 8676053. (Ἀλλὰ τηλέφωνα, γιὰ παραγγέλεις, διὰ δὲν ἀπαντοῦν τὰ κα-
νονικά: 8672946, 3611366, 3611137, 8656427, 8675103, 3227419.) Τὰ βί-
βλια στέλνονται πάντα ἀμέσως μετὰ τὴν εἰσπραξὶ σχετικῆς ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΟΙΡΑΝΗΣ

Στὰ λατομεΐα!

*Ὁ τύραννος Διονύσιος, πλὴν ἄλλων
ἔκαμεν καὶ τὸν ποιητὴν στὴ σχολή του.
Καί, βέβαια, οἱ Συρακούσιοι
μὰ καὶ πολλοὶ ἀπ' τὴν Ἑλλάδα σοφισταὶ
ποὺ ἐφιλοξένει στὰ ἀνάκτορά του
ἐχειροκρότουν τὶς συνθέσεις του. Τί ἔχαναν;*

*Μόνον ὁ Ἀθηναῖος φιλοξένης
ἐτόλμησεν – ὁ ἀπερίσκεπτος – νὰ πεί εὐθέως
τί ποιήσιν ἔγραφεν ὁ τύραννος.
Καὶ λυώνει τώρα καὶ συνθλίβεται στὰ λατομεΐα
γι' αὐτὴν του τὴν ἀπρέπεια.*

*Τὸν Διονύσιον ὅμως ποὺ ζῇ
γιὰ τὶς ζητωκραυγὲς καὶ τὰ λιβανωτὰ,
ποὺ παριστάνει τὸν πνευματικὸν ἐπίσης
τὸν φαρμακώνει τὸ συμβάν.
Τὸ νοιώθει, τὸ αἰσθάνεται, τὰ λατομεΐα
δὲν εἶναι, ἐν προκειμένῳ, λύσις.
Ἐνδέχεται νὰ τὸν ἐποῦνε βάρβαρον
– αὐτὸν τὸν λάτρη τῶν Μουσῶν! –
Ἄσε ποὺ ἐπιθυμεῖ σφοδρῶς,
προπάντων, θέλει
τὸ δύσκολο τοῦ Φιλοξένη εὖγε.*

*Πρέπει κάτι νὰ κάμει. Στὸ νοῦ του
ἔχει, βέβαια, νέας συνθέσεις
– αὐτὲς δὲν τοῦλειπαν ποτὲ –
ὅμως γιὰ περισσότερεν ἀσφάλεια,
γιὰ πλήρη σιγουριὰ
πέμπει εἰς τὴν Ἑλλάδα κι ἀγοράζει
τὴν πέτρα τοῦ Αἰσχύλου.
– Πάνω της ἐποιήθη ἓνας Προμηθεύς!
Ποῦ ξέρεις, ἂν ἡ Μοῖρα ἀξιῶσει καὶ ἐκεῖνον...*

*Κι ἔτσι ἀνακουφισμένος βασανίζει
τὶς λεπτὲς περγαμηνές
τοὺς πάλλευκους παπύρους...*

*Καὶ μὲ τὸ τέλευμα, μὲ μεγαλοψυχία
– ὡς ποὺ ἀρμόζει σὲ βασιλέα –
χαρίζει τὴν ἐλευθερία
στὸν Ἀθηναῖο ποιητή.*

*Κάτι ἢ πέτρα, σκέπτεται, κάτι ἢ σοφία
πού, ὅσο νὰ πεῖς, διδάσκουνε τὰ λατομεῖα
θακούσει τώρα τὸ ὑπέροχο εὔγε,
τὸν τελευταῖον ἔπαινον θὰ λάβῃ πιά.*

*Ποῦ νὰ τὸ φαντασθῇ ὁ δυστυχὴς
πὼς ὁ κατάδικος
– Ἑλλήν τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν νοοτροπίαν –
ἀντὶ γιὰ εὔγε,
ἀντὶ γιὰ τὰ τόσον προσδοκώμενα βραβεῖα
τρεῖς λέξεις μονάχα θὰ πεῖ:
«Πίσω στὰ λατομεῖα!».*

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΡΕΝΟΣ: «ΚΑΙΓΕ»

Διακόσιες όκτώ πυκνοτυπωμένες σελίδες μιᾶς πράγματι φλογερῆς καὶ ἄμεσης σημεινῆς λογοτεχνίας κυκλοφόρησε ὁ Ρένος, μετὸν «ἐμπρηστικὸν» τίτλο: «Καίγε». Διηγῆματα, ποιήματα, κριτικές, λίβελλοι ἀκόμα (ὅπως: «Ἡ μέρα τῆς δόξας», σάτιρα ὅλης τῆς ψευτοκουλτούρας μας ἀνατινακτική), δοκίμια, σκέψη - ἀλήθεια πού καίει, πολλές φορές, κι ἄς κάνη τάχα πῶς «περιπαῖζει» μετὸν τίτλο τοῦ νέου τόμου του σαρκάζοντας ὁ Ρένος (παρμένον ἀπ' τ' ἀρχικά τοῦ παρὰ ξενου διηγῆματός του: «Κέντρο Αὐτομάτου Ἰσορροπίας Γενικῆς Ἐνεργείας», πού εἶναι ὁ Θάνατος Ἰσως;) —, ὅλ' αὐτά, πάνω ἀπὸ πενήντα καφτὰ κείμενα, συναρπαστικά ἀφηγηματικά πολλά τους, κι ἄλλα ἐπίτηδες «παγερά», σὰν ἐκφράσεις πιστές, αὐστηρές, «μηχανικές», τῶν γεύσεων καὶ τῶν σκληρῶν ποιότητων καιροῦ μελλοντικοῦ πού ραγδαῖα ἐπέρχεται μετὸ τέλος τοῦ αἰῶνα, κι ἄλλα τρυφερώτατα, πού ἀπεικάζουν σὰν «γιά τελευταία φορά» ὅσα χάνουμε γιὰ πάντα, κι ὅχι μόνο σήμερα.

Τὸ νέο βιβλίο τοῦ Ρένου ἔχει ἔντονο ἄλλο χρῶμα ἀπὸ τὰ προηγούμενά του δεκαεφτά — καὶ τὸ ιδιαίτερο ἔγκειται στὴν ιδιότυπα ἰσχυρὴ ἀμεσότητα τοῦ λόγου καὶ τῆς ὁρμῆς πού τὸ κραδαίνει. Μοιάζει σὰν ὁ τόσα χρόνια «ὠργισμένος» Ρένος ν' ἀπόθεσε καὶ τὴν ὀργὴν ἀκόμα σὲ πολλά κομμάτια του, γιὰ νὰ μιλήσῃ κατευθεῖαν, προσωπικά, προσωπικώτατα σὲ καθένα του ἀναγνώστη, μπροστὰ σ' ἓναν ἐπερχόμενο νέο μεσαῖωνα, πού ἐπιμένει μάλιστα πῶς ἔχει κιόλας μπῆ καὶ μᾶς παίρνει στίς τρομερές του δυνες — καὶ παλεύει ὁ συγγραφέας νὰ δώσῃ αὐτούσια τὰ στοιχεῖα καὶ ἀκριβεῖς τίς παράμετρος αὐτοῦ τοῦ Νέου Καιροῦ, μέσα κι ἀπ' τὴν ἴδια μας τὴν πρόσφατη ἱστο-

ρία καὶ τὰ πάθη τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ τόπου, μέσα κι ἀπ' τὴν πιὸ μύχια «προσωπικὴ» ἐμπειρία πῶς λειτουργοῦν, πῶς παράγουν ἀνεπίγνωστά μας τὸ «Πρόσωπο τῆς Ἐποχῆς» ὅπως τὸ λέει.

Βέβαιο πῶς ἡσυχὸ δὲν ἀφήνει τὸν ἀναγνώστη του τὸ «Καίγε» αὐτὸ τοῦ Ρένου — κι ὅτι εἶναι πάντως ἓνα ἀσυνήθιστο βιβλίο.

Βρίσκεται στὰ κεντρικά βιβλιοπωλεῖα — ἀλλὰ κι ἀπευθείας ἀπ' τὸ σπίτι τοῦ συγγραφέα: Μηθύμνης 42, πλατεῖα Ἀμερικῆς, τηλ.: 86.46.977 - 86.76.058, ἥ ἀποστέλλεται καὶ ταχυδρομικά.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤΑΜΕΛΟΣ, «Ἡ Μάνα στὴν ὄρεινὴ Ρούμελη», μετὰ πίνακες καὶ σχέδια τοῦ Ἀλέκου Κοντόπουλου, Ἐκδόσεις «Δωδώνη», Ἀθήνα 1982, σελ. 78.

Ἱστορικὴ καὶ λαογραφικὴ μελέτη γραμμένη μετὰ γνώση, εὐαισθησία καὶ πληρότητα ἀπὸ τὸν γνωστὸ δημοσιογράφου καὶ συγγραφέα, πού καλύπτει τὸ χρονικὸ φάσμα τῆς τουρκοκρατίας ἕως καὶ τίς μέρες μας.

ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, «Ἀλκιστὴ ἢ τὸνειρο τῆς Κυριακῆς», Δίφρος, Ἀθήνα 1981, σελ. 94.

Ψυχόδραμα σὲ ὀκτώ εἰκόνες ἀπὸ τὴν πραγματικότητα τοῦ ἀόρατου κόσμου.

ΦΑΙΔΩΝΑΣ ΘΕΟΦΙΛΟΥ, Τὸ δαχτυλίδι τοῦ ἡλίου», διηγῆματα, «Ἡ Μικρὴ Ἐγνατία», Θεσσαλονίκη 1982.

Μιὰ σειρά ἀπὸ «εἰκόνες» τῆς σύγχρονης ἐλληνικῆς πραγματικότητας, γραμμένες ἀπὸ ἓνα νέο πεζογράφου καὶ ποιητῆ, πού δὲν τοῦ λείπει ἡ γλαφυρότητα, τὸ χιοῦμορ καὶ ὁ προβληματισμός.

ΛΟΥΛΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ, «Στιγμή Σπορῶς», *ποίηση*, Ἀθήνα 1977.

Μιά ἀπὸ τὶς πιὸ πρόσφατες καὶ πιὸ ὥριμες συλλογὲς τῆς καταξιωμένης ἐκλεκτῆς ποιήτριας καὶ πεζογράφου.

ΛΟΥΛΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ, «Ἀδελφὴ τοῦ Σαράντα - Ἰριδισμοί», Ἀφηγήματα - Στοχασμοί. Νέα Σκέψη, Ἀθήνα 1978.

LOULA CONSTANDINIDOU, *The Anthologized Poetry of Loula Constandinidou*.

Μία ἐπιλογή ἀπὸ τὰ καλύτερα ποιήματά της μεταφρασμένα στ' ἀγγλικά μ' εὐαισθησία καὶ σεβασμὸ στὴν γλωσσικὴ ἀκρίβεια ἀπὸ τὴν γνωστὴ μελετήτρια Μαρία Ρόγκαν. Τυπωμένο στὶς ΗΠΑ τὸ 1979.

ΑΜ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Δοκίμια Πολίτικῆς*, Θεσσαλονίκη 1972.

Μιά σειρά ἀπὸ μελετήματα γύρω ἀπὸ τὴν

πολιτικὴ τὸ πολίτευμα καὶ τὰ προβλήματα ποὺ ἀνακύπτουν, γραμμένα μὲ γνώση καὶ ἀντικειμενικότητα.

ΣΤΕΦΑΝΙΑ ΚΑΛΟΥ, Ἀντίφραση Αἰῶνα, ποιητικὴ συλλογὴ, «Τὸ Ἑλληνικὸ Βιβλίο», Ἀθήνα 1979.

Σαρανταπέντε ποιήματα, λυρικά, ἱστορικά, πολιτικά, μὲ νοήματα διατυπωμένα μὲ ἀξιοθαύμαστη συντομία καὶ πυκνότητα σχεδὸν ἐπιγραμματικῇ.

ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ, Τὰ λυρικά καὶ τὰ σύγχρονα, ποιητικὴ συλλογὴ, «Τὸ Ἑλληνικὸ Βιβλίο», Ἀθήνα 1981.

Ἐράνισμα ἀπὸ τὴν ποιητικὴ δημιουργία τῶν ἐτῶν 1930-1940, ποὺ μέσα τῆς ἀντικατοπτρίζονται τὰ χρώματα καὶ οἱ συγκινήσεις μιᾶς ἄλλης ἐποχῆς, χρονικά πολὺ κοντινῆς μὰ ψυχολογικά πολὺ ἀπομακρυσμένης, πολὺ ξένης πρὸς τὴν ἀθλιότητα τοῦ σήμερα.

ΑΛΛΑ ΕΝΤΥΠΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ, τριμηνιαία ἔκδοση τοῦ ὁμώνυμου Φιλολογικοῦ Συλλόγου, Ἀπρίλιος - Ἰούνιος 1982 ● ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ, μηνιαία ἔκδοση τῆς ὁμώνυμης Ἑταιρείας (ὀφειλόμενος Ἀλεξ. Χ. Μαμμόπουλος), τεύχη 71-72-73, Αὐγούστος - Σεπτέμβριος - Ὀκτώβριος 1982 ● ΧΡΟΝΙΚΑ, μηνιαία ἔκδοση τοῦ Κεντρικοῦ Ἰσραηλιτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑλλάδος (ὀφειλόμενος Ἰωσήφ Λόβιγγερ), τεύχος 52, Ὀκτώβριος 1982 ● ΥΔΡΙΑ 41 * ΟΣΤΡΑΚΑ, περιοδικὸ τῶν Πατρῶν (διευθυντὴς Σωτηρ. Α. Σκαρτσῆς), Ἰούνιος 1982 ● ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΣΚΕΨΗ, μηνιαία περιοδικὴ ἔκδοση Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν (διευθυντὴς Γ. Ν. Παπαγεωργίου), φύλλο 71, Σεπτέμβριος 1982 ● Ο ΠΑΛΜΟΣ ΤΩΝ ΑΚΡΙΤΩΝ, ὄργανο τοῦ Πανελληνίου Συνδέσμου «Οἱ φίλοι τῶν Ἀκριτῶν» (διευθυντὴς Πέτρος Θεοδωρακάκος), φύλλα 20-21, Ἰούλιος - Αὐγούστος 1982 ● ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΩΝ ΠΟΛΥΤΕΚΝΩΝ, τριμηνιαῖο περιοδικὸ (διευθυντὴς μοναχὸς Νικὸδῆμος Μπιλάλης), φύλλα 14-15, Ἀπρίλιος - Σεπτέμβριος 1982 ● ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ, περιοδικὴ ἔκδοσις τοῦ Ἰνστιτούτου Στρατηγικῶν Μελετῶν Ἑλλάδος (ἰδρυτὴς - διευθυντὴς στρατηγὸς Ἀχιλλεὺς Τάγαρης), τεύχος 11, Νοέμβριος 1982 ● ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ, μηνιαῖο νομοκανονικὸ καὶ θεολογικὸ περιοδικὸ (διεύθυνση Θ.Ι. Παναγόπουλος - Φ.Σ. Τροχάνης), τεύχη 251-253, Ἰούλιος - Σεπτέμβριος 1982 ● ΒΩΜΟΣ ΤΕΧΝΗΣ, διμηνὴ ἐπιθεώρηση ποίησης καὶ κριτικῆς (διευθυντὴς Θαλῆς Ρητορίδης), Ἰούλιος - Αὐγούστος 1982 (ἐκδίδεται στή Ρώμη) ● ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΦΩΝΗ, παράρτημα Λόγου - Τέχνης - Ἱστορίας τῆς ἐφημερίδας τοῦ Αἰγίου, Φωνὴ τῆς Ἀχαΐας (ἐκδότης - διευθυντὴς Γιάννης Ἀνδρικόπουλος), τεύχος Β' ἐξαμήνου 1982 ● ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΖΩΗ, μηνιαῖο εἰκονογραφημένο περιοδικὸ τῆς Θεσσαλονίκης (ἐκδότης - διευθυντὴς Ν.Ι. Μέρτζος), τεύχη 196 καὶ 197, Σεπτέμβριος καὶ Ὀκτώβριος 1982.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ

Τὸ φύσει ὀρέγεσθαι τῆς ἀληθείας

Καθὼς ὁ Δαυλὸς βρίσκει ὅλο καὶ περισσότερους ἀπ' αὐτοὺς ποὺ τὸν ἐνδιαφέρουν, ἢ, τὸ ἀντίθετο, καθὼς ἀνακαλύπτουν τὸ Δαυλὸ ὅλο καὶ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἐνδιαφέρονται γιὰ ἓνα τέτοιο ἐντυπο, ἓνα φαινόμενο γίνεται ἀντιληπτό, ἐξόχως χαρακτηριστικό, ἀλλὰ καὶ πολυσήμαντο – φαινόμενο ποὺ δὲν εἶχα, ὁμολογῶ, συλλάβει, ἔως τώρα, σ' ὅλη του τὴν ἑκτασὶ: Μέσα στὸ ζόφο καὶ τὸ ἔρεβος τῆς Λογοκρατίας καὶ τῶν -ισμῶν, μέσα στὸ Ἀπόλυτο Μηδέν τῆς μαζοθάλασσας καὶ τῶν δογμάτων, πολλοί, πάρα πολλοὶ διασώζονται, *ὑπάρχουν, ἐπιβιώνουν* ἀγωνιζόμενοι ὄχι ἀπλῶς νὰ μὴν ἐξαλλοτριωθοῦν, ἀλλὰ ἐπιτυγχάνοντας προσωπικὴ ὑπόστασι καὶ παρουσία, ἀνύψωσι καὶ ἐλευθέρωσι συνειδησεως καὶ τελειοποίησι, ὅσο εἶναι τοῦτα ἐφικτὰ μέσα στὰ στενὰ πλαίσια τῆς ἀνθρώπινης δυνατότητας.

Δὲν μιλῶ γιὰ τοὺς γνωστούς, τοὺς *καθιερωμένους*, τὶς «*προσωπικότητες*» – ποὺ μπορεῖ συνειδησιακὰ νὰ μὴν εἶναι ὅλες τόσο ὑψωμένες ὅσο οἱ ἄλλοι, οἱ μὴ «*προσωπικότητες*», ἀλλ' ἀπλῶς *Πρόσωπα*. Αὐτὰ τὰ Πρόσωπα, ἄγνωστα, ἀνώνυμα, ἀφανῆ, σ' ἓνα σημεῖο συγκλίνουν, μιὰ οὐσία ἐκφράζουν, ἀπὸ μιὰ δίψα κατατρύχονται: τὴν ἐμμονὴ ἀναζήτησι, τὴν πριμιτιβικὴ, τὴν ἀσύνειδη, ἔστω – ἀλήθεια, μήπως τὸ ἀσύνειδο εἶναι ἡ οὐσία, ἡ *πιὸ οὐσία* ἀπ' ὅλες τὶς «οὐσίες»; – *ὄρεξη τῆς ἀλήθειας*. " Ἀν μπορούσα, συμπεραίνοντας, νὰ γενικεύσω, θάλεγα ὅτι, ναι, ὁ *ἄνθρωπος φύσει ὀρέγεται* ὄχι *τοῦ εἶδέναι*, ποὺ εἶναι ἔννοια ἴσως λίγο σχολαστικὴ, ἴσως λίγο, στατικὴ, ἀλλὰ *τῆς ἀληθείας*, ποὺ εἶναι καθαρῶτατῃ ἔννοια καὶ οὐσία κινητικὴ καὶ δυναμικὴ.

Αὐτὰ τὰ Πρόσωπα, ποὺ σκέπτονται, ἀναζητοῦν, γράφουν, εἶναι – τί εἶναι; *Πενυμᾶτικὴ ἡγεσία, διαφωτιστές, κήρυκες*; " ὦ, μακριὰ ἀπ' αὐτοὺς τέτοια ὕβρις καὶ τέτοια βλασφημία! Γιατί τί ἄλλο εἶναι ὁ πνευματικὸς ἡγέτης, ὁ διαφωτιστής, ὁ κήρυκας ἐκτὸς ἀπὸ *δογμα-τοποιός*, ἐκτὸς ἀπὸ *ἐξουσία*; Τί ἄλλο εἶναι αὐτὸς ποὺ ἐπιδιώκει καὶ φέρνει *κοινωνικο-πολιτικὸ* ἢ, ἔστω, «*πνευματικὸ*» ἀποτέλεσμα μέ

τὰ γραφτά του, ἐκτὸς ἀπὸ κατασκευαστῆς ὀριοθετημένης – ὅσο εὐρέα κι ἂν εἶναι τὰ ὅριά της – «ἀλήθειας», ἄρα ἀρνητῆς τῆς ἀλήθειας, ἀφοῦ ἡ ἀλήθεια (ὅπως καὶ ἡ ἀπόλυτα ἀπαραίτητη προϋπόθεσή της, ἡ ἐλευθερία) δὲν ἔχουν, δὲν μποροῦν νὰ ἔχουν ὅρια;

Αὐτὰ τὰ Πρόσωπα, ποὺ σκέπτονται, ἀναζητοῦν, ἓνα ἀποτέλεσμα φέρουν, ἢ, μᾶλλον, μιὰ μοναδική λειτουργία ἀσκοῦν: τὴν ἀγρύπνια τῆς συνειδήσεώς τους, τῆς προσωπικῆς συνειδήσεώς τους. Λειτουργία μεγάλη, συγκλονιστική, σωστική, μέσα στὴν ἀνθρωποβόρο περιρρέουσα ἀτμόσφαιρα τοῦ Ἀπόλυτου Μηδενός. Δὲν φέρνουν «ἀποτέλεσμα», ναι, στοὺς ἄλλους· ἀλλὰ τί «ἀποτέλεσμα» μπορεῖ νὰ φέρη κανεὶς σὲ κάποιον, ὅταν ὁ κάποιος δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἐπιτύχη, νὰ τὸ «ἀποκτήσῃ» αὐτὸ μόνος του; ψεύτικο καὶ πλαστὸ θάνατι σὰν ὅλες τὶς ξένες ἐπιδράσεις τὸ «δοτὸ ἀπόκτημα» καὶ κυρίως *δουλοποιητικὸ* καὶ ἀνελεύθερο.

Δὲν εἶναι ἀλήθειες, εἶναι λάθη, σφάλματα αὐτὰ στὰ ὁποῖα ὁδηγοῦνται οἱ ἀπὸ μόνου τους ἀναζητοῦντες; Μὰ, τὸ εἶπαμε ἤδη, ποῖος μπορεῖ νὰ πιάσῃ στὸ σύνολό τους καὶ σ' ὅλη τὴ μεγαλοσύνη της, στὴν *θειότητά* της, τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ ἐξαντλήσῃ τὰ ὅριά της, ἄρα νὰ καταστήσῃ περιττὴ γιὰ τοὺς ἄλλους τὴν περαιτέρω ἀναζήτησι; Ποῖος μπορεῖ νὰ ἀκίνητοποιήσῃ, καὶ στατικοποιήσῃ τὴν *κίνησι*, *χωρὶς νὰ τὴν καταστρέψῃ, νὰ τὴν κάνῃ νὰ πάψῃ νὰ εἶναι κίνησι*;

Δὲν ἔχει καμμιά σημασία, ἂν ὁ αὐτοδυνάμως καὶ αὐτοτελῶς ἀναζητῶν φθάνει στὸν α ἢ στὸν β βαθμὸ προσπελάσεως τοῦ ἀληθινοῦ καὶ ἀπορρίψεως τοῦ ψεύτικου καὶ δογματικοῦ. Σημασία, ἀπόλυτη καὶ καίρια, ἔχει, ὅτι *κινεῖται πρὸς τὴν ἀλήθεια*, πορεύεται πρὸς αὐτὴν, δὲν ἀχρηστεύεται, δὲν σταματᾷ, *ἐλευθερώνεται*. Καί, ἔτσι, δὲν *πέφτει* μὲ τὸ σταμάτημα, σὰν ποδήλατο ποὺ ἀκίνητοποιεῖται.

Δὲν χρειάζεται τίποτ' ἄλλο, δὲν χρειάζεται «ἀποτέλεσμα» – αὐτὸ θὰ ἦταν ἐξουσιαστικὴ ἐπιδίωξις – δὲν χρειάζεται ἡ ἴδια ἡ ἀλήθεια – αὐτὴ εἶναι ἄπιαστη. *Τὸ φύσει ὀρέγεσθαι τῆς ἀληθείας*, αὐτὸ εἶναι τὸ πᾶν.

